

BEOGRAD NA REKAMA | ŽALOSNA PRIČA: TANJUG

BIH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1180
15. avgust 2013.

TREĆI ČOVEK NA POLITIČKOJ SCENI

**Prva godina
gospodara Vučića**

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 3. do 30. avgusta 2013.

Peter Dincelbaher:
TEMPLARI

Knjiga o najslavnijem viteškom redu koja objašnjava ko su zaista bili templari i kako je njihova istorija oblikovala našu predstavu o srednjovekovnom svetu

Džejms Paterson, Lisa Marklund:
OD UBICA, S LJUBAVLJU

Krimi koji su zajednički napisali dva autora koja spadaju među najpopularnije žanrovske pisce današnjice. "Patersonovi romani su savršene mašine za zabavu, Poršei komercijalne fikcije, stručno konstruisani i brzi kao munja"

Đulio Leoni:
IMPERATOROVO ZAVEŠTANJE

Istorijski triler čija se radnja odvija u Firenci 1300. godine. Slavni pesnik Dante Aligijeri u romanu postaje detektiv koji raskrinkava seriju misterioznih zločina

Giljermo Martinez:
SPORA SMRT LUSIJANE B.

Uzbudljiv i napet triler iz pera doktora matematičke logike i jednog od najznačajnijih savremenih argentinskih pisaca

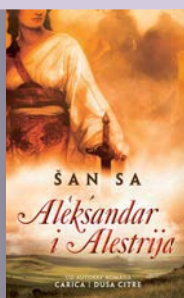
Bil Brajson:
IŠČEZLI KONTINENT

Zabavna i gorka knjiga, klasično delo savremene putopisne književnosti. Bil Brajson piše o krstarenju po malovaroškoj Americi svog detinjstva i opisuje jedan svet koji nestaje

Šan Sa:
ALEKSANDAR I ALESTRIJA

Istorijski roman francuske književnice kineskog porekla o ljubavi Aleksandra Makedonskog i amazonske kraljice Alestrije, napisan jedinstvenim poetskim stilom

Tom Bulou:
NEBESKA MEHANIKA

Biografski roman inspirisan životom Konstantina Ciolkovskog, ruskog naučnika čiji je delo postavilo naučne osnove za odlazak ljudi u svemir

Imre Kertes:
DOSIJE K.

Životna ispovest mađarskog nobelovca koji je kao dečak preživeo užase Aušvica. Kroz formu intervjua Kertes otvoreno i zanimljivo govori o svom životu, istoriji i književnosti

R.V.B. Luis:
DANTE

Vrhunski napisana biografska knjiga koja verno i uzbudljivo rekonstruiše život najslavnijeg Firentinca, čuvenog pesnika Dantea Aligijerija

Osne Sejerštað:
PORTRETI IZ SRBIJE

Norveška novinarka boravi u Srbiji za vreme bombardovanja 1999. a onda i nakon 5. oktobra 2000, i prikuplja svedočenja poznatih i nepoznatih ljudi o istoriji koja im se dešava. Među njenim sagovornicima su Bojana Lekić, Ljubiša Ristić, Zoran Živković i Rambo Amadeus, ali i mnogi obični građani Srbije

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra 1 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Imla E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Ćirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Andić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)

Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),

Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

korektori: Ana Ćuk, Marija Halupka,

Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

**SAVET
ZA ŠTAMPU**
Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 Beograd na vodi, opet:

Strah od plivanja dok nas ne bace niz vodu

12 Treći čovek na srpskoj političkoj sceni:

Kako se kali vođa ili godina gospodara

Vučića

18 Mediji: Odložene dezinfekcija,

dezinfekcija i deratizacija

20 Kultura sećanja:

TANJUG – Kratka istorija slave i propasti

24 Intervju: Aleksandar Obradović

28 Fudbal u Srbiji:

Moj do mojega i gori od gorega

31 Nuspojave: Muška posla, ajvar i majonez

32 Ljudi i vreme

KULTURA

34 Umetnost na banknotama:

Kratka likovna istorija dinara

40 Kultura špijuniranja: Enciklopedija živih

42 Klasici za tinejdžere: Karmen za početnike

44 Reč o delu: Roman „Popis” – Erlend Lu

45 TV manijak: Tajanstvena ličnost

SVET

46 Finansijski tokovi:

Povlačenje kapitala sa istočnog fronta

49 Borba za prevlast:

Šiiti i suniti – Bombe u ime Alaha

MOZAIK

52 Od Aeroputa do JAT-a i Er Srbije (2):

Jaje, perje i semafor

58 Sabor, neka bude zdravičara, na Povlenu:

Nazdravlje u G duru

60 Feljton: Odlomak iz romana Konstantin

Ivanja Ivanjija (II)

66 Moj muški život: Sin

67 Pošta

68 Strip: Wien 2013

70 Vreme uživanja: Porcelan

Najpopularnija igra na svetu u Srbiji je postala sinonim za kriminal svake vrste, a predsednik Fudbalskog saveza dobio je titulu dona. Da li je to zaista tako, kako nam se to dogodilo i kada će biti drugačije

PIŠE: SLOBODAN GEORGIJEV

Odbor Pariske monetarne konvencije predložio je našoj vladi "da se pozove jedan stručan stranac, koji bi organizovao Narodnu banku i neko vreme rukovodio njene radove i operacije, pošto u našoj zemlji nema ljudi koji bi pritežavali u punoj meri sva znanja i iskustva, koja su nužna za jedan tako važan zavod, kao što je Narodna banka"

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

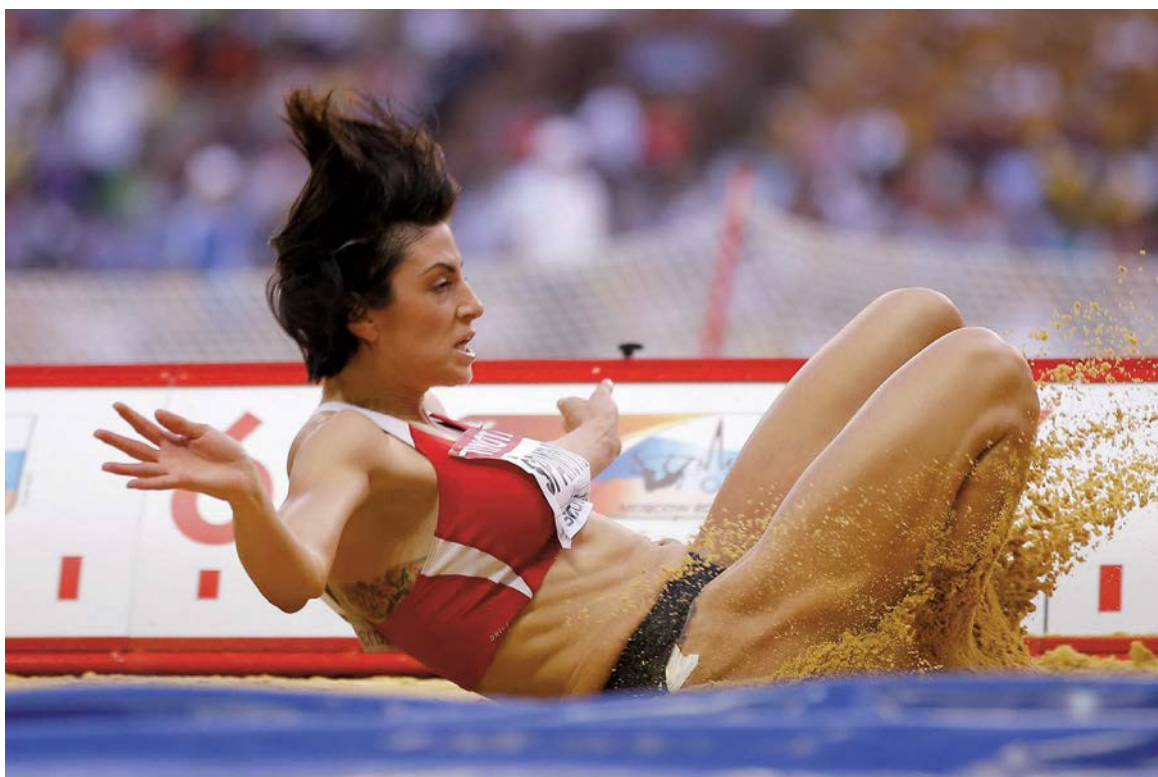

Koliko strane banke znače zemljama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope. Koliko ove zemlje znače bankama-maticama. Šta će doneti Bazel III, a šta zaokret u američkoj monetarnoj politici

PIŠU: RADMILO MARKOVIĆ, ANDREJ

IVANJI I DC "VREME"

Na naslovnoj strani: Aleksandar Vučić
Foto: Milovan Milenković

Reprezentativka Srbije u atletici, Ivana Španović, 11. avgusta je osvojila prvu medalju za Srbiju u istoriji na šampionatima sveta. Na Svetskom prvenstvu u Moskvi skočila je 6,82 metra i tom prilikom oborila i lični i nacionalni rekord.

foto: Robert Gement/ EPA

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 15. 8. 2013 — 21. 8. 2013.

13/08/13 www.meteos.rs

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	17 ☁ 27	16 ☀ 29	19 ☀ 32	21 ☀ 34	22 ☀ 35	19 ☁ 28	16 ☁ 26
Vojvodina	15 ☁ 27	14 ☀ 29	16 ☀ 32	18 ☀ 34	20 ☀ 34	18 ☁ 27	14 ☁ 25
centralna i južna Srbija	17 ☁ 29	15 ☁ 30	16 ☀ 33	18 ☀ 35	20 ☀ 36	19 ☁ 29	17 ☁ 27

Prva dva-tri dana povoljna biometeorološka situacija. U nedelju i ponedeljak nepovoljno. Kod meteoropata povremene glavobolje, nesanica i nervoza. Zbog visoke temperature u najtoplijem delu dana, hronični bolesnici moraju izbegavati aktivnost na otvorenom. Za sve je neophodna i adekvatna zaštita pri dužem izlaganju suncu. Sredinom iduće sedmice znatno povoljnije biometeorološke prilike.

Braće Ribnikar 65, Novi Sad

Kraj posta za Post

U julu 1995. Džef Bezos otvorio je svoju internet prodavnicu Amazon. Opremio se da prvo prodaje knjige, učinilo mu se to najjednostavnijim od dvadesetak proizvoda o kojima je razmišljao.

Dva poteza ovog do tada meteorski uspešnog mladog finansijskog stručnjaka posebno su interesantna. Preselio se iz Njujorka u okolinu Sijetla i kupio kuću sa velikom garažom kako bi mogao kasnije da priča da je biznis počeo iz garaže. Toliko o njegovom samopouzdanju, odnosno sumnji da posao možda neće uspeti. Potom je utvrdio da mnogi izdavači za tri naručene knjige ne naplaćuju poštarinu pa je krenuo da uz ono što mu treba naručuje i izdanja za koja je bio siguran da ih više nemaju na lageru. Slali su mu, bez poštarine, samo tu jednu potrebnu knjigu izvinjavajući se što nemaju kompletnu ponudu. Toliko o njegovoj veštini da preproda.

Kada su dvehiljadite akcije internet kompanija obezvređene, Amazon je sa 100 pao na 6 dolara po akciji. Bezos je akcionare podsetio da su pre samo tri godine, kada su izašli na berzu, vredele dolar i po i da je šest dolara odličan rezultat. Toliko o poslovnom optimizmu i viziji.

Ovo su zgodne anegdote koje prate čoveka koji je u žiži medija jer je protekle nedelje kupio "Vašington post" i to svojim ličnim parama. Dakle, nije u pitanju investicija njegove kompanije, poput kupovine Zaposa ili IMDB-a recimo. To može, ali ne mora da znači da je Bezosov potez filantropski, odnosno da ne želi da gleda kako jedna ikona slobodne reči vene u korovu tvitova i blogova. S druge strane, ako želi da joj udahne novi život moraće i da ulaže i da menja. Para ima (berza ga sada lično procenjuje na 22 milijarde dolara), a ne nedostaje mu ni znanja. Uspeva i dalje da prodaje knjige, dakle papir, dok se prave knjižare masovno zatvaraju, upravo zbog konkurencije na internetu. Pritom, pre samo godinu dana sam je izjavio da ne veruje da će se novine ikada prodavati za pare u elektronskom obliku to jest na webu.

Svet se sada zabavlja odgonetajući šta su Bezosove namere i da li zna u šta se upustio. Neki ga porede sa brojnim bogatašima koji su poželili da otvore restoran osokoljeni bogatim iskustvom, previđajući da biti gost ili čitalac nije isto što i biti kuvar, kelner, novinar ili urednik. Razlika u perspektivi između pomenutih i biznismenska sujeta su trasirali put u mnogi fijasko.

Bezosu, takođe, kao teret stavljaju još jednu neobičnu okolnost. On do sada nije imao poslovnih padova, onih ozbiljnih, te neki misle da će mu se statistika sada obiti o glavu.

Ne bih umeo da rastumačim ništa od ovoga, niti da dam neku pametnu prognozu, ma čak ni neku glupu, ali mi se čini da je on (za razliku od srpskih *bizmismena*) naprosto uočio da postoji neki istinski kvalitet kojem preti nestanak jer se ne snalazi u novim okolnostima. Zato je odlučio da kupi jedan od pet najuglednijih američkih listova, umesto nekog malog, jeftinog, lokalnog na kojem je za mali novac i do mile volje mogao da uvežbava nove poslovne modele. Pa, ako se igračka razbije, ništa.

Ako se, ipak, prevario u kupovini, Bezosu bi bilo pametno da "Post" nije kupio preko Amazona. Njihova politika vraćanja proizvoda kojim ste nezadovoljni je očajna, poručuju kupci.

ZORAN STANOJEVIĆ

Ekspert iz dijaspore

Ekspert je osoba sa specijalnim znanjima koje je stekla obrazovanjem i potvrdila iskustvom. U Srbiji XIX veka bio je odomaćen izraz "parizlije", za koje se nostalgично veruje da su uključivanjem u državnu službu posle školovanja donosili progres u zaostalu zemlju, mada je Slobodan Jovanović upozoravao kako se "u društvenoj utakmici taj diplomirani primitivac bori bez skrupula..."

Naprednjaci govore o angažovanju britanskih eks-ministara, Stivena Bajersa i Pitera Lilija, bivšeg šefa MMF-a Stros Kana, a naročito o mogućem poveravanju portfelja ministra finansija mladom (29) Milošu Krstiću, koji je diplomirao na Univerzitetu Jejl i radio za kuću "Mekinsi".

To je novost za bivše radikale, ali nije za Srbiju, jer razni portfelji su više puta do sada poveravani našim ljudima iz dijaspore:

Radmila Milentijević, doktor istorije, dovedena je iz SAD 1992, izabrana je za ministra u Vladi Srbije, i bila ministar za informisanje u vladi SRJ;

Milan Panić, biznismen iz SAD, biran je za premijera SRJ 1992;

Dragoslav Avramović, koji je dugo radio u Svetskoj banci, UNCTAD-u i UN-u, izabran je 1994. za guvernera NBJ, a smenjen je 1996;

Božidar Đelić, koji je diplomirao na Harvardu, i radio u "Makinsiju", izabran je 2001. za ministra finansija, kasnije bio ministar nauke i potpredsednik vlade;

Kori Udovički, koja je radila u MMF-u, izabrana je 2002. za ministra energetike i rudarstva, a za guvernera 2003. i – smenjena;

Goran Novaković, koji je magistrirao u SAD i radio kao direktor u kompanijama "Enron", "Glenkor" i "JP Morgan", bio je ministar energetike;

Goran Pitić, koji je studirao ekonomiju i finansije u Torontu, Velikoj Britaniji i SAD, od 2000. do 2004. bio je ministar za ekonomske odnose sa inostranstvom;

Prvoslav Davinić, koji je radio u UN-u, izabran je 2004. za ministra odbrane SCG;

Radovan Jelašić, koji je magistrirao finansije 1995. na Univerzitetu Illinois u Čikagu, a karijeru otpočeo u Dojče banci, bio je guverner NBS (2004–2010);

Vuk Jeremić, koji je završio Harvard i Kembridž, od 2007. do 2012. bio je ministar spoljnih poslova...

U lavirintima srpske politike nisu dobro prošli.

MILAN MILOŠEVIĆ

Strah od plivanja dok nas ne bace niz vodu

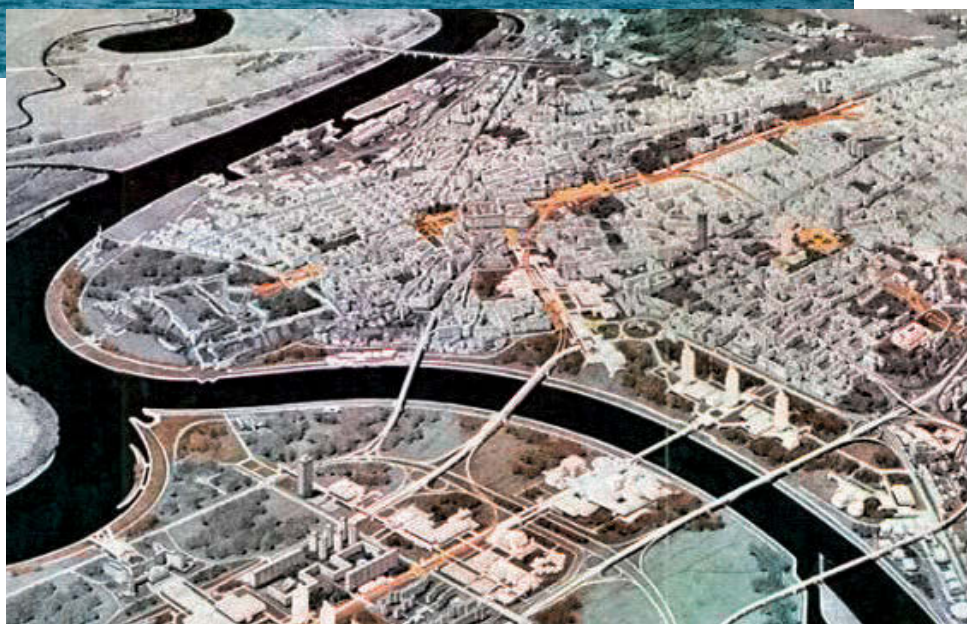
Prvi vicepremijer Aleksandar Vučić nije čestito ni izrekao da je nameran da sa gradonačelnikom Beograda Draganom Đilasom razgovara o projektu “Beograd na vodi”, a stigla je uzvratna izjava: “Kao što smo postigli taj konsenzus po pitanju Kosova – Briselskog sporazuma, očekujem da ga postignemo i po pitanju načina izlaska Srba na lokalne izbore na Kosovu i Metohiji, ali i na nekim drugim temama, kao što je projekat ‘Beograd na vodi’, koje su, po mom mišljenju, mnogo iznad partijskih priča”

Saglasje dvojice najmoćnijih ličnosti na srpskoj političkoj sceni, ujedno i političkih arhiprotivnika, u medijima je praćeno gromoglasnim aplauzom, ovacijama čak, uz sva preterivanja tipa “prestonica, čini se, nikada nije bila bliža realizaciji ambicioznog projekta ‘Beograd na vodi’, koji bi podrazumevao potpuno preuređenje priobalja Save.”

Bliža jeste, ali je ipak još vrlo, vrlo daleko, što opet ne znači da na tome ne treba da se radi: na osamdesetak hektara sa urbanističkog gledišta najkvalitetnijeg zemljišta, duboko su isprepletane nadležnosti Republike Srbije i Beograda: najveća površina na kojoj bi “grad na vodi” trebalo da se izgradi u vlasništvu je Železnice, koja je opet javno preduzeće čiji je osnivač Republika pa je tako, u stvari, republička vlada ta koja zemljištem raspolaže, ali opet ništa sa tim zemljištem ne može da učini bez urbanističkih i građevinskih dozvola za koje je nadležan Grad.

Od kako je definitivno donesena odluka da se železnička stanica premesti na

REALNOST I VIZIJA: Beograd 2013 i po planu iz sedamdesetih...

Foto: A. Andić

Prokop, da se kamionski saobraćaj iz Karađorđeve preusmeri na dva nova mosta preko Dunava, skladišta oko Savskog pristaništa presele što na Viline vode, što na levu obalu Dunava naspram Ade Huje preko koje je i predviđena izgradnja jednog od dva nova dunavska mosta, presele obe autobuske stanice na Novi Beograd i

Marinkovu Baru, jedino je most Zemun-Borča izvestan, jer gradi ga kineska državna građevinska kompanija, a gradnja se finansira kineskim državnim kreditom. Još je, dakle, samo ostalo da se završi onaj “Skadar na Prokopu”, da se odnekud iskopa stotinak miliona evra kolika je predračunska vrednost mosta

Nerealizovani planovi

Generalni plan o uređenju i proširenju Beograda iz 1923. godine Grigorija Pavloviča Kovaljevskog bio je prvi koji je obuhvatio i ceo prostor današnjeg Novog Beograda do kojeg je trebalo da vodi most, zajedno sa Velikom ratnim ostrvom do kojeg je takođe trebalo da se izgrade mostovi sa beogradske i zemunske strane, kao i prevlake do (današnjeg) Ušća. Planom je predviđeno "spuštanje grada na reku", otprilike gde se sad (opet) najavljuje, doduše bez izmeštanja železničke stanice, ali sa izmeštanjem savskog pristaništa i gradnjom luke na Dunavu sa sve ranžirnom i Dunav stanicom i Pančevačkim mostom, tamo gde se i danas nalaze, a gde će (možda) da se gradi još jedan "grad na vodi" kad bude izgrađena nova luka na levoj obali Dunava.

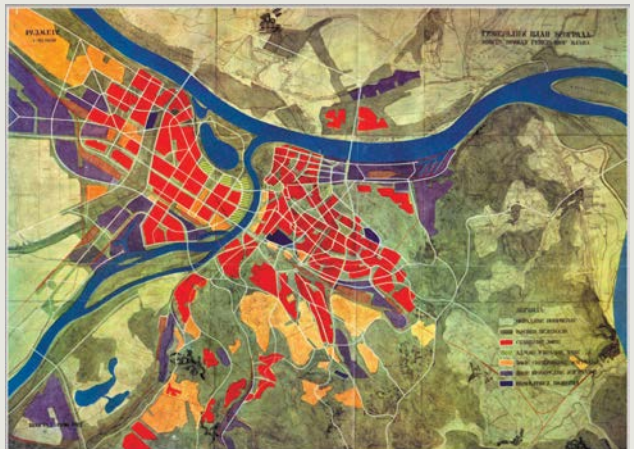

Idejni urbanistički plan Beograda izrađen 1948. godine, koji je potpisao Nikola Dobrović, takođe je predlagao mostove ka Velikom ratnom ostrvu iz smerova Dorćola i Novog Beograda, zatim premošćenje Save u zoni donje prevlake uz Adu Ciganliju i na mestu gde danas stoji Gazela, pa most preko Dunava na istom mestu gde se danas uveliko gradi i koji bi sa postojećim Pančevačkim mostom odredilo osnovu urbanističke matrice "prekodunavskog" Beograda. Na tom planu Železnička stanica je ucrtana kod Autokomande.

Dve godine kasnije arhitekta Miloš Somborski predlaže povezivanje Velikog ratnog ostrva sa novobeogradskom obalom dvema prevlakama, onako kako je Ada Ciganlija povezana sa desnom obalom Save, most na Dunavu i izgradnju novog-novog Beograda na levoj obali Dunava, most preko Save

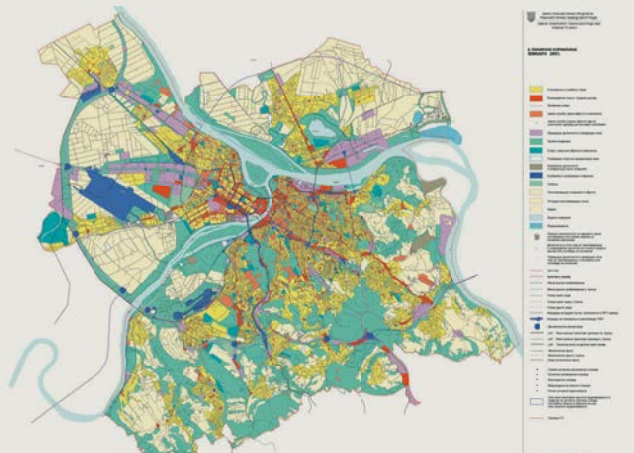
u osi današnjeg Bulevara Zorana Đinđića, kao i most na poziciji donje, nizvodne prevlake ka Adi Ciganliji, otprilike tamo gde je sad i izgrađen i još jedan most preko Save na gornjem špicu Ade Ciganlije.

Generalni urbanistički plan Beograda iz 1972. godine, izrađen pod rukovodstvom Aleksandra Dornevića i Milutina Glavičkog, gotovo je potpuno zanemario izgradnju prekodunavskog Beograda, sem velikog sportskog centra u zoni bare Veliko blato. Isti plan predlagao je i nove dunavske mostove u nizvodnom delu ostrva Forkontumac ka Pančevu i još jednog kod Vinče.

U izmenama i dopunama ovog plana koje je izradio Konstantin Kostić 1984. godine nema više ni naznake "prekodunavskog" Beograda, most preko donjeg špica Ade Huje je zadržan, onaj preko Forkontumca je izbrisan, a Savski amfiteatar je predviđen za "delatnosti i stanovanje".

Po planu koji je (još) na snazi, Savski amfiteatar je predviđen za "komercijalne zone" i "gradske centre", ucrtan je i novi most preko Save u osi Bulevara Zorana Đinđića, Luka Beograd je "privredna zona", a na potezu između dva dunavska mosta – "Kineskog" i "Pančevačkog", ucrtane su "poljoprivredne površine", ali je, fakat, ucrtana i nova luka na levoj obali Dunava, nizvodno od Pančevačkog mosta. Ove jeseni sledi još jedna dopuna/izmena Generalnog urbanističkog plana u koji će biti ucrtano sve ovo što Aleksandar Vučić najavljuje, ono za šta Dragan Đilas kaže da je "konsenzus već postignut".

LIČI ILI NE LIČI: Planovi iz dvehiljaditih i osamdesetih godina...

preko Ade Huje, potom da se most i izgradi, da se (najzad) odrede lokacije za nove autobuske stanice i da se i one izgrade i sve tako redom.

Međutim, sve i da se "braća slože", jedna tanka linija u planovima, ujedno i najveća prepreka "silasku grada" na desnu obalu Save – pruga koja tik uz obalu vodi od Pančevačkog mosta do ranžirne stanice "Makiš" do daljeg ostaje tu gde jeste. Pruga je vojna, namenjena prevozu opasnih materija i mada se ne koristi, niti je ikome jasno čemu zaista (treba) da služi, uključujući tu i samog Aleksandra Vučića koji je do rekonstrukcije vlade bio ministar vojni, biće uklonjena tek kad se izgradi druga, koja, samo u planovima doduše, postoji: trasa joj je duž obilaznice oko Beograda koja se, eto, gradi već četvrt veka i još ni do pola nije stigla, a most preko Dunava kod Vinče, preko koga treba i ta "vojna" pruga da prođe, poslednji je objekat koji će biti izgrađen. Takva je, naime, planirana dinamička izgradnja.

ZAŠTO DA NE

S druge strane, ne mora baš sve nabrojano da se uradi da bi se započelo sa uređenjem Savskog amfiteatra: za početak dovoljno je da se poskidaju šine i poruše skladišta koja se (ne) koriste za robni

transport i pronađe nova, makar privremena lokacija za ono malo stovarišta uglja, građevinskog materijala i uopšte tako toga.

Za svega nešto više od godinu dana most Zemun-Borča biće pušten u saobraćaj i preko njega će se odvijati gro teretnog saobraćaja, te će tako Karađorđeva ulica najzad da bude oslobođena

kamiona. "Taj most omogućava da projekat koji smo započeli, a to je izmeštanje autobuske stanice iz centra grada na Novi Beograd, takođe bude realizovan i kada to uradimo ostaje samo železnička stanica, i to ne putnička, već deo koji je važan za robni saobraćaj. Njeno izmeštanje omogućilo bi da to zemljište sutra postane stambeno-poslovni kompleks", kaže

Treći Beograd

Izgradnjom mosta Zemun-Borča otvara se mogućnost za izgradnju potpuno novog grada na levoj obali Dunava, kao što je to već učinjeno bilo pre 60 godina na levoj obali Save. Reč je o "Trećem Beogradu", koji bi "nikao" na potezu između "Kineskog" i Pančevačkog mosta, na površini upola većoj od one koju zaprema Novi Beograd. Bog i duša, Treći Beograd će prvi da zakorači u realizaciju: cene placeva u Borči i Ovči, a u blizini saobraćajnica koje se uveliko grade, u poslednjih godinu dana udvostručene su.

Dunavski pandan

Pre nego što je "Varoš na vodi" reinkarnirala pod nazivom "Beograd na vodi", za "novi centar" Beograda promovisan je "Grad na vodi", koji bi bio izgrađen na 96 hektara zemljišta na koje Luka ima pravo korišćenja, od Toplane "Dunav" na Dorćolu do Pančevačkog mosta, a prema "master planu" arhitekata Danijela Libeskinda i Jana Gehla. I taj projekat, poput "Varoši na vodi", predviđa izgradnju nekolicine "kula", od kojih bi "Beogradski neboder" bio visine (čak) 250 metara – "novi simbol Beograda".

Poput "Beograda na vodi", i ovaj projekat insistira na "penetraciji" reke u tkivo tog "novog centra": postojeće pristanište za teretne brodove bilo bi unapređeno u pristanište za turističke brodove i jahte, bilo bi dodatno povezano sa Dunavom novopropokopanim kanalom, a opšiveno šetalištem sa svim pratećim sadržajima – kafeima, galerijama, poslovnica banaka...

Izgradnju ovog "novog centra Beograda" omela je jedna takoreći sitnica: osnovana sumnja u regularnost privatizacije, prava na korišćenje građevinskog zemljišta, a pokrenut je i predstečajni postupak, što ne znači da Luka neće biti izmeštena i da na njenom mestu neće nići to što je planirano, pitanje je samo kada će to da bude, kao i ko će da bude nosilac projekta. Direkcija za građevinsko zemljište i izgradnju Beograda još 2006. godine objavila je javni poziv za izradu Prethodne studije opravdanosti sa generalnim projektom za novo mehanizovano teretno pristanište u Beogradu, sve u skladu sa Generalnim urbanističkim planovima od 1984. godine naovamo.

gradonačelnik Dragan Đilas i dodaje da je neophodno da se izgrade novi infrastrukturni kapaciteti van centra grada, za šta je potrebno određeno vreme. Ideja je da se teretni železnički saobraćaj izmesti u Batajnicu: projekat postoji, jedino još da ga republička vlada aminuje i kvit posla, naravno ako bude para.

Tada već može da se pristupi uređenju zemljišta, izgradnji infrastrukture, može i da se gradi, jer iako još odvojen od reke onim vojnim kolosekom, parcelama će moći lako da se priđe sa gradske strane. To je, međutim, tek prva faza, kaže Đilas. Druga je izmeštanje već pomenutog koloseka, a da bi se to uradilo, mora da se napravi novi most u Vinči, a da se realizuje ceo projekat, da se svih 80 hektara privrede nameni, mora da se završi Prokop, pa još jedna železnička stanica na Novom Beogradu odmah pored autobuske, ali i obilaznica. Reč je o stotinama i stotinama miliona evra, a sve pobrojano je u nadležnosti republičke vlade.

BOŽE ZDRAVLJA

Od ranih sedamdesetih, kad se činilo da Beograd "samo što nije" dotakao desnu obalu Save, raspisano je više konkursa za izradu idejnog rešenja, bilo je i predloga van konkursa i svaki je polazio od pretpostavke da će to biti novi centar Beograda – kulturni, poslovni, turistički i svi su bili, kao što dolikuje takvim projektima, manje ili više megalomanski.

Jedan od njih, iz sredine osamdesetih, u veličini je iskoračio najdalje: "Varoš na vodi" – tako je projekat nazvan – prostirala bi se na 170 hektara, obuhvatala bi obe obale Save koja bi između Gazele i Tramvajskog mosta bila proširena, a na sredini bi bilo napravljeno veštačko ostrvo ispresecano kanalima, sa sve soliterima-kulama, e da liči na Menhetn, nezvanično "Menhetn u Beogradu". Pored toga što bi oba Beograda – kako stari tako i Novi – na ovaj način sišli na reku, Sava bi se takođe uvukla u gradsko tkivo. "Prostor između Beogradske tvrđave i Bežanijske kose bila je velika močvara, koju su presecali Sava i mnoštvo kanala. Oni su nasuti za izgradnju Novog Beograda i autobuske stanice. Zamislili smo da putnici iz Savske ulice rečnim autobusima stižu u Novi Beograd i Zemun", objasnio je arhitekta Dragoljub Manojlović

na ponovnom predstavljanju tog projekta početkom ovog veka.

Projekat koji je Vučić u svojstvu kandidata za gradonačelnika Beograda na prošlogodišnjim izborima plasirao pod nazivom "Beograd na vodi" i koji je na sva usta nahvalio bivši gradonačelnik Njujorka Rudolf Đulijani tokom svoje zagonetne posete Beogradu uoči izbora,

neodoljivo liči na polovinu pomenute "Varoši na vodi": nedostaju ostrvo po sredini reke i novobeogradska strana, ali Bože zdravlja i investitorskih para...

"Nećemo se uopšte zaduživati. Investitori će da plate da Beograd izgleda tako. Srbija će da zaradi, a ne da mi dajemo pare i da država uzima nove kredite. To je suštinska razlika od onoga što radi ova

vlast. Problem se rešava tako da osmislite projekat i nađete nekog ko će da ga finansira. Dakle, mi ćemo da obavimo naš posao što se tiče građevinskog zemljišta, komunalnog uređenja, a sve ostalo je na investitoru", rekao je tada Vučić. "To će biti jedan velelepno, moderno uređen grad, potpuno novi grad u ovom delu Beograda. Imao bi posebnu vezu sa Novim Beogradom preko Starog železničkog mosta, koji ćemo pretvoriti u zeleni pešački most, na kojem će biti dodatnih sadržaja. Predviđen je i hotelski kompleks, kao i izgradnja zgrade koja bi postala novi zaštitni simbol grada."

Koliko god da sve ovo lepo zvuči i koliko god prija sama pomisao da politički oponenti u nečemu mogu da se saglase, ipak se tu provlači i ono "ali", koje voli sreću da pokvari: na crtežu koji je Vučić pokazivao zgrade Železničke stanice nema, a moralo bi da je bude budući da je zaštićena kao spomenik kulture. Takođe, ni u jednoj Vučićевой izjavi ne pominje se "Treći savski most", a u planu ga ima.

Čudno, zar ne?

ZORAN MAJGIN

NAJBOLJI TELEFONI SA POPUSTOM DO 10.000 DINARA.

ZTE BLADE G | 1din UZ PRENESI I SURFuj 1000

HTC DESIRE 200 | 1din UZ PRENESI I SURFuj 1000

POŽURI I IZABERI NOVI TELEFON DOK TRAJE AKCIJA.

Dnevno mesečna pretplata za paket PRENESI I SURFuj 1000 iznosi 1.820 dinara. Cena telefona uz ugovornu obavezu od 24 meseca.

Kontakt centar: 063 9000
www.telenor.rs

telenor

Dobre stvari pokreću svet.

Prva godina gospo

Jedva da je prošlo godinu dana, a već kao da se u nekoj dalekoj i nepojamnoj prošlosti gubi podatak da je do položaja najmoćnijeg čoveka u državi, onog čije ime se – bez obzira na to da li ste pristalica ili protivnik – izgovara šapatom i sa zebnjom, Vučić stigao nakon jednog od najubedljivijih poraza u svojoj političkoj karijeri, koja je, tek to sada zvuči neverovatno, porazima i neuspesima različitih vrsta više nego obilovala

Piše: **Dorđe Vukadinović**

Prošle godine u ovo vreme, nekoliko dana pre nego što je vlada zvanično formirana, na ovom sam mestu napisao tekst pod nazivom "Prvi srpski trijumvirat – ko će biti premijer". Pitanje je bilo retoričko – a odgovor više nego jasan i eksplicitan. Pravi premijer ove vlade biće Aleksandar Vučić, koji je za nepuna dva meseca nakon đurđevdanskih izbora od gotovo potpunog gubitnika postao "gospodar Vučić". S druge strane, Ivica Dačić, privremeni gospodar situacije i čovek od koga je, naizgled, u tom trenutku sve zavisilo, upao je u negativnu spiralu za koju nije jasno da li će se uopšte i kako zaustaviti.

Pre samo godinu i nešto, u trci za Beograd, trećoj za redom, Aleksandra Vučića je skoro do nogu potukao Dragan Đilas i tada još relativno jedinstvene demokratije. Čitaoce, kao i većinu ljudi, uostalom, najteže je ubediti da sve što se desilo nije nužno moralo tako da bude, da nije sve rezultat nekog plana i zavere, odnosno, da je u politici i istoriji, slično kao i u običnom životu, mnogo toga rezultat pukog slučaja i sticaja (ne)srećnih okolnosti. Tako je i sa ovim uspehom Aleksandra Vučića. Razume se da nije sve plod gole slučajnosti, naravno da su postojali razni planovi i scenariji – i njegovi i sa njim – ali se isto tako lako moglo dogoditi da oni padnu u vodu, a da Vučić danas u srpskom parlamentu predvodi neveliku

grupu odmetnutih evro-naprednjaka. Što se to nije dogodilo, zasluga je, pre svega, opuštenosti pobednika majskih izbora – među kojima, ponovimo to još jednom, Vučić nije bio.

Jer, ovo je primarno bila vlada Tomislava Nikolića i Ivice Dačića. Donekle i Mladana Dinkića. U velikoj meri i – to sada deluje kao gorka šala – Miroslava Miškovića. Kumovao joj je malo i Milorad Dodik. Činilo se da su i Rusi, ili barem ambasador Aleksandar Konuzin, za to aktivno navijali. (Odlučili su, kao i obično, Amerikanci.) Vučić gotovo da nigde nije figurirao u tim kombinacijama, sem kao agilni "Tomin operativac", sa kojim ovaj baš i nije uvek u najdiličnijim odnosima. Mislim da je do vrha stigao više zato što su ga potcenili i pogrešno procenili – a ne zato što je neka "nevidljiva ruka" vodila njegovu karijeru i postavila ga na sadašnje mesto. Drugim rečima, ne verujem baš u teorije nekih od mojih komentatora (i, naravno, svih preostalih radikala) kako je on od početka bio "spavač" i "ubačeni

element" u patriotskim redovima. Mnogo sam skloniji varijanti da je Vučićev uspeh manje-više njegov sopstveni proizvod – njegove ambicije, njegove frustracije, njegove inteligencije i njegove energije. I, nadasve, razume se, njegove upornosti i lukavstva.

Trebalo je u pravom trenutku povući pravi potez i iskoristiti majski trijumfalizam i euforiju kod Nikolića i Dačića. Pa nagovoriti Nikolića da podnese ostavku na mesto predsednika stranke – "predsednik svih građana" je to mogao (p)ostati i običnim zamrzavanjem funkcije – i tako ovoga od čoveka od kojeg zavisi praktično sve u vladi i stranci svesti na uglavnom protokolarnu ulogu "engleske kraljice" i ceremonijal-majstora. (Iz koje se Toma sada pokušava iščupati kroz neformalnu koaliciju sa Dačićem.) Pa zatim odglumiti ličnu nezainteresovanost za formiranje vlade i pristanak ultimativno usloviti funkcijom "koordinatora bezbednosnih službi", koja je prethodno doslovno izmišljena za Mikija Rakića.

Pa onda odabrati skoro idealnu metu u liku Miroslava Miškovića, značajno oslabljenog nakon prodaje Maxija, a koji je, tokom godina, postao simbol i oličenje srpske tranzicije i svega lošeg u njoj.

Time mi, naravno, na pada na pamet da eliminišem ulogu Zapada u čitavoj priči. Naprotiv. Nikolićev i Vučićev uspeh je živi

odara Vučića

ODGOVORNOST: Iscrpljivanje na svakom zadatku, od intervencije do pice

Fotografije: FoNet i A. Andić

i najbolji mogući dokaz da bez podrške ili barem odobrenja Zapada nije moguće doći na vlast u Srbiji. Jer, pre svega nabrojanog u prethodnom pasusu, trebalo je ubediti sumnjičave zapadne diplomate, od Štefana Filea, preko Hojzgena do Filipa Rikera, Gordona i nekih drugih, važnih ali medijski anonimnih, koji su, prema svedočenju izvora naša dva veoma dobro obavешtena ambasadora, konstatovali da je Vučić "veoma konstruktivan" i

"odličan tip". Dakle, po svojoj prilici, ni ovaj put nije se moglo bez njihove saglasnosti i "autorizacije". Ali hoću da kažem da bi bilo pogrešno, ili bar suviše pojednostavljeno svesti sve na formulu "engleski čovek", "strani agent", itd. Vučić je u priču uleteo na kraju i iz drugog plana, pomalo kao duh iz boce, stečajni upravnik i dželat – u stvari, pomalo od svega toga – jednog već uveliko uzdrmanog, unutrašnjim sukobima razdiranog "žutog dvora"

i čitave postpetooktobarske političke scene. Pošteno govoreći, i to je značajan element kojem Vučić može da zahvali makar za jedan deo podrške koju danas uživa.

Elem, ako nam nije naprosto "postavljen" od strane "gospodara sveta" (pa onda mi, jadni i siroti mali hrčki, je li, tu ništa nismo krivi i ništa ne možemo) postavlja se pitanje – kako nam se onda dogodi(l)o, odnosno, u čemu je tajna ovakvog i ovolikog Vučićevog uspeha?

KONCENTRACIJA MOĆI I INDUKOVANA POPULARNOST

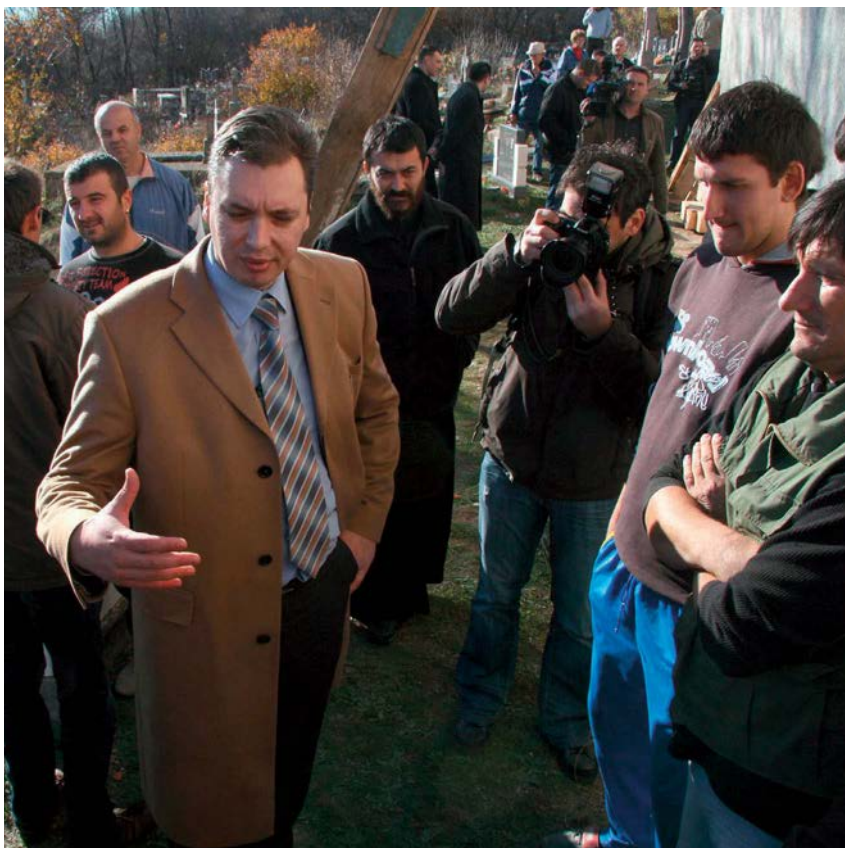
Vučić je godinama bio jedan od najnepopularnijih političara, delom zbog nesumnjive arogancije i agresivnosti u javnim nastupima, a delom zbog konstantne prljave kampanje protivnika, kojima se činio kao zahvalna i bogomdana meta – što ga je sigurno frustriralo i nerviralo. I u stranci i u javnosti – za razliku od Tome, kome je pripala uloga “dobrog čoveka iz provincije” i kojeg su svi simpatizovali – Vučić je, zajedno sa Todorovićem, bio onaj “rđavi policajac”, koji obavlja prljavi posao, mrgodi se, viče, svađa, preti i uteruje strah. A sada se odjednom i doslovno kupa u enormnoj popularnosti, koja, u najboljem slučaju, podseća na onu Miloševiću sa samog početka, Koštuničinu posle 5. oktobra i Đinđićevu posle smrti. A možda ih i premašuje.

Naravno da tu ima i mnogo preterivanja, udvorištva i šlihtanja, kako kod anketiranih tako i kod anketara. Neke agencije za istraživanje javnog mnjenja koje se poslednjih meseci pojavljuju kao pečurke posle kiše i čiji rezultati dobijaju masovan publicitet deluju manje kao istraživačke kuće, a više kao agencije za ispunjavanje Vučićevih snova. Neka pitanja u anketama koje se vrte po kontrolisanim medijima su nesumnjivo metodološki pogrešna i sugestivna, neki procenti su očigledno naduvani (teško da baš 75 odsto građana podržava ono što Vučić radi, da 85 odsto podržava rekonstrukciju vlade itd.). Ali, nezavisno od toga, nema sumnje da su mu rejtinzi realno zaista visoki, kao i da bi na izborima koji bi se sada održali verovatno dobio dovoljno glasova da – sa manjinskim strankama i eventualno Rasimom Ljajićem – samostalno formira vladu.

U Vučićevom slučaju je očito došlo do neke vrsta pozitivne povratne sprege u kojoj mu je moć koju je vešto stekao tokom prošlogodišnjeg postizbornog raspleta pomogla da značajno poveća ličnu popularnost, a onda je ta popularnost postala dodatni element u jednačini moći – što mu dodatno povećava popularnost – i tako ukrug.

FAKTOR STRAHA

Vučić ostavlja utisak kao da sve zna i sve kontroliše. I politički protivnici i

obični građani doživljavaju ga kao otelotvorenje ili ispostavu “Velikog Brata” (što u neku ruku i jeste) koji zna sve njihove male i velike tajne, greške i grehove. Vučiću je poznata, ili je makar instinktivno sluti, Makijavelijeva preporuka vladaru “bolje da te se plaše, nego da te vole”. Uostalom, u strahu će ga možda neko i za voleti, kao što su voleli – ili mislili da vole – Rankovića i Krcuna. E sad, nevolja je što je ta despotska i orijentalna priroda njegove vlasti (Vučić danas Srbijom vlada otprilike onako kako je Šešelj vladao strankom – iracionalno i apsolutistički) u frapantnom i tragikomičnom neskladu sa imidžom modernog, prozapadnog i racionalnog političara, koji bi on, navodno, hteo da bude. To u ovom trenutku na smeta previše ni njemu, ni biračima, ni strancima, ali je nešto što će svakako doći na dnevni red evropskih izveštaja kada bude odrađeno ono što zapadnjake sada najviše zanima – naravno, Kosovo – i zbog čega su skloni da na sve ostalo gledaju kroz prste.

A i ne treba tu biti neki naročiti ekspert da bi se videlo da je situacija skandalozna i na duži rok neodrživa. (Druga je stvar što se razni eksperti, kao i profesionalna udruženja, prave blesavi i skreću

pogled sa onoga što je očigledno.) Dok u tv studiju, jedva čujnim glasom, uprepodobljeno priča o jačanju institucija, Veberu i modernizaciji, Vučić svojim postupcima neprestano proizvodi atmosferu vanrednog stanja, moralne panike i neke polurevolucionarne vreve, podilazeći najnižim strastima najnižih društvenih slojeva (koji su i njegova glavna politička baza). Zato (zlo)upotreba medija, naročito tabloida, nije nešto sporedno, već jedan od nosećih stubova širenja atmosfere straha i uspostavljanja Vučićeve moći. Pojedini tabloidi danas imaju bukvalno status “službenog glasnika”, gde se objavljuju državni planovi i odluke, najavljuju hapšenja i amnestije, prepričava šta je ko prilikom hapšenja izjavio, ko je plakao, a ko pretio “prvom potpredsedniku”.

To je žrvanj koji melje ljudsko i političko meso, kosti i iznutrice – i od kojeg se panično sklanja svako ko može. Možda će Vučić u nekom trenutku od njih pokušati da se distancira da mu ne bi kvarili imidž pred evropskim prijateljima. Možda će se to čudovište koje on sa svojim okruženjem draška i hrani u jednom trenutku okrenuti i protiv njega kao što se okrenulo i protiv njegovih prethodnika. Ali za sada ga on dobro kontroliše i, prema

VEŠTINA UBEĐIVANJA: Da vam ja kažem... ko će da robija

Fotografije: Beta i Vreme

hapšenjem tako i javnim izlaganjem na tabloidne stubove srama.

Razume se da je to naivno očekivanje jer se, čak ni uz najbolju volju, ovo isterivanje pravde neće moći primeniti na strane mešetare koji su imali i te kako značajnu ulogu u postpetooktobarskoj pljački. A verovatno neće moći ni na regionalne aktere (naročito one iz Hrvatske i Crne Gore), kao ni na one domaće koji su se na vreme prestrojili i okrenuli ka SNS-u. Ali jaka želja može da pomuti percepciju, pogotovo kada je, kao u ovom slučaju, potpomognuta interesom i neviđenom medijsko-političkom kampanjom. Neće to, naravno, moći da prođe kod svih, ali može da na određeno vreme zavede negde između trećine i polovine biračkog tela. (Ostale treba demoralisati, zaplašiti, podeliti i na različite načine demotivirati da se na biralištu pojave – što i jeste formula koju je SNS vežbao na nekoliko poslednjih lokalnih izbora širom Srbije.)

Uz određene izuzetke i nešto razočaranih "drugosrbijanskih" perjanica, Vučićevi današnji fanovi su isti oni stari radikali i sps-ovci, samo sada "istrenirani" da ne smeju da mrze prema spolja – ili barem tu mržnju ne smeju javno da upražnjavaju, jer to "nije lepo" i jer će dobiti po glavi od Brisela, Berlina i Vašingtona – pa su tim više frustraciju, agresiju i resentiman okrenuli prema unutra, prema onima koji se smeju i koje je poželjno mrzeti – "zlim bogatašima" i "žutim lopovima". (Kojih, opet, pošteno govoreći, nije da nije bilo.)

To su oni isti koji su nekada glasali za radikale i "hleb od tri dinara", pa onda glasali za DOS zbog silnih milijardi dolara koje samo čekaju na granici da Milošević padne i da se sliju u Srbiju. Pa za Bogoljuba Karića "zato što zna da napravi pare i ako je umeo za sebe umeće i za nas". Pa za "Evropsku Srbiju" zbog investicija i blagostanja koje nas čeka kad potpišemo SSP (pa kad postanemo kandidat, pa kad dobijemo datum za početak pregovora, pa...).

Na kraju krajeva, nije ni realno od

potrebi, obilato koristi kao bič protiv političkih protivnika i koalicionih partnera.

MAJSTOR POLITIČKE INTRIGE

Vučić je majstor političke intrige, verovatno najbolji kojeg smo imali od devedesete naovamo. Kada se tome pridoda solidno obrazovanje i velika radna energija, plus medijski i obaveštajni resursi koji su mu dopali u ruke, dobijamo nadrealnu sliku čoveka koji vuče maltene sve konce na srpskoj političkoj sceni – što, razume se, nije moguće, ili bar nije moguće na duži rok.

Zajedno sa Đilasom, Dinkićem i Dačićem je rušio Tadića. A onda, naravno, direktno i indirektno pomagao sve one u DS-u koji ruše Đilasa. Aktivno pomaže Petrovićeve (antiđilasovske) disidente, kao i sve ostale demokratske nezadovoljnike, dok kod Tadića podgreva nade da bi se mogao vratiti na čelo DS-a. Istovremeno, sa Đilasom kao da ima neku vrstu razumevanja (neki sps-ovci tvrde i poslovno-političkog dila!), nejasnih korena i dometa.

Dačiću, povrh toga što mu neprestano drži "bananu" pod grlom, ruši stranački autoritet time što mu traži glave čitavog prvog potpredsedničkog ešalona, a onda

kroz stranku pušta tezu – koja i nije tako daleko od istine – kako Ivica "misli samo na sebe" i uopšte ne brine o svojim ljudima. Takođe, na vezi uspešno drži i vrh DSS-a (kojeg je, izgleda, do samog kraja držao u zabludi da neće prihvatiti briselski ultimatum) i pacifikuje ga čas perspektivom postizborne koalicije, čas pretnjama hapšenjem Koštunićinih najbližih saradnika. Na putu je da uštopuje i tvrdokornog Dodika. A o medijima, novinarima, analitičarima i ostaloj "boraniji" da i ne govorimo.

Naravno da svaka vlast mešetari. Imali su i Milošević i Đinđić i svoje četnike, i svoje levičare i desničare i omiljene opozicionare. I Koštunica je svojevremeno flertovao malo sa DS-om, malo sa radikalima – sve dok se oni u jednom trenutku nisu udružili protiv njega. Đinđićev i Tadićev DS je prvi sklapao taktičke saveze sa tabloidnim đavolom. Ali niko se, poput Vučića, time nije bavio ovako detaljno, metodično i gotovo opsesivno.

PODRŠKA UBIJENIH U POJAM

Konačno, i ne na poslednjem mestu po važnosti, Vučić je kod deklasiranih slojeva probudio nadu u to da će "lopovi platiti" za sva svoja nedela, i to kako

ČOVEK OD POVERENJA: Sa Vojom i sa Tomom

Fotografije: D. Kujundžić, A. Anđić

stotina hiljada onih koji su izgubili posao, perspektivu i nadu očekivati da sada objektivno i nepristrasno (pr)ocenjuju. Oni su "ubijeni u pojam" (na stranu što mnogi nisu ni u stanju da se do "pojma" vinu), očajni su, gnevni i žele da vide mesiju koji će im omogućiti da žive bolje, ili koji će se barem – kao u konkretnom slučaju – "napiti krvi" onima zbog kojih oni žive loše. Ili onima na koje su im mediji uprljali prstom kao krivce zbog toga što oni žive loše. U svakom slučaju, to nije baza na kojoj se može graditi stabilan i demokratski poredak, ali zato takva klima može biti i te kako solidna osnova jednog sveopšteg društvenog meteža, a možda i jedne (verovatno, kratkotrajne) diktature.

KONDOROV LET

Zajednička i sistemska greška Koštunice i Tadića bila je to što su oni računali na "građane" (jedan malo više na one "nacionalno", a drugi na više "građanski" orijentisane – a tih građana nema, ili ih je sve manje upravo kao rezultat pogubne ekonomske politike koja je vođena u periodu kada su oni bili na čelu države. (Najtužnije je što oni verovatno tu i ne vide neki problem, ili misle da su automatski amnestirani, što zbog ličnog poštenja, što zbog toga što su glavne poluge ekonomske politike umesto njih držali drugi – na primer G17.) Ali nije tako. Godine tranzicije, ličnog i kolektivnog tavorjenja dovele su do odumiranja ili degeneracije društvenih slojeva koji bi mogli i morali biti socijalna baza svake ozbiljne države i ozbiljne politike. Poput dinosaurus, polako izumiru odgovorni državni službenici, sitni poljoprivredni posednici, zanatlije i mali preduzetnici koji žive od svog rada, klasno svesni radnici, kritički intelektualci...

Pa i Milošević i Šešelj su računali na neki apstraktan i idealizovani kolektivni entitet ("srpski narod"), koji je, poput Tadićevih i Koštunićinih "građana", uvek nešto malo više i malo bolje od pukog zbira pojedinaca koji ga čine. Ali Vučić nema tih iluzija. On računa na "masu" i

lumpenproletere, konzumente "Farme" i "Velikog brata", one koji danas veruju u "šeike", isto kao što su juče verovali u "srpsku majku" Dafinu i ono što piše u "Trećem oku". I, pošteno govoreći, nije ih on takvim stvorio. On samo najbolje – i najbeskrupuloznije – koristi ono što su mu ostavili i napravili drugi. Nije to nikakva amnestija, već prosto činjenica – da ne ispadne kako je sve bilo super, u državnom, nacionalnom i etičkom smislu, a onda su, niotkuda, došli "Aleksi" i zli naprednjaci i sve upropastili. Nije tako. Jedino što, nažalost, to što on radi nije nikakav izlaz, nego pre simptom krize i pogoršavanje stvari koja je već ionako stajala vrlo loše.

ŠTA DEVOJCI SREĆU KVARI

Ima li išta što Vučiću sreću kvari i što bi mogao biti razlog njegove iznenadne propasti? Naravno. Mnogo toga. Praktično sve do sada pomenuto može se vratiti kao bumerang.

Plus, vrlo je verovatno da, uz svu podršku koju trenutno uživa u važnim svetskim prestonicama, stranci neće sa odobravanjem gledati na mogućnost da jedan, makar i preobraćeni, Šešelj saradnik preuzme apsolutnu vlast u Srbiji. (Mada će ga tolerisati dok im "delivruje" željenu konstruktivnost na Kosovu i Metohiji.) Ali čak i nezavisno od toga, njima, u principu, uvek više odgovara da imaju dva ili tri ravnopravna pretendenta koji se međusobno takmiče u lojalnosti

i sa kojima se onda može lakše manipulirati. Zatim, tu je i faktor preopterećenja. Vučićev manir da sve prati, kontroliše i o svemu odlučuje naprosto ne može funkcionisati dugo i uspešno bez pogubnih posledica i po sistem i po njega lično.

Niti ima dovoljno kvalitetne saradnike, niti im dovoljno veruje. Vlada, korupcija, rekonstrukcija, strane investicije, hapšenja, imenovanja, mediji, Zvezda, vojska, Kosovo... samo su neke od mnogobrojnih sfera u kojima se bez njega ništa ne prelama i ne odlučuje. I tako bukvalno sve u državi stoji i čeka – i propada – dok on ne stigne da se time pozabavi.

Ali, pored i povrha svega pomenutog, tu je i strahovit kadrovski problem. Sem nešto pristojnog sveta (i u tom kukolju se nađe nešto žita), zalutalog u trenutku kada se ponekom naivnom moglo učiniti da bi SNS mogao biti ona prava, istovremeno delotvorna i razumna patriotska pozicija, kao i nekolicine Vučićevih i Tominih ličnih prijatelja zaostalih iz prošlog života, većina naprednjačkog kadra deluje kao sakupljena s koca i konopca, čak i ako se meri više nego elastičnim srpskim kadrovskim kriterijumima.

Ne može se sa kafedžijama, roštiljčijama, vlasnicima kockarnica, sportskim i estradnim menadžerima graditi moderna, evropska, niti bilo kakva država. (Mada se od njih verovatno mogu dobiti dobre donacije za predizbornu kampanju.) To očitno zna i sam Vučić pa zato benevolentno nudi i poziva eksperte iz

drugih stranaka, pa i belog sveta, da mu se pridruže. I tako – mora se priznati – već što pokušava da ubije dve muve jednim udarcem. Ali to isto negde kao da osećaju i ovi pozvani – pa zato ipak oklevaju. Ima ih, naravno, i biće ih. Ali indikativno je i to što SNS u ovom trenutku ipak nije preplavljen kadrovima (ne govorim o običnom članstvu) u onoj meri u kojoj bi se to, s obzirom na besparicu i moralne kvalitete ovdašnje elite, moglo očekivati. Drugim rečima, kao da i oni negde slute da ovo ne može potrajati i ne može izaći na dobro.

IMA LI TU MENE

Članovi su, međutim, druga priča. Oni u SNS-u vide, pre svega, agenciju za zapošljavanje i napredovanje u službi – ovde i sada – i ne greše mnogo. (Ili možda verujete da se neko danas učlanjuje u SNS – dobro, i SPS, do juče URS, ili doskora DS – zbog uverenja i ideološke bliskosti?) Najbolja ilustracija tog SNS-ovog kadrovskog potencijala jeste karakterističan detalj iz nedavnog "Utiska nedelje", neposredno pre konačnog prihvatanja Briselskog

sporazuma i neposredno posle onog pret hodnog farsičnog odbijanja koje su kva zipatriotski SNS agitatori danima slavili kao vrhunac Vučićevog junaštva (kao što će, nedelju dana kasnije, prihvatanje sporazuma sa Prištinom slaviti kao vrhunac državničke mudrosti i "real-patriotizma"). Elem, u toj emisiji javlja se jedan tzv. običan gledalac i očigledno stranački aktivista i – ko bi se nadao?! – kaže da se "bezu slovnio slaže" sa odlukom gospodina Vučića i stranačkog rukovodstva. Duhovita voditeljka ga prekida u daljem sricanju napisanog traktata i pita – to je u redu, ali sa kojom se to odlukom slažete, da li sa onom da se zahtev iz Brisela odbije, ili da se prihvati? A nezbu njivi "obični građanin" kao iz topa odgovara da se slaže sa svakom, kakva god ona bila.

I to je to. Nema tu ni ideje, ni ideologije – samo goli interes i golo poslušništvo, kao i elementi galopirajućeg kulturne ličnosti.

Ako ovako nastave, SNS bi uskoro mogao imati članova koliko i glasača, a broj glasača će se poklopiti sa ukupnim biračkim telom – što je na neki način i logično

i što bi, u neku ruku, predstavljalo logičan kraj, istinu i ispunjenje srpskog, i onako od početka nakaradnog višestrančaja. No, do ostvarenja tog konačnog ideala postojaće neki izbori i neke stranke (razume se, one kojima je dozvoljeno da učestvuju u osvoje ponešto). Ali nekakve stranke i izbori su, mnogi to ne znaju, kao svojevrsni "pluralistički" ukras i recidiv postojali takođe i u komunističkoj Poljskoj i u Honekerovoj Istočnoj Nemačkoj.

Preterujem? Ne. Samo opisujem potencijal i tendenciju. Da li je, na primer, iko od vajućih NVO, "centara za slobodne izbore" i sličnih organizacija za demokratiju, ljudska prava, transparentnost, fer izbore, tranzicionu pravdu i lju ljanje promaje ikada ozbiljno analizirao kampanju, metode i atmosferu pogroma i straha koja je poslednjih meseci vladala na lokalnim izborima od Srbobrana, do Zemuna i Zaječara – i oglasio se povodom toga? E, vidite, o tome vam govorim.

No, to je, razume se, samo tendencija. A da li će ona – zajedno sa nezavisnim Kosovom – postati "nova srpska politička realnost", videćemo vrlo brzo. ¶

PRAVA KUĆA JE KUĆA SA INTERNETOM!

net

100 20 50 10 30 5

Osećajte se udobno u svojoj kući! Uvedite Internet Telekoma Srbija, neophodan element svakog doma. Izaberite jedan od Net paketa brzine do 100 Mb/s i dobićete besplatan ruter za bežičnu vezu. Uživajte u najdostupnijem, najstabilnijem i najudobnijem Internetu!

Besplatan WiFi ruter

Mogućnost odabira net paketa zavisi od pristupne tehnologije.

open ADSL www.open.telekom.rs • telefonska prodaja 19818* • poslovnice Telekoma Srbija

*broj je besplatan za sve pozive iz fiksne i mobilne mreže Telekoma Srbija

Telekom Srbija

Odložene dezinfekcija, dezinsekcija i deratizacija

Prethodne sedmice, Savet Republičke radiodifuzne agencije zasedao je dva puta i doneo dve važne odluke. Od jedne verovatno neće biti nikakve vajde, a druga bi zaista mogla da utiče na budućnost medija u Srbiji

Prava je sreća što je bog izmislio Željka Mitrovića. Da nije, teško da bi se iko u Srbiji uopšte i osvrnuo na dve prošlonedeljne sednice Saveta Republičke radiodifuzne agencije. Ovako, pošto je Mitrović tu, među nama, a Savet se bavio njegovim slučajem, pažnju je – kolateralno – privukla i mnogo važnija rasprava o dodeli pete frekvencije s nacionalnom pokrivenošću.

Savet je 7. avgusta diskutovao o TV Pinku, dok je 9. avgusta odlučeno da nijedan od dva kandidata ne dobije dozvolu za emitovanje TV programa s nacionalnom pokrivenošću. Uprkos tome što na prvi pogled nemaju veze jedna s drugom, obe teme precizno ilustruju Srbiju danas i obe imaju zavidan estradni potencijal.

POETIČNO

Na prvoj sednici, Savet RRA “izrekao je meru upozorenja emiteru TV Pink zbog kršenja Zakona o radiodifuziji, Zakona o javnom informisanju i Kodeksa o ponašanju emitera i obavezao emitera da prestane svako dalje kršenje ovih propisa kao i vođenje kampanje protiv bilo kog pojedinca ili organizacije”. Takođe, Savet je Željka Mitrovića upozorio da ne koristi uvredljiv ton, da poštuje načela profesionalizma i dostojanstva ličnosti, ali i da se “stara da lično uverenje i mišljenje urednika i novinara ne smeju da diskriminatorno utiču na izbor teme i njenog predstavljanja”.

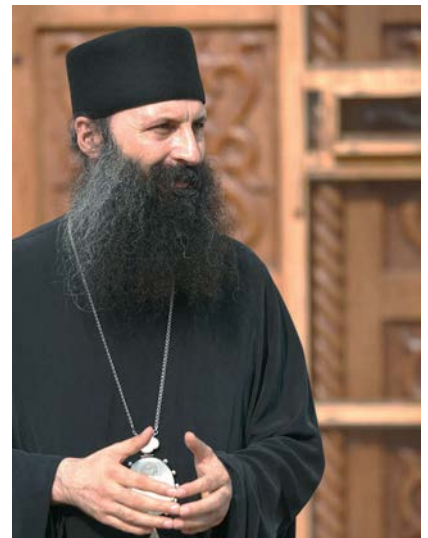
Ova odluka donesena je povodom višenedeljne kampanje koju Mitrović vodi protiv “Blica”, a koja je počela izveštavanjem tog lista o saobraćajnom udesu koji je izazvao Mitrovićev sin, a u kojem je poginula 17-godišnja devojka. Tekstovi “Blica” u vezi s tim događajem bili su zaista u suprotnosti s etičkim kodeksima novinarstva, ponekad daleko iza granice dobrog ukusa, ali ono što je Mitrović tim povodom uradio u svojim informativnim emisijama skoro

je neopisivo. Za razliku od drugih kampanja na Pinku, kojima je na ovim stranicama posvećeno možda i previše prostora, ova je započela citatima s Fejsbuk grupe maštovito nazvane “Promenimo ime lista ‘Blic’ u smrdljive novine”, a nastavljena komentarima istih tih citata. Da ne dužimo, urednici “Blica” tu su prozivani po najrazličitijim osnovama, povezivani s različitim političkim opcijama i marifetlucima, a kao vizuelna pozadina svih priloga prikazivana je foto montaža s pomenute Fejsbuk stranice: konj s Trga Republike, ali s glavom glavnog i odgovornog urednika “Blica” Veselina Simonovića, kojeg umesto Mihaila Obrenovića jaši gradonačelnik Beograda Dragan Đilas.

“Blic” je Mitroviću svakodnevno odgovarao tekstovima u kojima se detaljno objašnjava koliko je dužan na ime poreza, kako mu izgledaju kancelarije, kako se odnosi prema zaposlenima, itd. On im je, sa svoje strane, uzvraćao što ličnim prostaklucima, što prostaklucima sa Fejsbuk stranice koju je sam kreirao, ali i navodima iz izveštaja Verice Barać i Saveta za borbu protiv korupcije (u kojima se navodi da je “Blic” iz državnog budžeta dobijao visoke iznose na ime različitih medijskih akcija koje je sprovodio). Uprkos činjenici da je u toj priči, sa obe strane, malo šta izmišljeno i netačno, količina jezičke i mentalne prljavštine prevazišla je sve što je do sada viđeno u inače prljavim medijsko-političkim ratovima.

U tom smislu, odluka Saveta RRA zapravo uopšte nije važna. S jedne strane, javni prostor već je toliko zagađen, da zahteva dezinfekciju, a ne meru upozorenja. S druge, pošto ni Pink, ni “Blic” nisu zadovoljni ovom odlukom, sva je prilika da će verbalni pokolj biti nastavljen. “Blic” je i pre odluke najavljivao da će Mitrović biti samo upozoren, umesto da mu se – kako je navodno zaslužio – privremeno ili trajno oduzme frekvencija. Dva dana pre sednice, objavljen

je tekst u kome se tvrdi da “između Saveta RRA i Željka Mitrovića postoji neka tajna veza koja vlasniku Pinka dozvoljava da se preko svoje TV obračunava sa svima koji mu se ne sviđaju”. Prethodno, umesto da i sami smire strasti, urednici “Blica” analizirali su sastav Saveta RRA, sa sve biografija-

SLUŠAJ SINE...: RRA vs. Ž. Mitrović

Foto: Milovan Milenković

ma članova i tačnim iznosima njihovih zarada – podacima koji ni ranije nisu bili tajni, a koji pritom (uprkos namerama uredništva) ni na koji način ne povezuju Mitrovića sa Savetom.

Koliko god neukusno bilo, ono što se našlo na stranicama “Blica” prava je “pačja škola” u odnosu na Mitrovićevu reakciju na odluku Saveta RRA. Odmah posle te odluke, Jutarnji program Pinka ugoštio je Dragana J. Vučićevića iz tabloida “Informer”, inače arhineprijatelja “Blica”. Ovaj je, sasvim očekivano i vrlo lagano uklizao u Mitrovićev diskurs, ponavljajući sve ono zbog čega je Pink opomenut, uključujući tu i rogovatni naziv “smrdljive novine”. Navodno braneći slobodu govora, u svojim je novinama nastavio Mitrovićevu kampanju, pa tekstovi o “Blicu” svakodnevno zauzimaju udarna mesta na

prvim stranicama. Ni to nije bilo dovoljno, pa je istu priču ponovio i u Nacionalnom dnevniku 11. avgusta, s tendencijom da reprizira samog sebe i ubuduće, tokom dugog, toplog i vestima siromašnog avgusta. Potpuno očekivano, nije čitao ni glavni akter: u pismu koje je izražajnim glasom voditeljke pročitano u centralnoj informativnoj emisiji Pinka, osuo je paljbu na Savet RRA, ponovio da u napadima na "Blic" govori samo istinu i podugačko objašnjavao nešto što verovatno ni njemu samom nije jasno.

Za ovu priliku, najvažnije je to da je Mitrović javno opomenut i da, očigledno, nije poslušao tu opomenu. Nedelju dana posle odluke Saveta RRA, zreo je da opet postane tačka dnevnog reda.

Foto: A. Andić

DIGITALNO

Pošto je tv Avala u novembru 2012. upokojena zahvaljujući udruženom radu različitih faktora, frekvencija koju je koristila trebalo je da bude dodeljena medijskoj kući koja bi ispunila uslove i za koju bi glasalo pet ili više od ukupno devet članova Saveta RRA. Glasanje je najavljeno za 7. avgust, ali je iz nepoznatih razloga odloženo za dva dana, uz sve brojnije zagovarače teze o mogućnosti da ova frekvencija ne bude ni dodeljena. Konačno, to se i dogodilo. tv Nova i tv Kopernikus imali su potpunu dokumentaciju, blagovremeno su je predale, ali nisu dobile potreban broj glasova: za tv Novu glasala su dva, a za tv Kopernikus tri člana Saveta.

U saopštenju sa ove sednice, inače zatvorene za javnost, navodi se da je Savet

dužan da ponovo raspiše javni konkurs za dodelu dozvole za korišćenje frekvencije, izuzev ako Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija ne odluči da mrežu ugašene tv Avala ustupi za proces digitalizacije – za šta se, inače, u međuvremenu zalagao značajan deo stručne javnosti. Odmah posle sednice Saveta, državni sekretar za telekomunikacije Stefan Lazarević najavio je da ovih dana u proceduru ulazi pravilnik o raspodeli frekvencija, koji se odnosi na sve frekvencije slobodne za potrebe digitalizacije. "Donošenje Pravilnika bi značilo da možemo da izvršimo proširenje inicijalne mreže, odnosno da u potpunosti stavimo u funkciju opremu koju smo dobili od EU kao donaciju, a s druge strane, stavljanjem u funkciju inicijalne mreže bismo obezbedili pokrivenost države sa digitalnim signalom od oko 70 do 80 odsto", objasnio je Lazarević.

Sve ovo zvuči gotovo idilično, posebno imajući u vidu više puta ponovljene najave da će netom oslobođena frekvencija u perspektivi, a zahvaljujući tenderima za digitalnu dividendu, obogatiti državni budžet za oko sto miliona evra. No, tu dolazimo do već pomenutog estradnog potencijala. Iako je suma od sto miliona evra odranije pominjana, iako je rok za digitalizaciju već pomeren sa 2012. na 2015, iako su na taj rok evropski zvaničnici dugo upozoravali, sve do pre neki dan bilo je skoro izvesno da će Savet RRA postupiti po svom i pošto-poto dodeliti frekvenciju nekom od dva kandidata. Protiv dodele ove frekvencije bili su Republička agencija za elektronske komunikacije (RATEL), Ministarstvo kulture, Ministarstvo za telekomunikacije, pa čak i šef delegacije EU u Srbiji Vensan Dežer, koji se oglosio upozorenjem nakon što je RRA ipak raspisala javni konkurs. Pritom, da ne bude nesporazuma, javni konkurs jeste bio u skladu s važećim zakonima, ali je – baš kao što se dogodilo i 9. avgusta – čitava stvar mogla da bude jednostavljena, u startu prebačena na teren nadležnog ministarstva i stavljena u službu famozne digitalizacije. Zašto se to nije dogodilo? Zašto su uopšte razmatrane neke druge opcije, kada je neustupanje frekvencije najracionalnije i najisplativije rešenje? Odgovori na ova pitanja na nivou su spekulacija i gradskih abrova, ali ipak vredni pomena.

SOLOMONSKI

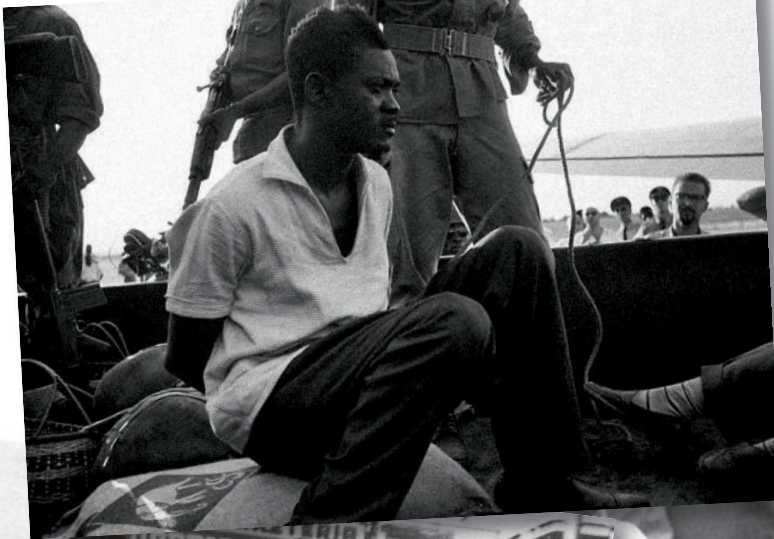
Pre svega, važno je napomenuti da je jedan od kandidata važio za "sigurnog pobednika": produkcija koja je s njim povezana otkupila je prava za emitovanje najgledanijih serijala i rijaliti programa, a nisu bili za zanemarivanje ni lični kontakti s jednim od najviđenijih članova Saveta, kao ni činjenica da je drugi kandidat bio u najmanju ruku neozbiljan. Sve ovo izazvalo je revolt među nekim članovima Saveta, ali i ozbiljne packe iz Brisela. S punim pravom. Naime, iako je EU Srbiji poklonila opremu vrednu deset miliona evra, s procesom digitalizacije – koji je jedan od uslova za pristupanje Uniji – nije se mnogo odmaklo. Pre svega, nije bilo slobodne frekvencije koja pokriva celu državu ili bar njen veći deo, bez čega od digitalizacije nema ništa.

Republička radiodifuzna agencija, ili bar njen uticajni deo, ostajala je pri svome – upućeni izvori "Vremena" tvrde da je i glasanje odloženo za dva dana, baš zbog internih nesuglasica s jedne, i pritisaka državnog vrha s druge strane. A onda se, kako se tvrdi, dogodilo ono što se u srpskim pričama inače događa već godinu dana. Nadglasavajući sve glasne državne glasove, progovorio je (prvi) potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić i sve je završeno pričom o digitalizaciji. "Digitalizacija jeste važna, ali ona nikome nije bila prioritet. Vučića je opomenuo Brisel, on je opomenuo RRA, pa je odlučeno da na konkursu niko ne pobeđi. Digitalizacija je tu upotrebljena kao zgodan izgovor", kaže izvor "Vremena". Ovome u prilog ide i informacija koju je 1. avgusta objavio "Blic": "Savet RRA dobio je nalog iz vrha Vlade Srbije da nikom ne dodeli novu nacionalnu frekvenciju koju je koristila tv "Avala" i da nađe pravni način da poništi konkurs".

Konačno, sve je dobro što se dobro svrši. Frekvencija koja pokriva skoro čitavu Srbiju idealna je za proces digitalizacije, vredna oprema biće upotrebljena za ono čemu je i namenjena, u budžet će stići milioni evra. Tužno je ipak (i ah, tako srpski), to što je put do hepienda vodio preko pokušaja korupcije, burazerskog ponašanja državnih činovnika, upozorenja, opomena i neizbežnog Aleksandra Vučića.

No, tužno je ovih dana sve što nas okružuje. Ko ne veruje, neka gleda Pink. ¶

TAMARA SKROZZA

Kratka istorija slave i propasti

Konačan raspad sistema dogodio se, a kad bi nego početkom rata u Sloveniji 1991. Počeo je obračun sa neistomišljenicima, a atmosfera netolerancije, mržnje i paranoje brižljivo je negovana. Nepodobni su marginalizovani i praktično naterani da odu. Ljubljansko "Delo" je 1988. objavilo tekst pod naslovom "Kuća koja se ruši", u kome je u prvoj rečenici data precizna dijagnoza onoga u šta se Tanjug pretvarao: "Svakako je pomalo čudno da državna agencija emituje sve manje vesti, a sve više svojih komentara. Upravo to radi naš Tanjug..."

Pripremajući ovaj tekst, listajući obimnu dokumentaciju o prvoj i dugo vremena jedinoj novinskoj agenciji u Jugoslaviji posle Drugog svet-skog rata, nisam mogao da ne zastanem s vremena na vreme i razmislim o tome kakav treba da bude mentalni profil ljudi koji su tako lako za svega godinu, pet ili deset, svedjedno, uspeali da u svakom smislu – profesionalnom, finansijskom, etičkom ako hoćete, do ruba ponora dovedu

agenciju koja je u svojim najsvetlijim danima bila jedna od najkredibilnijih i najprofesionalnijih u svojoj branši. Elemente za odgovor našao sam, potom, čitajući izjave osnivača, ljudi koji su tokom decenija stvarali ugled Agencije, ali i tekstove i iskaze onih koji su zdušno učestvovali u urušavanju Tanjuga, koji će petog decembra ove godine proslaviti 70 godina od osnivanja. Rob stare škole, štreber takoreći, krenuo sam od početka...

A na početke i motive osnivanja Telegrafске agencije nove Jugoslavije (TANJUG), kratko i jasno je podsetio idejni tvorac Tanjuga – Moša Pijade i to u intervjuu listu "Komunist" 30. oktobra 1963, u vreme kada su se spremali da proslave četrdesetogodišnjicu početka rada. Između ostalog je rekao da je neposredno pred Drugo zasjedanje AVNOJ-a u Jajcu smatrao da "treba da se u prvim danima za vreme zasjedanja i posle njega okrenemo

inostranstvu

kako bi (...) sve naše saveznike što brže obavestili o odlukama (...) za koje smo znali da moraju da udare temelje novoj Jugoslaviji". Hm, "inostranstvu"? A narodi i narodnosti? Čitam ponovo: "Moramo da posvetimo veliku pažnju i štampi, to jest da štampa što brže i što potpunije (...) obavesti naše narode o odlukama Drugog zasedanja AVNOJA", govorio je tada Pi-jade. Aha, znači i o tome se vodilo računa. Ali, opet, lepo piše da je "Među prvim zadacima, ipak...". Znači upravo rečenica u kojoj je to jedno obično "ipak" – odredila je sudbinu novonastale Agencije. Prema svetu, dakle, prema svetu.

Detalji prvih godina rada, bar po iskazima učesnika ili svedoka tog vremena, ilustracija su napora da se "pronađu kadrovi", ali i znalački vođene "uređivačke politike" u kojoj su brzina saopštavanja i preciznost najvažnijih informacija bili prioritet. Tanjug se, na tom polju, upustio u trku s najvećima u branši, a već tada su partizanima dolazili novinari iz uglednih svetskih agencija. U skladu sa onim što su zacrtali u "osnivačkom aktu", novinari Tanjuga su pre svih javili "Jugoslaviji i svetu" – "Jutros u osam časova na najvišoj zgradi Beograda, palati "Albanija", razvila se naša velika zastava, znak da je glavni grad Jugoslavije oslobođen"! Učinjeno je to iz Tanjugove ulice u Aranđelovcu. Živo me interesuje zove li se i sada tako ili joj je ime promenjeno.

Pre svih drugih

Novinari Tanjuga su osam puta prvi poslali vest sa nekih od najvažnijih događaja u svetu: 1960. dopisnik Mirko Aksentijević je iz Konga javio da je svrgnut premijer Patris Lumumba, Jovan Mirić je 1961. iz Havane prvi javio da je invazija SAD u Zalivu svinja propala i da su snage Fidela Kastro odnele pobedu. Branko Bogunović je 1967. iz Kine javio da je smenjen predsednik Republike Lio Šao Či i zbog toga je potom morao da napusti tu zemlju. Božidar Kažić je 1972. javio iz Reikjavika da je Bobi Fišer postao svetski prvak u šahu, a godinu dana kasnije Moma Pudar javlja da je general Pinoče svrgnuo predsednika Čilea Salvadora Allendea. Dopisnik Dejan Lukić 1986. javlja iz Tripolija da su SAD bombardovale Libiju, a 1989. Petar Tomić javlja iz Bukurešta da je svrgnut predsednik Rumunije Nikolae Čaušesku. Ne smem da se zakunem (mada bih se kladio), ali mislim da na ovom spisku, a objavio ga je jedan respektabilni dnevni list iz Beograda, nedostaje ime Mihajla Šaranovića, tada dopisnika iz Pekinga, koji je prvi objavio vest da su Vijetkongovci oslobodili Sajgon.

ZLATNO DOBA

Godine koje su usledile vodile su ka zlatnom vremenu Agencije. Ono što je za vreme rata bio "Bilten spoljnopoličkih vesti", transformiše se u miru u Generalni servis Tanjuga čije je rukovodstvo veoma vodilo računa u "osnivačkom aktu", rigorozno "proveravajući kadrove" i na ideološkom i na profesionalnom planu. Vremenom, prvi uslov je postajao manje važan, a drugi – dominantan. Zahvaljujući tadašnjoj spoljnoj politici zemlje, dopisnička mreža bila je više nego respektabilna, 48 širom sveta, a novinari Tanjuga, a tada je u agenciji ukupno radilo oko hiljadu ljudi, imali su prilike da budu na licu mesta i prvi pošalju vest o nekim od tada najbitnijih političkih događaja u svetu (vidi okvir).

Koristeći izvanredne mogućnosti koje autoru pruža korišćenje – po meni, najbolje – novinske dokumentacije u Srbiji, one koju poseduje Radio Beograd, a zahvaljujem i damama koje su mi svojom sistematičnošću svesrdno pomogle da napišem ovaj tekst, Tanjug je u tim i godinama koje su usledile bio, da se poslužim naslovima novinskih tekstova objavljenih povodom mnogih jubileja – "Agencija u svetskom vrhu", "Nezaobilazni činilac informativne ponude", "Agencija kojoj se veruje", "Institucija, istorijska pojava i pojam", "Stožer informativne ponude"... Kada su prigodni naslovi počeli da se menjaju, kada je prevladao onaj – "Časno obavljanje patriotske dužnosti", postalo je jasno da se u Agenciji nešto ozbiljno dešava. To "nešto" imalo je uzroke

u promenama medijske slike, ali i u promenama koje su se zbivale u samoj novinarskoj profesiji u Jugoslaviji, a posebno u Srbiji.

Ustavne promene koje su trajale početkom osamdesetih "zahvatile su sve pore našeg samoupravnog društva", pa tako i Tanjug. I to na najgori mogući način. Jedan za drugim pojavljuju se natpisi koji o Agenciji govore kao o "državnoj" i "centralističkoj" tvorevini i kao umešano testo koje se ostavlja u vlažnoj krpi da naraste, tako i količina tekstova, posebno u Sloveniji i BiH, biva sve veća, a sadržaj postaje sve oštriji. Osnovna priča su "zahtevi za transformacijom Tanjuga", a cilj – republičke, samostalne agencije čiji je zametak već bio u samoj zgradi Tanjuga, u kojoj su u jednom trenutku redakcije bile i fizički smeštene "po republičkom ključu". Možda je najbolja ilustracija, ona koja sažima celinu u preciznu dijagnozu tadašnjih problema Agencije, deo teksta objavljenog početkom 1980. u listu "Oslobođenje" iz Sarajeva – "...Osnovni cilj koji su pred sebe postavili radni ljudi bosanskohercegovačke agencije, a prema kojem u narednih pet godina treba stvoriti tehničke i kadrovske uslove da se sve informacije koje Tanjug emitira iz BiH formiraju u sjedištu republičke agencije u cjelovit i konačan blok informacija. Ovim će se uz ostalo, omogućiti da se vodi jedinstvena uređivačka politika u Republici, što do sada, objektivno, nije bilo moguće". Epilog – "emisije (vesti, op. D.R.) svih osnovnih organizacija udruženog rada Tanjuga po republikama uključuju se u Generalni servis "kao celovit i konačan blok informacija". Tada, jedino Srbija i Crna Gora još nisu imale svoje "državne agencije". Tanjug je bio idealna firma za preuzimanje te uloge u vreme Savezne Republike Jugoslavije, koju su, posle otcepljenja ostalih, činile te dve republike.

RASPAD SISTEMA

Konačan "raspad sistema" dogodio se, a kad bi nego – početkom rata u Sloveniji. Mnogo je tekstova već napisano o preuzimanju Tanjuga od strane režima Slobodana Miloševića, počev od odlaska iz centrale Agencije u Beogradu najpre Slovenaca, pa onda Hrvata i Makedonaca, neki su "pokušali da se kvalifikuju u dobre Hrvate, Slovence, neki su odabrali odlazak

Prva redakcija

U vreme kad je Agencija počela da radi, a prvi izveštaj emitovan je 5. decembra 1943, direktor Tanjuga bio je Vladislav Ribnikar. Izveštači su bili Milan Gavrić i Mahmut Konjhodžić, foto-reporteri Vili Šimunov-Barba i Danilo Kabić, a radio-telegrafisti Veljko Dragičević, Jozo Butorac, Anđelko Gančević i Ante Runjić, stenografi Aleksandar Tepavčević i Nikita Bakov, a prevodioci Lepa Pijade, Olga Humo i Jara Ribnikar.

u penziju, a neki su se prosto povukli... Počeo je obračun sa neistomišljenicima, a atmosfera netolerancije, mržnje i paranoje brižljivo je negovana. Nepodobni su marginalizovani i praktično naterani da odu". Slovenački list "Delo" je 1988. objavio tekst pod naslovom "Kuća koja se ruši", u kome je u prvoj rečenici data precizna dijagnoza onoga u šta se Tanjug pretvarao: "Svakako je pomalo čudno da državna agencija emituje sve manje vesti, a sve više svojih komentara. Upravo to radi naš Tanjug...". Baš u to vreme na osnovne principe "osnivačkog akta" nekada jake i pre svega kredibilne agencije počinje da pada prašina, oni koji se smenjuju na rukovodećim mestima sumnjam da su znali gde se nalaze, a za neke tvrdim da nisu znali ni da postoje. Državna vlast je ona koja odlučuje o podobnosti, ne samo šefova, ona dreši kesu za podmazivanje tada već jasno profilisane "propagandne mašine" koju su pokušali da zamaskiraju iza imena – Tanjug. Agencija, uz RTS, dobija "ekskluzivno pravo" na intervju sa Slobodanom Miloševićem.

**RATNA REDAKCIJA TELEGRAFSKE
AGENCIJE NOVE JUGOSLAVIJE:**
**Ivo Lola Ribar, Vlatko Velebit, dr
Ivan Ribar, Vladislav Ribnikar, Lepa
Pijade, Olga Humo i Jara Ribnikar**

Foto: Vreme

Poredeći metodologiju i sadržaj pojedinih vesti iz "zlatnog perioda" i onoga što je emitovano tokom i posle rata u bivšoj Jugoslaviji, moglo bi se reći da se "članovima kreativnog tima" učinilo (htedoh kasti da su pomislili, ali, kao što se zna – da bi se mislilo mora se najpre znati kako upotrebiti organ koji nam je priroda u tu svrhu podarila), dakle, biće da je najlakše raditi onako kako su to radili i osnivači Agencije – Moša Pijade, Vladislav Ribnikar, Vlatko Velebit... Što se metodologije tiče, bili su u pravu, sadržajno, he, zanemarili su jednu "sitnicu" – osnivači su koristili istinu da bi propagirali svoju državu (i sistem, razume se). Ovi potonji su radili upravo suprotno. Naglašeno propagandnim, a ponekad informacijama koje su "štimovane" izbacivanjem delova čime korisnik nije dobijao celinu i čime se potpuno menjao njihov smisao, zataškavanjem ili neobjavlivanjem informacija koje se nisu uklapale u ono što je režim smatrao poželjnim, krunio se ugled Tanjuga u svetu. Oni koji odlučuju nisu marili, smatrali su – "jači smo od sudbine"! Težište su stavili na komentare namenjene domaćoj javnosti, na vesti koje je trebalo da "podignu moral" i "učvrste poverenje naroda u rukovodstvo".

Da bi stvar po "državnu agenciju" bila još gora, medijska slika Srbije već se uveliko menjala, nepovratno. Neki od novinara kojih su se olako odrekli u Tanjugu (čitaj, najurili ih), a reč je uglavnom o najsposobnijim i profesionalno

TANJUG DANAS: Zgrada agencije na Obilićevom vencu u Beogradu

Foto: M. Milenković

najkredibilnijim, ali i drugi preduzimljivi ljudi iz branše, počeli su da osnivaju privatne agencije. Nogu je povukao Nebojša Vuković osnovavši "BNA TIKER" sredinom 1992, a dve godine kasnije Zoran Sekulić i Nebojša Magdeski osnivaju FONET, agenciju koja je bazirala svoju produkciju na tonskim izveštajima (što joj samo ime govori) i za sebe već u startu vezala ozbiljna novinarska imena poput Slobodana Pavlovića (Njujork), Mirka Klarina (Brisel), Milenka Babića (Bon), Branka Stošića (Moskva)... Ja mislim da je nekako u isto vreme počela da radi i agencija BETA, mada na njihovom zvaničnom sajtu kao godina "početka s radom" stoji 1994, ali to na stranu, pomenute dve privatne agencije su posle godina borbe za goli (finansijski) opstanak, borbe za principe profesije i pored otvorene represije kojoj su bile podvrgavane s vremena na vreme – postale vodeće u Srbiji. Tada prvi put javnost u Srbiji dobija pravi informativni pluralizam *Made in Serbia*, biva u mogućnosti da uporedi, da prepozna manipulaciju, propagandu i голу laž. Nekoliko nezavisnih radio i tv stanica koje su emitovale u to vreme, B92 i članice ANEM-a

pre svih, preuzimaju primat u odnosu na emisije stranih stanica koje su emitovale svoj program i na srpskom jeziku. Njih sve, u paketu, vlast proglašava "stranim plaćenicima i domaćim izdajnicima". Uz neke od vodećih listova, radio i tv stanica.

TRANSFORMACIJA U PRES BIRO

Uz to stigla je i nova tehnološka revolucija, internet pre svega, pristupačnost najboljih svetskih emisija vesti na mrežama kablovskih tv operatera, obilje radio i tv stanica sa sopstvenom produkcijom vesti (ma kakvog kvaliteta bile, o tome neki drugi put), tek – eto miljea u kome se Tanjug našao i kome je dobroano kumovao. Iako je već bilo prošlo nekoliko godina lagane devastacije, materijalne i mentalne podjednako, deo ljudi u Agenciji iz ubeđenja ili konformizma, svedjedno, nije mogao ili nije želeo da shvati da čini "poslednju uslugu odlazećem režimu".

Od oktobarskih promena 2000. promeni se nekoliko ekipa na čelu Tanjuga. Svi oni su pokušavali da kod vlasti pronadu rešenje za katastrofalnu situaciju u koju je Agencija dovedena. Novinari su godinama imali male plate, ostale

dažbine, pa i naknada za prevoz i topli obrok neredovno su isplaćivane, većina poslova obavljala se na zastareloj opremi, a nagomilali su se i neplaćeni računi za održavanje zgrade, za struju, za održavanje terenske tehnike, voznog parka... U tranzicionom raskoraku u kome se našao, Tanjug je jedno vreme pokušao da igra dvostruku igru. Po starom sistemu je imao otvorenu budžetsku liniju, ali je u isto vreme naplaćivao vesti kao i privatne agencije koje "budžetsku injekciju" nisu imale. Uzaludna su bila višegodišnja ubeđivanja profesionalaca da je tako nešto neodrživo, da je, pre svega, neetički i da se na taj način "jedni protežiraju, a ostali svrstavaju u agencije drugog reda". Podršku su dobijali i od strane političkih partija pa je, iako je vlada finansiranje zamaskirala pozajmicom, SNS prošle godine izdao saopštenje u kom ocenjuje da je "pozajmica od 17,5 miliona dinara državnoj novinskoj agenciji Tanjug politički motivisana s ciljem da utiče na uređivačku politiku u korist DS, kao i na tok političke kampanje".

Sada je pak u toku transformacija Tanjuga. Pre desetak dana pomoćnik ministra kulture i informisanja Dragan Kolarević rekao je da će "Tanjug ići u proces vlasničke transformacije u vladin biro za komunikacije i to po nemačkom modelu" i da će "obavljati poslove od neposrednog značaja za vladu, prikupljače informacije i emitovati informacije koje su u interesu vlade po svetu na različitim jezicima". Ova izjava zvuči kao da se Tanjug vraća "izvornim principima", bar kad je reč o ciljnoj grupi kojoj će se obraćati, odnosno – više o nama za druge, nego o nama za nas. Skeptici, a poznavaoći priliku u Agenciji, smatraju da je za to najpre potrebno "pacifikovati" ili na neki drugi način smanjiti uticaj "hardlajnera" kojih još ima u Tanjugu. Oni koji ne bi da nagađaju kažu da treba sačekati i na osnovu toga ko će konkurisati, a potom i ko će biti izabran za novog direktora jasno će se znati da li će Tanjug biti transformisan po "nemačkom" ili nekom drugom modelu. Ili će sve ostati po starom. U tom slučaju, vladajući SNS može očekivati da će mu DS poslati saopštenje slične sadržine njihovom od onomad.

DUŠAN RADULOVIĆ
(RADIO BEOGRAD)

Tenk kao sredstvo za rad

Uz profesionalan sunovrat u koji su bili dovedeni radom "podobnih" direktora i urednika, ostale su i finansijske malverzacije, prosto rečeno lopovluk velikih razmera, a da i pored jasnih dokaza još nema presuda. Samo protiv jednog od tadašnjih direktora, Zorana Jevđovića, pokrenuta su 133 sudska spora! Kažu ima ih i više, pominje se da je sa računa Tanjuga podigao novac za opravku lifta u zgradi u kojoj stanuje, kao i da poseduje nekoliko stanova, a da se ne zna na koji način (čijim novcem) ih je platio. Ima još "repova" koji se vuku za rukovodstvom Tanjuga i finansijama, a među isečcima iz štampe našao sam i jedan smešan, bizaran tekst (nepotpisan, doduše) da je novcem sa računa Agencije – kupljen i jedan tenk!

Poklon od šest milijardi evra

“Kada bismo tržišnu cenu primenili na javno snabdevanje, cena bi morala da se podigne za 38 odsto, umesto za 11, za koliko je podignuta. Cena struje nije menjana dve godine i četiri meseca, a inflacija u tom periodu bila je 14,1 odsto. Dakle, mi za taj period nismo čak ni inflaciju pokrili, ali to opet zbog tog jakog socijalnog aspekta koji postoji u EPS-u”

Početkom godine Aleksandar Obradović, v.d. generalnog direktora EPS-a, dramatično je najavio da je EPS pred bankrotom. U razgovoru za “Vreme”, Obradović govori o tome šta se sve u Elektroprivredi Srbije promenilo za poslednjih godinu dana, otkako je on na njenom čelu: na koji način se EPS menja i priprema za potpunu liberalizaciju tržišta 1. januara 2015, da li će doći do otpuštanja radnika kako se kompanija bude reorganizovala, kada će EPS početi da posluje sa dobitkom, kao i o “večitom” pitanju cene struje.

“VREME”: U oktobru ste izjavili da je prioritet EPS-a finansijska stabilizacija, da bi potom u februaru najavili bankrot kompanije ukoliko se ne uzme kredit od 50 milijardi. Nakon toga je sve nekako utihnulo. U kakvoj je finansijskoj situaciji EPS sada?

ALEKSANDAR OBRADOVIĆ: Situacija koju sam zatekao 6. septembra 2012, kada sam bio imenovan za v.d. generalnog direktora bila je katastrofalna. Bio sam suočen sa 10 milijardi dinara neplaćenih obaveza – dugovanja i obaveza za tekuće remonte, investicije i eksproprijacije. Očekivani gubitak na kraju 2012. bio je 33 milijarde dinara i nedostajalo nam je 40 milijardi dinara u bilansu novčanih tokova, a u pripremama godišnjeg plana poslovanja za 2013. već se predviđao nedostatak novčanih sredstava od 50 milijardi. Sa finansijske strane situacija je bila alarmantna i krajnje zabrinjavajuća, i mislim da je to bilo prvi put u istoriji EPS-a da neko izađe i kaže: “Ovo je realno stanje.” Neko je morao da kaže da je kralj go,

pogotovo što je reč o sistemu koji je bitan i za naše građane i za privredu. Međutim, osim katastrofalnih finansijskih indikatora, treba napomenuti i drugu stvar, da EPS prošle godine nije ispunio svoju zakonsku obavezu. Mi smo bili dužni da od 1. oktobra prošle godine imamo izdvojenog operatora distributivnog sistema i firmu koja će se baviti javnim snabdevanjem. Zašto je to bitno? Po našem zakonu o energetici, a u skladu sa direktivama EU, moramo da otvorimo elektroenergetsko tržište za konkurenciju, da se uspostavi tržišni pristup poslovanja. Kao što su se razbijali monopoli i u drugim sektorima, i elektroenergetika je oblast gde taj monopol mora da se razbije. Dakle, mi nismo ispunjavali ni najosnovnije zakonske odredbe da razdvojimo infrastrukturu – deo distributivne mreže koji će se baviti samo distribucijom električne energije, od onog dela koji se bavi snabdevanjem. To je poenta liberalizacije i razbijanja monopola – da se ne meša sve u jedan lonac, već da se kaže: jedna firma će se baviti distribucijom, i ona će morati da ima isti odnos i tretman prema EPS-u i prema ostalim učesnicima na tržištu – i ostali konkurenti će imati pravo da koriste tu distribucionu mrežu i da nude svoje snabdevačke usluge krajnjim kupcima. To EPS nije uradio, a samim tim je bila ugrožena liberalizacija tržišta, jer nije bilo preduslova da se krene u njegovo otvaranje. Međutim, uz postavljanje novog tima, novog posloводства, i uz nadljudske napore kolega i kolegica u EPS-u i u zavisnim privrednim društvima, mi smo uspeali da za ovih nepunih godinu dana situaciju totalno preokrenemo. Uspeli

smo da rešimo finansijski problem, EPS je sada likvidan i ispunjava sve obaveze na vreme. Planirano je bilo da gubitak u 2013. godini bude oko 22 milijarde dinara, a očekujemo da će biti 800 miliona dinara, što znači da smo uspešnim poslovanjem, reprogramom kredita, racionalizacijom troškova i rekordnom proizvodnjom smanjili gubitak za skoro 21 milijardu dinara. Poboljšali smo i svoj novčani tok – iz stanja nelikvidnosti, gde je postojala realna opasnost da se EPS zaustavi, poboljšali smo te rezultate za 42,8 milijardi dinara.

Kako je na likvidnost EPS-a uticala odluka da državni organi moraju u roku od 45, a privrednici u roku od 60 dana da izmiruju svoje dugove?

Ta odluka nam je odmogla, jer je izvršila veći pritisak da isplaćujemo naše obaveze na vreme. Obaveze prema dobavljačima su 31. decembra 2012. godine bile 24,6 milijardi dinara, a 30. juna 2013. godine 16 milijardi dinara. To je 8,5 milijardi dinara koji su u šest meseci plaćene i ušle su u privredu. Međutim, imamo veliki problem da mnogo potrošača nama duguje novac i ne uplaćuje ga. Pokrenuli

foto: I. Šepić

Kada će EPS početi da posluje sa dobitkom? I koliko je ovo novo poskupljenje dovelo cenu struje bliže ekonomskoj ceni?

Kada kažete ekonomska cena, vi verovatno mislite na cenu koja opravdava troškove, investicije...

Koja neće "jesti" preduzeće.

Kada pričamo o otvorenom, liberalizovanom tržištu, a tome stremi Srbija, ono poznaje samo tržišnu cenu. Postoji ponuda, postoji potražnja, uspešne kompanije će da ostvare profit, jer će uspeti da podmire tržište po određenoj ceni, a one kompanije koje su neuspešne, nefikasne, one će da se povuku sa tog tržišta, izgubiće potrošače i u jednom momentu će bankrotirati. Međutim, s druge strane EPS, odnosno njena nova čerka-firma "EPS Snabdevanje", osim snabdevanja svih kvalifikovanih kupaca na otvorenom tržištu, dobila je i licencu za javno snabdevanje. Znači, "EPS Snabdevanje" će snabdevati sve tarifne kupce. Tu onda imamo novu kategoriju cene koju mi zovemo "opravdana cena" – to je cena koja će nama omogućiti da održavamo ovaj sistem i stabilno snabdevamo električnom energijom građane i privredu, a koja će, s druge strane, uzeti u obzir opštu ekonomsku situaciju. Pošto od 1. januara 2013. imamo otvoreno tržište na visokom naponu, sada se veoma lepo vidi šta je tržišna cena, a kolika je ta snižena cena po kojoj proizvodni kapaciteti EPS-a snabdevaju "EPS Snabdevanje". Kada bismo tržišnu cenu primenili na javno snabdevanje, tj. kada bi se aktuelna tržišna nabavna cena uračunala u metodologiju Agencije za energetiku za određivanja cene električne energije, cena bi morala da se podigne za 38 odsto, umesto za 11, za koliko je podignuta. Međutim, pošto je EPS državna firma, i dosta smo ozbiljno shvatili tu socijalnu funkciju, rekli smo: pošto ne možemo da prebacimo teret tržišne cene na tarifne kupce, hajde da iz naših profita izvučemo jedan deo, da smanjimo investicije, održavanje i remont, da bismo ušli u ovu cenu. Cena struje nije menjana dve godine i četiri meseca, inflacija u tom periodu bila je 14,1 odsto. Dakle, za taj period nismo čak ni inflaciju pokrili, ali to opet zbog tog jakog socijalnog aspekta koji postoji u EPS-u. Daću vam još jedan primer: kada bismo uzimali u

smo nekoliko aktivnosti u vezi sa reprogramom dugova, jer smo hteli da izađemo i privredi i građanima u susret i kažemo "znamo da je situacija teška, ekonomska je kriza, hajde da se dogovorimo da kroz otpis kamata za poslednju godinu olakšamo našim dužnicima isplatu dugova". Upravo sada sa resornim ministarstvom odlučili smo da napravimo poslednji, finalni sporazum za reprogram svih dugova.

Koliko je to pravedno prema građanima koji plaćaju redovno?

Pazite, utrošena električna energija mora da se plati. To što su prethodne vlade i prethodna rukovodstva EPS-a tolerisala rasipanje državne imovine kroz neplaćanje struje nije izgovor da tako može da se nastavi i u budućnosti. Mi ove reprogramme i radimo da neka potraživanja ne ostanu nenaplaćena. Sa druge strane, sami sudski procesi su skupi i trudimo se da uštedimo novac i EPS-u i državi, i da ne ulazimo u sudske procese. Što se tiče pravednosti, mislim da je novo poslovođstvo bilo veoma jasno, i od početka sam insistirao da računi za električnu energiju moraju da se plaćaju,

imamo sada podršku i resornog ministarstva, kao i zakonsku podršku: sve one koji ne plaćaju električnu energiju ćemo isključivati sa mreže. I još jednom apelujem: ne isplati se ne plaćati. Dešavalo se dosta stvari u prošlosti, međutim, ko ne bude plaćao električnu energiju, neće imati snabdevanje, barem ne od EPS-a.

Da li to važi i za privredu i za stanovništvo?

Kada je reč o privredi i o stanovništvu imamo isti stav, računi za električnu energiju moraju da se plaćaju.

I za preduzeća u restrukturiranju?

Naravno, postoje neke zakonske odredbe kod nekih preduzeća koje štiti zakon. Tu EPS nije iznad zakona, ali ćemo iskoristiti sve zakonske mehanizme i podršku resornog ministarstva da ona preduzeća i oni građani koji ne plaćaju električnu energiju budu skinuti sa snabdevanja. Resorno ministarstvo pokrenulo je akciju za energetski zaštićene kupce koji su zakonom definisani kao socijalno ugroženi, imaju pravo na određenu količinu električne energije i gasa. Danas se to plaća direktno iz budžeta EPS-a, ali nadamo se da će to biti budžetska stavka.

obzir tržišnu cenu u proteklih osam godina, došli bismo do podatka da je EPS dao privredi i građanima šest milijardi evra. Znači, mi smo naše prihode smanjili za šest milijardi evra i podelili građanima i privredi. Tih šest milijardi nije ušlo u investicije, u nove proizvodne kapacitete, i šta se sada dešava? Dosta naših termoelektrana, sa svojim vekom trajanja, nisu više pouzdane kao kad su bile nove, što je onda još veći pritisak za nas: a šta ako bude nepovoljna klimatska situacija, i još vam iskoči neki termo-blok? To je način kako ta socijalna politika, koja treba da bude na kratak rok, kada predugo traje, jede srž preduzeća. Cena nije jedini, ali jeste ključni faktor – kada vas neko natera da prodajete duboko ispod tržišne cene, to u startu nije dobro.

Dobro, tih šest milijardi evra jeste pohvalno u socijalnom smislu, ali je loše za preduzeće.

Tu je sada promena koncepta koji je ova vlada usvojila, a to je da mi imamo obavezu da otvorimo tržište. EPS više nije jednak celom elektroenergetskom sistemu Srbije, mi sada postajemo samo jedan od učesnika na tržištu, i moramo da se ponašamo tržišno. To znači, kako se tržište bude otvaralo, nama više niko neće da garantuje da možemo da zadržimo potrošače, i zbog toga je iz EPS-a bilo toliko signala i kampanja da se cena električne energije poveća, da bismo što je više moguće obezbedili sigurnost snabdevanja. Ali nije reč samo o ceni. Omogućili smo liberalizaciju tržišta i od 1. januara svi kupci na visokom naponu mogu da izaberu koga hoće. Jedan od glavnih uspeha, zbog kog sam ja posebno ponosan na novo posloводство, kolegice i kolege u EPS-u, jeste što smo uspeali da zadržimo 97 odsto tog tržišta, i da sa poboljšanom, tržišnom cenom, ostvarimo prihode od 2,3 milijarde dinara. Znači, uspeali smo da sa jedne strane povećamo prihode, a da zadržimo 97 odsto tržišta. Izgubili smo samo jednog potrošača, nemačku firmu Messer, koja se opredelila za drugog snabdevača.

Kada je reč o Messeru, da li stoji njihova računica da su oni dobili bolju cenu struje od prodavca strujom, nego od vas, kao proizvođača?

Potrošač ne vidi proizvođača, on vidi samo snabdevača, jer su funkcija

proizvodnje električne energije i snabdevanja dve različite stvari. Mogu da kupim električnu energiju na otvorenom tržištu, pa da je preprodam, ili da je sam proizvedem, vi kao klijent to ne vidite. Svi proizvodni kapaciteti u EPS-u će električnu energiju prodavati ili "EPS Snabdevanju", ili npr. Elektromreži Srbije. Ali, niko neće moći da je kupi direktno iz TENT-a ili Kostolca. Tako rade sve firme – RWE, ČEZ, oni imaju svoje firme za snabdevanje, vi sklapate ugovor sa snabdeva-

čem i to je veoma striktno regulisano zakonom. Tu je sve dozvoljeno: ako hoćete da budete agresivniji na tržištu, možete da idete sa manjom maržom, ili čak da idete sa gubitkom, samo da preuzmete deo tržišta – kao i u svakom drugom segmentu biznisa.

Hoćete da kažete da ta njihova cena zapravo nije isplativa?

To oni moraju da znaju, svako ima pravo da dođe sa bilo kojom cenom, bitka za potrošače je otvorena. I dalje mislim da ćemo, pošto se ugovori sklapaju na godišnjem nivou, probati da vratimo Messer, jer mislim da smo jak i stabilan partner, i da zajedno sa našim proizvodnim kapacitetima i pozicijom na tržištu možemo da pružimo najviše našim potrošačima.

U Messeru kažu da je na visokom naponu električna energija za 30 odsto skuplja na tržištu Srbije nego u Nemačkoj.

To, prvo, nije tačno, a drugo, skoro celu deceniju svi današnji kupci na visokom

naponu su profitirali na socijalnoj ceni struje, i niko se od njih nije žalio da nabavlja struju po mnogo nižim cenama nego što bi trebalo i pri tom su uštedeli stotine miliona evra. U poslednjih osam godina oni su imali pravo da kupuju struju na otvorenom tržištu, ali to nisu činili jer je EPS bio najpovoljniji. I kada vi sa jedne strane vidite tarifnu cenu na koju imate pravo i pogledate tržišnu cenu koja je mnogo viša, pa naravno da nećete ići tamo gde je skuplje, nego ćete plaćati tarifnu cenu. Sa druge strane, ako neki trgovac ponudi jeftiniju struju, to nije kritika EPS-u, jer je, eto, EPS proizvođač, a ima skuplju struju. Pitanje je kada je taj trgovac ugovorio tu kupovinu – njegova nabavna cena je možda bila niža od naše proizvodne. To što smo mi proizvođač ne znači da imamo najjeftiniju struju u svakom trenutku, a osiguranje uvek košta. Da bih se ja osigurao za sledeću zimu, treba unapred da kupim energiju po nekoj već utvrđenoj ceni i onda da uđem mirno u zimski period. Međutim, otkud znate kolika će biti cena? Šta ako je to što sam sad kupio mnogo skuplje nego što će biti kasnije, pa neko u februaru kaže, "a što ste kupovali po 55, kad je sada cena 45"? Ili, može da bude i obrnuto, da napravimo ekstra profit. Zato je meni nejasno kada pročitam neki članak gde se pita: "A što ste vi kupili struju godinu dana unapred, što niste sačekali nižu cenu?" Cena je dinamična kategorija, koja zavisi od mnogo faktora, i nju niko ne može da predvidi.

A kakvo je stanje kada je reč o restrukturiranju preduzeća?

Resorno ministarstvo je prošle godine odlučilo da pomogne EPS-u i donelo je Polazne osnove za reorganizaciju EPS-a: u kom pravcu EPS treba da ide da bi postao efikasniji i profitabilniji. U tom tekstu piše da je ključ za poboljšanje parametara poslovanja EPS-a reorganizacija kroz korporativizaciju i centralizaciju. Šta to znači? Danas je EPS matično preduzeće sa svojih 13 ćerki-firmi, koje posluju dosta nezavisno. Ideja je da se nađu uštede upravo u korporativizaciji i centralizaciji raznih funkcija – pravnih, finansijskih, IT, ljudskih resursa – ne treba neke stvari da radimo 13 puta po svim firmama, nego hajde da to vodimo centralno. U tim Polaznim osnovama jasno piše da treba da se osnuju jedan snabdevač i jedan operator

distributivnog sistema, a ne da ih imamo pet, 10 ili 20 i da opet kreiramo nove firme, sa novim direktorima, finansijskim direktorima, sekretaricama... Međutim, od tih polaznih osnova samo smo ispunili jedan deo, u vezi sa osnivanjem "EPS Snabdevanja". Bilo je dosta opstrukcija i unutar sistema i sa strane, jer je dosta interesa na taj način ugroženo, počevši od lokalne politike. Čak su postojale opstrukcije i iz prethodnog Upravnog odbora, koji je uporno odbijao da dozvoli osnivanje "EPS Snabdevanja" i na taj način je radio i protiv interesa EPS-a, jer da nismo osnovali "EPS Snabdevanje", ne bismo mogli da zatražimo povećanje cene. I mogu da kažem da se radujem da će u ovoj rekonstrukciji vlade pitanje energetike da izbjije u prvi plan, i da se nadam da će se stvoriti politički ambijent da se te Polazne osnove ispune. Jer, to nije u moći posloводства – korporativni način upravljanja zahteva i promenu statuta i promenu osnivačkih akata, čak i promenu pravne forme EPS-a, a to je u nadležnosti osnivača, odnosno vlade. Ovo posloводство se trudi da gleda na EPS kao kompaniju koja mora svom vlasniku – državi

– da napravi profit. Svake godine se tržište sve više otvara, od 2013. liberalizovan je visoki napon, od 1. januara 2014. otvara se srednji napon, to je više od 4000 novih firmi koje će izaći na tržište, a po Zakonu o energetici od 2015. praktično svi imaju pravo da izaberu svog snabdevača.

Koliko je trenutno ljudi zaposleno u EPS-u i svim njegovim zavisnim preduzećima, i da li će u reorganizaciji doći do smanjivanja broja zaposlenih? Takođe, znate li broj firmi i zaposlenih kojima su EPS i njegova zavisna društva jedini poslovni partner?

Gledajte to sa dva aspekta. Da bismo bili efikasniji, moramo da smanjimo naše troškove. Krenuli smo u veliku analizu sistematizacije svih radnih mesta, jer sada ne gledamo EPS i svako privredno društvo posebno, nego ga gledamo kao celinu. I šta se dešava? U nekim oblastima lepo vidite da imamo čak nedostatak radne snage, pogotovo u onim teškim poslovima – monter, rudari, inženjeri u pogonu – a sa druge strane imamo više radnika u administraciji, što nije produktivno. E sad, ne možete samo da pomerite ljude,

moraju da se prvo stvore preduslovi, da se ispune ciljevi za reorganizaciju EPS-a, da se uspostavi korporativizacija, pa da onda možemo oficijelno neke funkcije iz zavisnih preduzeća da prebacimo u centralu. Kada imamo mnogo neproaktivnih ljudi u sistemu, onda za one produktivne delove moramo da unajmljujemo druge firme, dakle imate dupli trošak – imate ljude koji nisu baš dosta uključeni u proces rada, a onda ono što vam treba, vi kupujete na tržištu. Problem je i starosna struktura, jer je proseka 45 godina, dakle, mi nemamo generaciju koja može da preuzme sve te pogone – prvo treba da se uz starije obuču novi ljudi, tako da ne možemo da sačekamo da neko ode u penziju da bi novi došao, ko će da ih obučava?

U sistemu EPS-a zaposleno je oko 38.000 ljudi. S obzirom na veličinu EPS-a, logično je da veliki broj firmi, pogotovo onih koje se bave specifičnim delatnostima, u EPS-u vidi najvećeg, ako ne i jedinog partnera. Zbog toga je veoma važno da se očuva Elektroprivreda Srbije, jer od toga živi veliki deo privrede i građana.

RADMILO MARKOVIĆ

ПОЗИВ ИЗБЕГЛИМА ИЗ ХРВАТСКЕ И БИХ
**Подносите захтев
и решите стамбено
питање**

Бивши носиоци станарског права из Хрватске имају рок да до 31. августа 2013. године поднесу захтев за стамбено збрињавање на територији ван подручја од посебне државне скрби. Сви који поднесу захтев и испуњавају прописане услове добиће станове на територији општина и градова на којима су некада живели и моћи ће да их откупе по нижим ценама од тржишних.

За додатне информације, формуларе и помоћ сви заинтересовани корисници могу се обратити општинским повереницима за избеглице и миграције, Комесаријату за избеглице и миграције Републике Србије, Улица народних хероја број 4 у Београду, дипломатско-конзуларним представништвима Републике Хрватске или их преузети са интернет стране Министарства регионалног развоја и фондова Европске уније <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=578>. Пријавни образац са пратећом документацијом подноси се Државном уреду за обнову и стамбено збрињавање, који се налази на адреси Радничка цеста 22/1, 10.000 Загреб, Хрватска. Доступан је и број телефона +385-16-172-500.

Избеглице из Босне и Херцеговине могу до 31. августа 2013. године поднети захтев за обнову имовине у БиХ. За додатне информације, формуларе и помоћ сви заинтересовани се такође могу обратити општинским повереницима за избеглице и миграције, Комесаријату за избеглице и миграције Републике Србије, дипломатско-конзуларним представништвима Босне и Херцеговине или их преузети са интернет стране Министарства за људска права и избеглице Босне и Херцеговине: http://www.mhrr.gov.ba/izbjeglice/Donatorska_konferencija/Javni%20poziv-Srpski%20jezik.pdf Попуњен и оверен пријавни образац са пратећом документацијом шаље се поштом на адресу: Министарство за људска права и избјеглице БиХ, 71.000 Сарајево, Трг БиХ број 3, са знаком „Јавни позив – РСРП“. Информације су доступне и позивањем броја телефона +387-33-703-915.

ПОДНОСИТЕ ЗАХТЕВ – НОВОГ РОКА НЕЋЕ БИТИ !

Najpopularnija igra na svetu u Srbiji je postala sinonim za kriminal svake vrste, a predsednik Fudbalskog saveza dobio je titulu dona. Da li je to zaista tako, kako nam se to dogodilo i kada će biti drugačije

Američki glumac Kevin Spejsi glumi pripovedača u filmu *Dežurni krivci*, koji je bio superpopularan ovde krajem devedesetih i jedan je od najrepriziranih filmova na svim televizivskim stanicama. Priča o užasnom Kajzeru Sozeu, koga niko nije video, ali svi znaju da je glavni i da se njemu nije zameriti dobro se primila u zajednici koja obožava zavere i tajne.

Priča se da je čak na bioskopu u Banja Luci pisalo "Čopavi je ubica", jer se time htelo da se sugerise budućim gledaocima da ne nasedaju na priču glavnog naratora. Pored toga, u filmu postoji jedna rečenica koja je dobra ilustracija za opis zla: "Kajzer Soze može biti bilo ko", kaže jedan od likova.

Da li je Tomislav Karadžić Tole, predsednik Fudbalskog saveza Srbije, zaista Kajzer Soze srpskog fudbala ili, ako to nije on, ko je taj koji pomera sve konce zla u ovom sportu u Srbiji?

U pomenutom filmu se pretpostavlja da je Soze mađarskog porekla, pa ako bismo se vodili tom analogijom Karadžić bi mogao da bude izjednačen sa ovim filmskim likom jer je maltene Mađar: gotovo je čitav život u Subotici, oženjen je Mađaricom, koja mu je u miraz i donela "prvobitni kapital", a naša je poslovice da si tamo odakle ti je žena.

Ako napustimo ove površne analogije, ako skinemo slatki fil sa fudbalske lopate u Srbiji videćemo sav užas i gorčinu koja tu postoji: samo je u dve poslednje nedelje bilo skandala koliko u "normalnim" društvima za dvadeset godina. Srpski se fudbal našao na prekretnici koja je povezana sa političkim balansom u državi: ili će se sa praksom kriminala radikalno prestati ili će talog štroke i siledžijstva zatrpati sve dobro što postoji u fudbalu u Srbiji.

IDEMO REDOM

Najpre smo videli da je Ivan Bogdanov, "zver iz Đenove", bio na utakmici trećeg kola kvalifikacija za Ligu Evrope Černomorec – Crvena Zvezda u Odesi i da se tu malo malkajao u grupi ostalih navijača Zvezde sa lokalnim redarima na stadionu. Tuča navijača sa redarima može da bude deo rutine i da se o tome i ne govori, ali moramo biti oprezni: čovek koji je postao sinonim srpskog huliganizma, bilo to opravdano ili ne, opušteno putuje sa klubom, policija Srbije ga uredno pušta da ide na utakmice uz sve najave da će najekstremniji navijači biti oštro sankcionisani, bla bla bla.

Niti se oglosio Tole Karadžić, niti Ivića Dačić, niti ministarka u ostavci Alisa Marić, niti prvi potpredsednik Aco Vučić. Time se samo još jednom pokazalo da ne postoji takozvani sistem ranog uzbunjivanja koji je nužan u oblastima kao što je ova, jer generiše previše nevolja za državu i društvo.

Nedelju iza toga obeležio je čudan događaj na stadionu Partizana kada je po završetku utakmice sa Ludogorecom u kvalifikacijama za Ligu šampiona Miloš Radisavljević Kimi, koga se vidi kao vođu navijačke grupe Alkatraz, bliske srpskoj policiji i BIA, uskočio sa tribine stadiona na atletsku stazu i skinuo kapitensku traku Marku Šćepoviću, koji je na mestu kapitena završio sticajem okolnosti. Slika na kojoj nabilodovani čovek u majci i šortsu skida igraču nešto što je simbol važnosti u timu i klubu preplavila je društvene mreže i sutradan postala vest dana. Odmah su reagovali i iz uprave kazavši konferenciju za medije na kojoj je govorio i sam Radisavljević, nedavno osuđen za učešće u grupi koja je palila beogradsku Bajrakli džamiju u martu 2004. godine. "Lice s poternice" je sedelo

Moj do mo

sa igračem Partizana i objašnjavalo novinarima da je morao to da uradi jer ne može Šćepa da nosi traku dok ne pokaže na terenu da gine za klub.

Prema Radisavljeviću, Šćepović – iako "Partizanovo dete" – nije zaslužio da nosi kapitensku traku, a sa tim se složio i igrač koji je objasnio da je ortak sa navijačima i da se ne boji Kimija i ostalih. U pozadini ovog bizarnog događaja koji je predstavljen i viđen kao dokaz da su huligani jači od države, stajalo je nezadovoljstvo drugih navijača Partizana jer je po njima Radisavljević osramotio klub. Jednostavno, da ima morala, on bi isto to uradio samo ne javno, tako da bi obraz kluba bio sačuvan. Ovako, podigao je nepotrebno prašinu, obrukao klub, isprljao kapitensku traku koju su "nosile legende kluba" i uveo nas u novu rundu debate o tome šta da se uradi da se ove stvari više ne ponavljaju. Pored toga, Šćepović je mesecima unazad izložen napadima ovog dela Partizanovih navijača jer on formalno i nije igrač Partizana nego agencije menadžera

ojega i gori od gorega

VREME SREĆE: Dačić, Blater, Karadžić, Marković-Samardžić, Platini i Jović foto: Reuters

Faljija Ramadanija, pa u slučaju odlaska iz kluba klub neće ništa zaraditi.

Kimi, kao i druge vođe bliske upravi, osećaju se kao vlasnici kluba i ne mogu takve stvari da tolerišu. Njih je dodatno osokolio razgovor sa Aleksandrom Vučićem pre nekoliko nedelja o čijim detaljima se ništa ne zna, ali je jasno da se Vučić nepotrebno uključio u nešto što mu nije posao, a samo zato da bi pokazao da ne voli samo Zvezdu.

Cirkusu se priključila i policija koja je uzela, nakon pritiska javnosti, da saslušava igrače i vođu Alkatraza ne bi li utvrdila da li postoje elementi koji bi "ukazali na postojanje dela za pokretanje krivičnog postupka".

JOŠ SVINJARIJA I KARADŽIĆ

"Slučaj traka" kao da je bio okidač za ovo čemu prisustvujemo poslednjih nedelju dana i što predstavlja ne samo letnju medijsku razbibrigu već i nagoveštaj da će u narednom periodu doći do neke rekompozicije u Fudbalskom savezu Srbije.

Pre nego uključimo Tomislava Karadžića u nastavak priče još detalj-dva: najpre, navijači Crvene zvezde napunili su Marakanu na revanšu protiv Černomorca, bilo je više od 40.000 ljudi i pokazali su svoj uticaj kada su na poluvremenu toliko izvređali kapiten Nenada Milijaša da je nesrećnik u poluvremenu zamenjen zbog promašenog penala; na utakmici prvog kola Superlige Srbije u Ivanjici protiv Javora, zamenik kapiten Zvezde golman Boban Bajković skočio je na policiju koja je uhvatila navijača koji je bio uskočio na teren.

Videćemo da li će i zbog ovog "slučaja" policija pokretati predistražne radnje...

Sad, Karadžić. Za sve vreme ovih "dešavanja" fudbalska se organizacija nije oglašavala. Karadžić se slikao sa omladincima koji su osvojili prvenstvo Evrope i otišao u Bečića da se kupi. On je iskrojio ligu kako je mislio da je najbolje, o čemu smo pisali u prošlom broju. Ta je liga je na startu donela skandal na utakmici Partizan – Novi Pazar, kada je tim iz Sandžaka

došao sa 11 registrovanih igrača, jer mu je dozvoljeno da se takmiči, ali mu nije dozvoljeno da registruje sve igrače, pa se i takav herojski suprotstavio višestrukom šampionu koji je uz domaćinsku podršku sudija došao do pobede rezultatom 4:3. Novom Pazaru je isključen jedan igrač, Partizanu je dosuđen "čudan penal" i u poslednjem minutu je priznat gol koji je postignut u "čudnim okolnostima".

Igrači se nisu ni istuširali, a iz FK Crvena zvezda došlo je saopštenje da se ovakvi skandali više neće tolerisati i da je nemoguće nastaviti prvenstvo a da Karadžić i njegov tim i dalje vode srpski fudbal. Uprava kluba iz Ljutice Bogdana, ili neko iz uprave, reagovali su kako su jedino i mogli u ovim okolnostima: očividno je da je sistem toliko pervertiran da se mora menjati od glave i da Karadžić sa svojim timom mora da položi račune i ode.

Tako to vide u Zvezdi, tako to vide i u drugim klubovima kojima Karadžić i ono što on predstavlja nisu "učinili". Zvezdino saopštenje je pored toga i dokaz koliko je

KONTROLA ORUŽJA: Dragan Džajić

foto: FoNet

ovaj klub zapravo nemoćan i koliko dozu frustracije ta nemoć proizvodi.

KO KOGA ŠIŠA

Beskrajno su zanimljive reakcije na Zvezdino saopštenje. Iz Partizana je najpre govorio Branko Ružić, potpredsednik kluba i visoki funkcioner sps-a, umirujućim tonom koji je trebalo da znači: polako, dogovorićemo se, ne treba galama, Karadžić je gotov, samo mirno. Pored toga, ovo Ružićevo smirivanje je začinjeno delimičnim omalovažavanjem Crvene zvezde i sve se pretvorilo u ono što smo poslednjih godinu dana gledali na relaciji Duško Vujošević – Nebojša Čović. Međusobna vređanja, omalovažavanja, pretnje, podsmevanje – to su elementi debate o budućnosti srpskog fudbala.

Reakcija uprave Zvezde proizvela je i reakciju Karadžića koji je rekao da ne razume o čemu je reč, ali da će Izvršni odbor sve da ispita ako bude neka prijava. To je bilo na početku. Onda je Karadžić pobesneo jer mu je postalo jasno da se ipak stvar neće tek tako završiti pa je uzvratilo optužbama da je iza svega Čović i da uprava to nije odobrila. Kada je razumeo da je uprava to ipak odobrila, onda je rekao da mu je drugi Zvezdin potpredsednik Slaviša Kokeza pretio, a kada mu je ovaj hladnokrvno odgovorio da ima pravo na svoje mišljenje, Karadžić je razumeo da se sa njim ne treba kačiti i za sve je optužio Gorana Vesića, stalnog krivca, po Karadžiću, za sve loše u Srbiji.

Ponašanje Karadžića pokazuje da je on, makar privremeno, izgubio orijentaciju. On je čovek starog kova i njegov je položaj bio obezbeđen različitim uticajima: policijskim, preko donedavno prvog čoveka Službe za borbu protiv organizovanog kriminala Svetislava Bate Đurovića, koji je čak vodio tajnu operaciju "Menadžer", u kojoj je prisluškivao ljude za koje je ocenjeno da mogu biti pretnja ovakvom "fudbalskom sistemu" (ovaj policajac je došao na tu funkciju sa mesta Komesara za bezbednost fss); kriminalnim, preko svojih veza sa crnogorskim i drugim podzemljem koji su imali snažan uticaj na srpski fudbal i bezbednosno – informativnim, jer je "javna tajna" da je u BIA, dok je na čelu bio Saša Vukadinović, postojalo posebno odeljenje koje se bavilo zaštitom Partizana, odnosno nekih delova Partizana. Karadžić je "preporodio" klub za samo godinu dana, u sezoni 2007/2008. i obezbedio dominaciju u godinama nakon toga, a sam je zaseo na čelo Saveza posle podizanja optužnice protiv prvog predsednika Fudbalskog saveza Srbije Zvezdana Terzića.

SVE NAJGORE

Ovakav položaj predsednika fss-a, koji spaja sve loše što je pogodilo Srbiju u poslednjih 20 godina, doveo je do toga da reprezentacija padne najniže, da klupski fudbal bude samo regrutni centar za izvoz igrača i da neki "navijači" neformalno preuzmu klubove.

Karadžić, iako iskusan i spreman na sve, nije mogao do kraja da pretpostavi šta se može dogoditi i nije pretpostavljao da će ga Crna Gora izdati, da tamo neće naći nikoga da podržava njegov koncept kontrole fudbalskog tržišta, nije pretpostavljao da će ga sps pustiti niz vodu, da će njegovi prijatelji pasti sa položaja u policiji i BIA. I nije bio siguran šta će se desiti ako se Vučić na njega naljuti.

Sada je potrebno uraditi sledeće: izazvati ostavku Karadžića i on će je dati ako bude razumeo da nema gde, da ne postoji niko ko će nekoga nazvati i rešiti stvari. Prema jednom scenariju, novi predsednik Saveza bi trebalo da bude Dragan Džajić, prema drugom Petar Škundrić. Moguće je da će ovo biti definisano na marginama novog koalicionog sporazuma SNS-a i sps-a. Dačić je već bio izjavio da se sa Vučićem dogovorio da će "večiti" dobijati podjednako, to je i Vučić više puta potvrdio, a ako Gazprom bude sponzor KK Partizana, razumećemo da je Petar Škundrić dobar za sve.

Moguće je i da Karadžić pokuša da se inati i da tera da sve bude "po propisima", ali mu onda verovatno pretilo malo opsežnija istraga o tome kako je poslovao poslednjih dvadesetak godina.

Kako zvuči sve ovo?

Kao izveštaj iz neke oblasti koja je užasno kontaminirana i kojoj su potrebne godine da se iščisti, ako je to uopšte moguće. Radijacija koju je izazvala eksplozija mešavine politike i kriminala mora da se čisti temeljno i to moraju da rade neki novi ljudi. Balans je nemoguće postići time što će sada zavladatai Zvezda, što će sve biti ka njoj usmereno i štelovano, pa da se frustracija pomeri u susednu ulicu. Fudbal mora da bude raščišćen i potrebno je da se jasno odredi mesto svih u tom "sistemu": ko su vlasnici akcija, ko su vlasnici igrača, ko radi u klubu, a ko koristi klub kao paravan, ko su navijači i članovi kluba, a čija je nečija vojska koja je okupirala tribine... Sve je to "pod moranje" ako se želi da novo cveće procveta.

A sada je odlična šansa: crnogorska mafija se povukla, Šarići su u bekstvu, Keljmendi u zatvoru. Ostaje da se izjasne BIA, policija i stranke na vlasti.

Da vidimo ko je Kajzer Soze i da li je ćopav.

SLOBODAN GEORGIJEV

Muška posla, ajvar i majonez

Verovali ili ne, na javnom konkursu za naučnoistraživački projekt, tri stotine hiljada dinara javnijeh para od grada Novog Sada – dakle, od vas i od mene – dobilo je nešto što se zove, pazi sad: Centar za razvoj prava muškaraca heteroseksualnog opredeljenja i prava radnika "Negovanje tradicije". Otkud li radnici u ovoj papazjaniji, i moraju li i oni da budu heteroseksualni? Da, ne rekoh vam da se radilo o konkursu za ekološke projekte, a CZRPHMIPRNT je dobio kintu za nešto što će se zvati "Ekologija i fotografija".

Pa dobro, ta zakonitost je odavno uočena, samo se povremeno iznova potvrđuje: Novi Sad je ogledna laboratorija za sve političke jurodivce i ludake. Što tamo prođe – proći će i drugde. Što drugde ne prođe, nema veze – proći će u Novom Sadu. A pašće i neka kinta... Kako god, kada je ono prošle godine Srbija zbacila jaram nenarodnog demokrat-skog režima i priklonila se emancipatorskoj misli drugova Webera i Konstantinovića (da proste obojica), opet se Novi Sad nekako Naročito Istakao, makar i time što su misaono ekscentrični (eks) "Dverovci" em ušli u vlast, em dobili ni ma-

složiti. Međutim, ne bih se odvažio reći da sam "heteroseksualnog opredeljenja"; ne bih, takođe, rekao ni da sam "homoseksualnog opredeljenja", a ni biseksualnog. Kako sad to? Pa, lepo: "opredeljenje" je nešto za šta se svesno i namer-no odlučujete, imajući izbor između više načelno ravnopravnih opcija. Ono, kao u samoposluži: hoću ajvar, neću majonez. Nevolja je u tome što u ljudskoj seksualnosti to uopšte tako ne funkcioniše. Nego kako? Pa, evo ovako (fini građani neka ovde zapuše uši, biće "vulgarno", ju, ju!): još u mladosti ranoj češ приметiti da ti se Ona Stvar načelno diže ili na devojbice, ili na dečake. Mislim, nije da si ti *izabrao* bilo jedno bilo drugo, ti se tu na "svesnoj" ravni ne pitaš ništa, to je odlučeno mimo tebe: radi se naprosto o tvojoj nebiranoj sklonosti, protiv koje ne možeš ništa, koja god da je. Recimo, Ovaj Moj ima takvu narav da baš voli da se diže na ženski svet, i to mene eto čini "heteroseksualcem", ali ne zato što sam se ja tako *opredelio*, nego zato što tome naprosto tako jeste. Da je bilo drukčije, ja tu opet ne bih mogao ništa, osim da ga/se prihvatim. Ovako, tete su mi mnogo lepše od čika,

Niko nije "heteroseksualni muškarac" zato što je tako odlučio, ne bi li bolje negovao "tradicionalne vrednosti"

nje ni više nego resor kulture, tako da je određena vrsta, hm, *iščašenosti* kao kulturalnog mejnstrima legitimizovana baš ni manje ni više nego u "srpskoj Atinici". Uzgred, baš na ns primeru mi se razjasnilo koja je prava svrha "Dverova" (a bogme i DSS-ovaca, naročito vojvođanskih) u Novom srpskom poretku: oni su tu zato da "naprednjački kadar" pored njih nekako izgleda gotovo pa sasvim... *regularno*, ako razume-te šta hoću da kažem.

No, vratimo se mi onom Centru... Kako čoveku – šta-više, Grupi Građana – uopšte padne na pamet da osnuje tako nešto, a da nije u pitanju puko kafansko zavatlavanje?! Naravno, još je mnogo relevantnije ovo: kako neko može Tome Nečemu da upumpava javne pare i pravi nas sve na budale?! Ipak, mene me najviše zanima to samoodređe-nje ove grupe građana, da vidimo kuda će nas to odvesti... I zato, dosta je bilo ove kolumnističke zajebancije, vreme je za *istraživačko (gonzo) novinarstvo!*

Dakle, kakav je to Centar za unapređenje prava hetero-seksualnih muškaraca (HM)? Je l' to znači da su prava HM ne-čim ugrožena, da im neko, sakloni bože, zabranjuje da budu heteroseksualci? Ako da – kako? Prisilno ih odvađa od žena i zatvara ih u gej klubove gde ih bludno obrađuju neki obda-reni momci? Ako ne to – šta onda? Ili ovi Udruženi HM sma-traju da su im prava ugrožena samim tim što postoje i neki drugačiji M (a bogme i Ž)?! No, još zanimljivije mi je ovo: ka-kvi su to uopšte "muškarci heteroseksualnog opredeljenja"? Evo, recimo, ja sam muškarac, nadam se da ćemo se oko toga

ali ne bih rekao da za to imam nekih izrazitih zasluga. No, pravi twist u ovoj priči je onaj apendiks, to da se famozni Centar zove "Negovanje tradicije". Ko biva, ti Udruženi HM su (za razliku od onih drugih, zna se kojih) samima sobom štovaoci & nastavljajući "tradicionalnih vrednosti", među koje valjda spada i *heteroseksualnost kao norma*. Međutim, ta priča je trula i šuplja sa svih strana. Niko nije, jebiga, "hete-roseksualni muškarac" zato što je tvrdo odlučan da poštuje ove ili one Tradicionalne Vrednosti, nego naprosto zato što ga žene uzbuđuju na jedan način na koji ga muškarci, eto, ne uzbuđuju. Nema tu ni tradicije ni antitradicije – čist na-gon! Jurne krvca i Gore i Dole! Groteskno preozbiljno shva-tajući zatečeni heteronormativni ideal te sebe u njemu, kao da su lično izmislili seks između polova, Udruženi HM zapra-vo izazivaju prilično sumnje... Naime, za razliku od nas sa-svim običnih i spontanijeh heteroseksualnih muškaraca (ili žena), ovi Udruženi na kraju deluju kao da su stvarno HM *po opredeljenju*, što znači da su u svoju heteroseksualnost *uložili izvestan napor*, možda čak i sa neizvesnim ishodom, a sve zato što su olako poverovali da time neguju nekakvu tradiciju... Tako je to uvek sa patrijarhalnim umom: ne po-stoji način da zine, a da se ne obruka. Zato što ne zna i neće da zna ništa o drugome, na kraju se ispostavlja da ni sebe samog uopšte ne razume, i da najviše bulazni baš onda kad velevažno trtlja o sopstvenim "opredeljenjima". I sve bi to još i bilo šala-komika i rke-koke da mi to blesavljenje ne ho-norišemo...

"U mojoj kući živi nas dvanaestoro – moja majka, moj supruga, dva sina, dve snaje, petoro unučadi i ja. To je zato što hoću da Srbija bude jedna porodica. Borim se protiv bele kuge."

foto: A. Andić

DRAGAN MARKOVIĆ PALMA, lider JS-a i gradonačelnik Jagodine, o svom životnom stilu

("Blic")

Žika Nikolić,

novinar, voditelj i urednik jutarnjeg vikend programa na Javnom servisu "Žikina šarenica", proteklog vikenda svoju emisiju emitovao je iz Viminacijuma, arheološkog nalazišta pored Kostolca. Scenografija je smeštena u amfiteatar, a voditelj je bio obučen u "kostim. tj. emisiju je vodio u cvetnoj haljini sa lovorovim vencem na glavi. Lokalitet je bio raskošno okićen statistima obučenim kao u rimsko doba, a služena je i hrana pripremljena po rimskim receptima..." Na pitanje, otkud mu ideja da maskira emisiju i sebe, Nikolić kaže: "Ideja da se obučem u kostim imperatora je moja i profesora Koraća. Hteli smo da prikazemo kako se onda živelo. Posle učesnika iz opere *Aida* i ja sam zakoračio u renovirani amfiteatar."

Da li je Žika svestan koliko se o njemu priča: "Lepo je što me mladi vole i što o meni pričaju na društvenim mrežama." ("Kurir")

Miodrag Janković,

prvi komšija porodice Krstić iz Niša, čiji je dvadesetdevetogodišnji sin Lazar mogući kandidat za budućeg ministra finansija, ima samo reči hvala:

"Lazar je sa mojim sinom drugovao od malih nogu. Bio je mnogo pametno dete, sećam se da je sa četiri godine čitao titl na stranim filmovima. Svi smo očekivali da postane veliki čovek. Kada smo čuli na televiziji da će neki Nišlija biti ministar finansija, moja supruga je odmah uzviknula: 'To je sigurno Lazar!'"

Ljiljana Zlatanović,

direktorka Gimnazije "Bora Stanković", koju je Lazar završio, radije se i priseća budućeg ministra dok je bio đak: "Lazar je nesvakidašnje dete u svakom pogledu. Isticao se, ne samo u učenju nego i u ponašanju, društvenom statusu i načinu ophođenja!"

Ivan Božilov,

školski drug budućeg ministra, nije iznenađen, ali: "Druge je stvar da li će Lazar moći da pomogne, s obzirom na to u kakvom je stanju naša zemlja!" ("Kurir")

Goran Paskaljević,

reditelj, otkriva planove i dokazuje da i od filma može da se živi: "Početkom leta bili smo u Sankt Peterburgu, u Italiji, Jerusalimu, sa mojim poslednjim filmom *Kad svane dan*. Uskoro putujemo u Limu, glavni grad Perua, gde ću biti počasni gost filmskog festivala, na kome će takođe biti prikazano šest mojih filmova. Kristin (supruga Gorana Paskaljevića, prim.ur.) i ja iskoristićemo priliku da posetimo Maču Pikču i istražimo deo Amazona. Slede posete Beču, Vilnusu u Litvaniji, Izmiru u Turskoj, takođe sa filmom *Kad svane dan*. Odmah posle toga čeka me retrospektiva mojih filmova u tri grada na jugu Indije, a biću i predsednik međunarodnog žirija u indijskom gradu Goa, njihovom Kanu."

("Halo")

foto: A. Andić

Danijel Alibabić,

pevač iz Podgorice, koji je neko vreme proveo zarađujući za život na "Farmi", gde je stekao i verenicu, manekenku Jovanu, odveo ju je u roditeljski dom, na upoznavanje. Kako je prošlo upoznavanje sa majkom: "Za buduću snahu ima samo reči hvale, oduševljena je Jovanom. Morali smo da se dotaknemo i intimnih trenutaka pred kamerama koji su se desili u rijalitiju. Mama je prešla preko toga, rekla je da joj to nije smetalo, dok je moj otac rekao da mu je bilo malo neprijatno dok nas je gledao i da je tada promenio kanal na televizoru. Verujem da je i mojoj i Jovaninoj porodici bilo neprijatno u tim trenucima, što je i bilo normalno." Jovana je na "Farmi" bila vredna: "Tu je stekla poene kod moje mame. Na imanju u Lisovićima stalno je bila posvećena meni i nijednom nisam bio gladan zahvaljujući njoj!" O južnjačkom temperamentu buduće mlade: "Jovanine burne reakcije mi u početku nisu prijaše. U vezi moram da budem dominantan i smatram da je to normalno u odnosu muškarca i žene. Nekako sam uspeo da njen temperament ublažim i sada funkcioniše kako treba. Mora žena da poštuje muškarca, mora da se zna čija je poslednja i ko lupa šakom o sto, mada do toga do sada nije dolazilo." Da li će Jovana nastaviti da zarađuje za život: "Neću ja odlučivati o tome, njena reč će biti konačna. Svakako da bih voleo da se povuče iz tog posla i da se posveti porodici, da bude žena za kuću." Koje vrline krase Jovanu: "Požrtvovana je za čoveka koga voli, domaćica je u kući, a lepotica u gradu!" ("Halo")

foto: M. Milenković

Duško Korać,

sportski komentator na RTS-u, ushićen zbog sjajnog skoka i sjajnog izgleda atletičarke Ivane Španović na Svetskom prvenstvu, "pao je u euforiju i obećao joj poklon": "Kupiću joj najskuplji parfem. Spreman sam da platim!" ("Kurir")

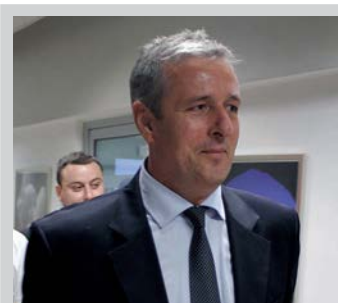

foto: A. Anđić

Vladimir Ilić,

šef poslaničke grupe URS-a, ide na letovanje u svoju kuću na Srebrnom jezeru i čim stigne moraće i da pripremi drva i da natankuje vodu, a ni struje nema: "Imam sveće i lampu, pumpu za vodu, a kad treba da se skuva založim šporet. Ponesem dovoljno knjiga, a već sam spakovao Omer pašu Latasa. Ništa mi više ne treba." ("Večernje novosti")

foto: M. Milenković

Nada Đukić Blondi,

starleta, a sada i nova kolumnistkinja dnevnog lista "Alo", videla je fotografiju Biljane Srbljanović u kupaćem kostimu, koju je Biljana postavila na Twitter, pa je pozvana da je prokomentariše, kaže: "Za svoje godine gospođa Biljana lepo izgleda. Ima zgodno telo koje bi mogla malo da doradi. Bilo bi poželjno da malo uveća grudi, a sve ostalo je na mestu. Na slici joj se lice ne vidi baš najbolje, ali primećujem te napuće usne i bezobrazan pogled koji su zaštitni znak nas starleta. Bilo bi lepo da nado gradi kosu, jer ova frizura nije baš pohvalna. Biljanu ne doživljam kao konkurenciju, jer ipak je žena u godinama. Mogla bi da se slika za neki muški časopis ako bi joj se fotke fotošopirale."

Stanija Dobrujević,

starleta, doskora ponosna na svoje zanimanje, zamoljena da i ona kaže šta misli o postupku Biljane Srbljanović: "Ne plašim se konkurencije. Prvo, ne znam ko je osoba za koju me pitate, a drugo ne smatram sebe starletom, jer to su devojke bez zanimanja, a ja i te kako imam svoj posao i zaradu. Molim medije da poštuju moju odluku da se ogradim od ostatka devojaka sa naše javne scene koje se svrstavaju među starlete!" ("Kurir")

Nikolija Jovanović,

kćerka Vesne Zmijanac, planira sa majkom odlazak u Grčku i otkriva Vesnine navike: "Samo molim boga da nijedan paparaco ne krene za nama u Atinu, jer mi je uvek loše kada na plaži ugledam mamin kupaći, a nju u vodi bez ičega. Kad saberem delove kupaćeg kostima, obično su oba na broju, ali na peškiru. Mene je sramota da se kupam naga, ali moja mama to radi bez pardona." ("Story")

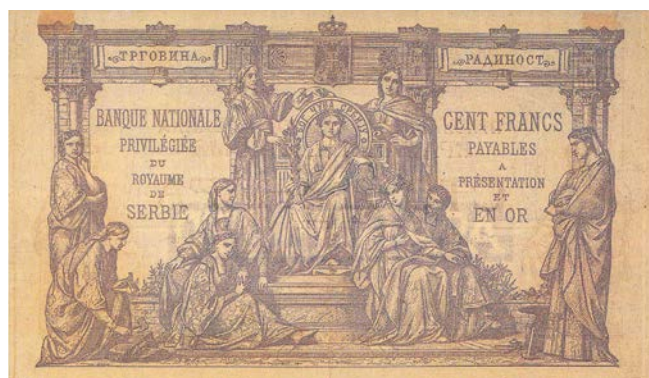
Kratka likovna isto

1884.

1893.

1914.

Prva srpska novčanica je puštena u promet 2. jula 1884. godine. Bila je to novčanica od 100 dinara u zlatu. Napravljena je po klišeu rezervne novčanice od 100 franaka, koji je Narodna banka Belgije ustupila našoj Privilegovanoj narodnoj banci Kraljevine Srbije. Kliše je bio belgijski zato što je odbor Pariske monetarne konvencije predložio našoj vladi “da se pozove jedan stručan stranac, koji bi organizovao Narodnu banku i neko vreme rukovodio njene radove i operacije, pošto u našoj zemlji nema ljudi koji bi pritežavali u punoj meri sva znanja i iskustva, koja su nužna za jedan tako važan zavod, kao što je Narodna banka”

Kao i svaka druga valuta, i srpski dinar je sredstvo trgovine i razmene, ali istovremeno je i dokument o državnoj politici, ekonomiji i kulturi i – umetnosti. Pa ipak, malo je verovatno da dok, recimo, kupujete paradajz na pijaci, imate svest da ga plaćate grafikom nekog umetnika.

Novac se danas smatra vrhunskim proizvodom čija izrada podrazumeva izuzetno zahtevan proces, proces koji počinje skicom nekog grafičara ili slikara iz koje će, nakon usvajanja idejnog rešenja – čemu je prethodilo ispunjenje i usvajanje svih detalja koji se tiču sadržaja i poruke novčanice, i nakon stapanja umetničkog dela i sigurnosnih elemenata novčanice i realizacije pomoću najmodernije aktuelne tehnike i tehnologije, a sve u okviru ekonomskih parametara posla – nastati banknota. U našem slučaju – dinar.

OVAKO JE POČELO

Prvi papirni novac Srbije bio je probni. Prema odluci od 19. januara 1876. godine, a

rija dinara

1920.

1934.

1929.

1942.

zbog finansiranja rata sa Turskom, određeno je da se pusti u promet 24 miliona dinara srpskog državnog papirnog novca. Nabavljene su mašine, oprema i sve šta treba, i odštampan je probni kontingent novčanica – apoeni od jednog, pet, deset, pedeset i sto dinara, ali oni nikad nisu pušteni u promet. Na novčanicama su nacrtani poprsje kneza Milana, grb Kneževine, ženska figura u narodnoj nošnji sa snopom žita i srpom u raznim pozama, i figura srpskog vojnika sa puškom takođe u raznim pozama. Smatra se da je autor novčanice od pet dinara pesnik i slikar Đura Jakšić, a novčanice od deset dinara – slikar Đorđe Krstić.

Prva srpska novčanica je puštena u promet 2. jula 1884. godine, istog dana kad je ustanovljena emisiona banka – Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije. Bila je to novčanica od 100 dinara u zlatu (bimetalizam, pokriće novčanice u zlatu i srebru). Tako je počela savremena istorija novca Srbije.

Ta naša prva novčanica je bila

privremena, objavljena po klišeu rezervne novčanice od 100 franaka koji je Narodna banka Belgije ustupila našoj banci, realizovana uz izvesne izmene i dopune u crtežu, i sa srpskim tekstom. Zašto je nismo sami izradili i zašto je kliše baš belgijski? Zato što je odbor Pariske monetarne konvencije (koju su 1865. godine zaključile Francuska, Belgija, Italija i Švajcarska, a čija je načela prihvatila Srbija) predložio našoj vladi "da se pozove jedan stručan stranac, koji bi organizovao Narodnu banku i neko vreme rukovodio njene radove i operacije, po što u našoj zemlji nema ljudi koji bi prirežavali u punoj meri sva znanja i iskustva, koja su nužna za jedan tako važan zavod, kao što je Narodna banka", što je vlada prihvatila, pa rešila "da se obrati na onu zemlju, koja se je do sada među svima zemljama najmanje odavala drskim i hazardnim industrijskim, trgovačkim i finansijskim spekulacijama, u kojoj se narodno materijalno blagostanje razvijalo na najpravilnijoj i najsigurnijoj osnovi, a to je Belgija." Belgijska vlada je poslala Šarla Bošmana,

šefa generalnog računovodstva svoje Narodne banke, a on je pomogao da se našoj Narodnoj banci ustupe kliše rezervnih belgijskih novčanica.

Za izgled te prve naše banknote zaslužni su i srpski umetnici. Tadašnji ministar narodne privrede je pismom Stevanu Kačanskom, predsedniku umetničkog društva u Beogradu, zamolio da umetnici predlože "kakvi bi se najudesniji mogli upotrebiti srpski znaci namesto belgijskih na banknoti od 100 dinara, i kakav bi oblik srpskog smisla i sadržine, osim teksta, trebalo dati banknotama od 50 dinara". Ubrzo nakon toga Upravni odbor Narodne banke je dobio "šest komada izrađenih nacrtu od istog društva na uviđaj i dalju upotrebu." Ko su bili ti autori i čiji je predlog usvojen – ne zna se.

KAPITAL I RAD

Osnovna boja prve srpske novčanice je tamno maslinasto zelena. Teskt na licu je napisan na srpskom, ćirilicom. Na naličju banknote, međutim, tekst je

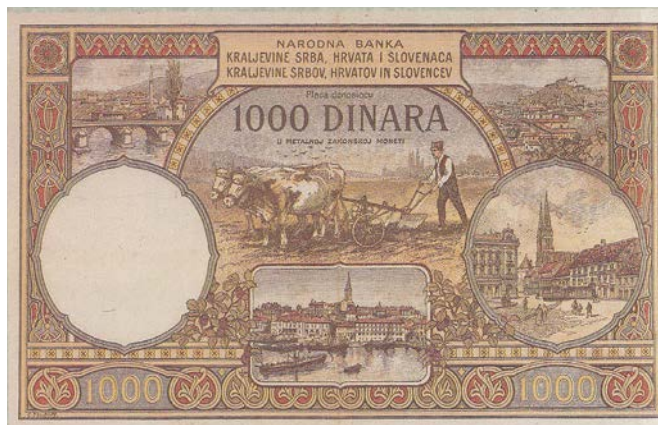

ispisan latinicom, na francuskom. Umesto "sto dinara" – kako piše na licu (aversu) novčanice, na naličju (reversu) piše: "cent francs". Smatra se da se Kraljevina Srbija odlučila za oba pisma u nadi da bi njene banknote mogle steći poverenje i u inostranstvu, a s obzirom da je dinar izjednačen sa francuskim frankom radi lakšeg sticanja prava građanstva u inostranstvu, na novčanici u tekstu na francuskom piše "sto franaka" umesto "sto dinara" zato što im je vrednost bila ista. Za banknotu od 50 dinara, raspisan je konkurs kojim je traženo "da banknote budu izrađene oblikom u duhu banknota evropskih narodnih banaka sa udesnim malim dodacima iz srpskog narodnog života (naročito radničkog)." Od deset crteža "koje iz Srbije, koje sa strane", usvojen je predlog slikara Đorđa Krstića. On je autor i desetodinarke, za kojom se osetila potreba u prometu zato što su dve prethodne banknote bile prekrupne. Bila je privremena, zato što je zakonom bilo određeno da najmanja novčanica bude od 50 dinara. I ona je, kao i prethodne dve, bila dvojezična. Ova desetodinarica je i naša prva falsifikovana novčanica. Falsifikat se pojavio 1891. godine u Šapcu i okolini, a prekršiteljima je presuđeno po zakonu.

Autori narednih novčanica bili su Francuzi: stalne desetodinarke – Danijel Dipui, Žorž Dival i E. Mušon, a dvadesetice (izmenjen je zakon pa je objavljivanje banknote ove nominalne vrednosti bilo moguće) – Žorž Dival.

RATNE NOVČANICE

Krajem 1914. godine, pored napora da se u Francuskoj obezbedi štampanje dodatnih količina novčanica od 10 i 100 dinara koje su već u opticaju, Narodna banka je nastojala da objavi "ratne" novčanice od 50 dinara. Nacrt je izradila slikarka Beta Vukanović. Štampana je u Francuskoj i puštena u promet 25. marta 1915. godine. Imala je pogrešno odštampan broj paragrafa krivičnog zakona, i datum kad je donet zakon po kome se novčanica objavljuje. Javnost, verovatno ne zbog ovih grešaka, nije prihvatila dvadeseticu. List "Politika" je naziva "nakaradom", na kojoj ni graver nije smeo da se potpiše, a narod ju je podrugljivo prozvao "pegavac", ne zna se da li mu se nije dopao crtež

1920.

Bete Vukanović ili realizacija. Druga "ratna" novčanica, takođe štampana u Francuskoj banci, od pet je dinara. Ova novčanica ima 487 različitih datuma zato što je štampana od 1. septembra 1916. do 31. decembra 1917. godine. Na reversu, gde je tekst tradicionalno na francuskom, piše "cinq dinars" – odstupilo se od prakse da se naziv nacionalne valute prevodi kao frank.

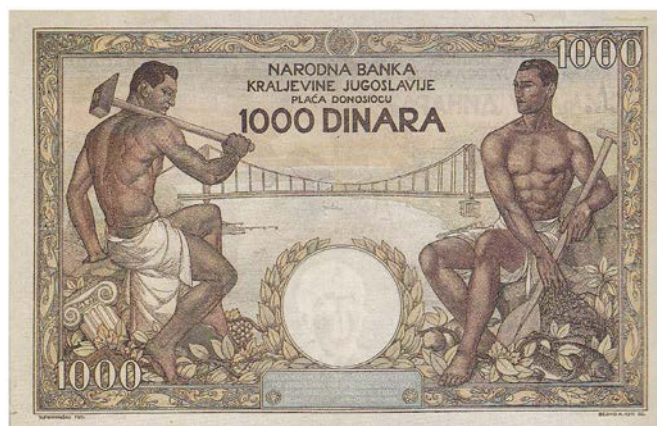
NOVAC KRALJEVINE SHS

Sredinom novembra 1919. godine pušten je u promet prvi novac Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca: papirni, u apoenima od jednog i pola dinara. U vreme njihovog objavljivanja nova država nije imala svoju novčanu jedinicu, a Privilegovana Narodna banka, koja je potpisana kao emiter ovih novčanica, bila je banka države koja više nije postojala (emisiona banka Kraljevine SHS je počela s radom 1. februara 1920. godine). Poznat je autor novčanice od pola dinara, Menci Klement Crnčić, zagrebački grafičar.

Iz tog vremena je najpoznatija novčanica od 10 dinara, zato što je jedina štampana van Evrope. Desilo se da su kapaciteti Francuske banke bili zauzeti, pa

je Kraljevini preporučeno da desetodinarsku štampa u Američkoj kompaniji za banknote, u Njujorku. Amerikanci su nam ustupili svoju rezervnu novčanicu sa vinjetom snažnog nagog čoveka koji okreće točak (simbol napretka). Mi smo na licu novčanice, iznad točka dodali dve žene, boginje radnosti i nauke, i Merkura – simbola trgovine. Na naličju novčanice su planinski vrhovi Kožuh, Vaternik, Dobro Polje i Kajmakčalan. Zbog ove novčanice nastala je izreka "dinar veliki ko točak".

Novčanice od 100 dinara sa ženom ovenčanom lovorovim vencem, i od 1000, sa Svetim Đorđem, štampane su 1920. godine u Francuskoj, a njihovi autori su francuski umetnici. Hiljadarka je prva četvorbojna novčanica Narodne banke. Sledeće godine je objavljen apoen papirnog novca od 25 para iz 1921. godine – naš najsitniji papirni novac. Njegov autor je slikar iz Zagreba Milenko Đurić. Na aversu je u tamnoplavoj boji crtež manastira Gračanice, a na reversu su crteži ostrva sa crkvom na Bledskom jezeru i spomenik bana Jelačića u Zagrebu. Oznaka valute, dinar, napisana je ćirilicom i latinicom.

1935.

PRVA JUGOSLAVIJA

Prva novčanica čiji je celokupni tiraž objavljen u Zavodu za izradu novčanica (ZIN) u Topčideru je apoen od 10 dinara s datumom 1. decembar 1929. godine. Urađena je na klišeu i papiru koji je uvezen iz Francuske. Na vodenom žigu novčanice je ženska glava s vencem. Francuski umetnik je za lice desetodinarke odabrao glavu mlade žene – bronzano poprsje Srbije, detalj Spomenika kosovskim junacima u Kruševcu, čiji je autor Đorđe Jovanović. Ova, i stodinarka objavljena istog dana, prve su novčanice na kojima piše Narodna banka Kraljevine Jugoslavije.

Slikar Paja Jovanović je angažovan za izradu novčanice od 1000 dinara, koja je objavljena 1931. godine. Na njoj je portret kraljice Marije Karađorđević. Iz autorove prepiske je poznato da su pripreme počele još 1925. godine, a da je za urađeni posao dobio 100.000 dinara. Osim portreta kraljice Marije, na licu novčanice je crtež orla u letu, a na naličju levo i desno su crteži žena od kojih jedna drži srp i snop žita, a druga mač i štit sa državnim grbom.

Novčanice čiji je autor slikar Vasa Pomorišec smatraju se najlepšim

novčanicama Kraljevine Jugoslavije. Međunarodna organizacija za banknote proglasila je njegovu novčanicu od 1000 dinara za jednu od deset najlepših u svetu. Pomorišec je autor i apoena od sto dinara, objavljenog u Topčideru 1934. godine. Radio ga je sa grafičarem Pantom Stojićevićem i sa graverom Veljkom A. Kunom. Na aversu je figura žene u haljini srpskih srednjovekovnih vladarki sa lovorovim vencem na glavi. Pored nje je mladi sokolar koji obema rukama drži veliki mač. Među mnogim detaljima koji simbolizuju nauku, poljoprivredu i ekonomsko bogatstvo, ističe se mikroskop. Levo je crkva na Oplencu. Oko cele novčanice je širok okvir koji je izrađen po uzoru na tradicionalne narodne šare. Na reversu je crtež dve ženske figure u haljinama srednjovekovnih srpskih vlastelinki koje sede. Između njih je grb sa kraljevskom krunom na crvenom štitu. Industrija, poljoprivreda, trgovina, zanatstvo, finansije i umetnost su simbolično prikazani. Na levoj strani novčanice je pejzaž Dubrovnika.

Autor poslednje novčanice štampane pred Drugi svetski rat, apoena od deset dinara, jeste Paja Jovanović. Na aversu je poprsje kralja Petra Drugog u

crnogorsko-hercegovačkoj narodnoj nošnji sa lovorovom granom iznad glave, i sa panoramom Mostara u pozadini. Na reversu je figura žene u starinskoj vlastelinskoj nošnji sa velom i dijademom na glavi i mačem u desnoj ruci koji je položen na knjigu – simbol državnosti.

Novčanice od 5, 10, 25, 100, 500, i 1000 dinara, koje je Narodna banka Kraljevine Jugoslavije objavila od 1941 do 1943. godine u Londonu, nikad nisu puštene u opticaj. Na svakoj je lik kralja Petra Drugog, autori su nepoznati. Ukupni troškovi izrade, štampanja, lagerovanja i osiguranja 177 miliona komada novčanica iznosili su oko 155.000 funti sterlinga. Čitav tiraž je mlevenjem uništen.

Umesto Narodne banke Kraljevine Jugoslavije koja je likvidirana, u maju 1941. godine osnovana je Srpska narodna banka, a ona je zatim likvidirana novembra 1944. godine. Za izradu novčanica, a bilo ih je deset, koristila je klišee za predratne apoene. Zato 10 srpskih dinara imaju revers identičan predratnoj novčanici iste nominalne vrednosti, srpska pedesetica je veoma slična predratnoj – kreirao ih je isti autor Panta Stojićević. Među njima ima i lepih: Veljko Andrejević Kun je dizajnirao novčanicu od pet stotina srpskih dinara s koloritom koji se ne bi očekivao u okupaciji, a novčanica od 1000 dinara izrađena po predratnom klišeu za 500 dinara, čiji je autor slikar Mladen Josić, izuzetne je estetike u francuskom stilu papirnog novca. Vasa Pomorišac je na novčanici od 1000 srpskih dinara, muškarca i ženu u narodnoj nošnji, okružio obiljem predmeta simboličkog značenja, što je bilo suprotno realnom životu. Mate Zlamalik je za avers sto srpskih dinara izabrao lik Svetog Save, a za revers srpskog seljaka pored zapregnutih volova na njivi. Graveri su Tanasije Krnjajić i Veljko Andrejević Kun.

DRUGA JUGOSLAVIJA

Đorđe Andrejević Kun, slikar i grafičar, revolucionar i španski borac, bio je autor crteža novčanica koje je prvih godina posle Drugog svetskog rata potpisala Narodna banka Jugoslavije. Glavni motiv na aversu je bista partizana iz poluprofila sa puškom o levom ramenu. Ove novčanice su pripremane na ostrvu Vis, a crteži su, nakon što ih je odobrio Josip

1955.

1981.

1981.

1985.

Broz Tito, preneti u Moskvu u državni zavod za izradu novčanica.

Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije iz 1946. proklamovao je jedinstven novčani sistem u zemlji. Na prvim apoenima Narodne banke FNRJ umesto vojnika su radnici, odnosno scene iz radničkog života i klasni i politički simboli. Njihovi autori su bili Mate Zlamalik i Omer Mujadžić.

Autor novčanica objavljenih 1955. godine, Miodrag Petrović, slikar i tadašnji tehnički direktor ZIN-a, odlučio se da na licu novčanica predstavi simbolične motive. Na plavoj petohiljadarki je reljef ranjenog borca i Kosovka devojka kao simbol humanosti, detalj sa reljefa Ivana Meštrovića iz "Vidovdansskog ciklusa", a na braon hiljadarki je portret livca sa azbestnom zaštitnom rukavicom pored visoke peći – a ne rudar Alija Sirotanović kako se misli. Na licu zelene petstodinarke je portret seljanke sa srpom u ruci i žitom u pozadini, a na crvenoj novčanici od sto dinara je portret Konavljanke s primorskim pejzažom u pozadini. Na reversu je prikazivan privredni razvoj zemlje, pa otud na stodinarki Dubrovnik kao simbol turizma, poljoprivredni pejzaž je na petstodinarci, panorama Željezare Zenica na hiljadarki i zgrada Savezne skupštine na petohiljadarki.

Nova četiri apoena s datumom 1. maj 1963. godine, objavljena zato što je promenjen naziv države u Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, imala

su iste motive koje je Miodrag Petrović kreirao za novčanice iz 1955. godine. Isti likovi su zadržani i na novčanicama iz 1965. godine, ali su promenjene nominalne vrednosti. Isto se ponovilo i prilikom štampanja novih novčanica 1968. godine.

Poznatim likovima je dodat nov tek 1970. godine na novčanici od 500 dinara tamnomaslinaste i zelene boje sa crtežom detalja skulpture *Nikola Tesla*, hrvatskog umetnika Frana Kršinića. Autor novčanice je Miodrag Petrović. Zatim se 1974. godine na apoenu od 1000 dinara sivkasto-plave boje pojavio crtež seljanke sa maramom (pričalo se da je slikar Andrija Milenković nacrtao svoju suprugu), i apoen od 20 dinara ljubičaste boje, sa motivom broda u luci, koji je nacrtao Nusret Hrvanović.

Prva novčanica s Titovim likom objavljena je 1985. godine, pet godina nakon njegove smrti. Vredela je 5000 dinara. Autor idejnog rešenja je akademski slikar Dragiša Andrić, tadašnji šef umetničkog studija ZIN-a, autor portreta je slikar Nusret Hrvanović – ime mu je odšampavano na levom Titovom ramenu, a graveri su Dragiša Andrić i Trento Cionini, Italijan. Ova novčanica će ostati upamćena i po grešci: na novčanicama sa slovnim oznakama AA i ZA piše da je godina Titove smrti 1930, a ne 1980.

Zatim su od 1987. do 1989. godine objavljene novčanice od 20.000, 50.000 i od 100.000 dinara. Novčanica od 10.000 dinara nije objavljena, zato što se sve

republike nisu složile sa predlogom da na njoj bude Vuk Karadžić. Novčanica sa drugim motivom, iako je kliše postojao, nije izrađena zato što ju je prevazišla inflacija. Da se taj slučaj ne bi ponovio, na ostalim novčanicama su crtani izmišljeni likovi: rudar na 20.000 dinara, mlada žena na 50.000, a devojčica na novčanici od 100.000 dinara. Zna se da su zelenu novčanicu od 50.000 dinara turisti nosili kao suvenir zato što je na njenom reversu bio crtež Dubrovnika. Autori novčanica su Dragiša Andrić i Nusret Hrvanović. Za dve sledeće novčanice šestocifrene vrednosti, izabrani su partizanski spomenici podignuti posle Drugog svetskog rata, a za apoen od milion dinara iz 1989. godine, Dragiša Andrić je izabrao crtež seljanke sa maramom – pričalo se da je na njemu autorova supruga.

Vlada premijera Ante Markovića postigla je devaluaciju nacionalne valute, pa su 1990. godine puštene u promet dve serije novčanica, prvo od 50 i 200 dinara, a zatim od 10, 50, 100, 500 i 1000 dinara. Uveden je red u novčani promet: veći dinarski apoeni imali su veći format, dizajn novčanica je ujednačen (autor svih je Dragiša Andrić), svaki apoen je imao karakterističnu boju, novčanice su izrađene na papiru sa vodenim žigom i zaštitnom niti, dubokom štampom, i prvi put u istoriji NBJ-a bile su opremljene znacima koje slepicima olakšavaju upotrebu. Na njima su bili poznati izmišljeni likovi devojčice, dečaka, seljanke sa maramom i mladićem,

1990.

1993.

1991.

1993.

izuzev novčanice od 1000 dinara na kojoj je bio lik Nikole Tesle na aversu i visokofrekventni transformator na reversu.

POSLEDNJA JUGOSLAVIJA

Zatim su, 1991. godine štampane novčanice istih motiva, ali u drugim bojama i sa natpisom Jugoslavija umesto SFR Jugoslavija. Dodat im je apoen od 5000 dinara sa likom Ive Andrića na aversu i Višegradom na reversu. Dve godine kasnije autori ZIN-a će morati da novčanicama dodaju nule – "Tesli" najviše: 10.000.000.000 dinara, ali zatim, zbog denominacije u toj istoj godini, i da ih smanje za šest. Decembra 1993. godine zabeležena je završna faza inflacije: 11. decembra je izdat apoen od pet milijardi dinara, četiri dana kasnije od 50 milijardi, i 23. decembra od 500 milijardi dinara. Na novčanicama ovih nominalnih vrednosti bili su portreti Đure Jakšića, Miloša Obrenovića i Jovana Jovanovića Zmaja.

Istog dana kad je puštena u promet novčanica od 500 milijardi sa Zmajevim likom, objavljena je treća denominacija u istoriji SR Jugoslavije, u odnosu jedan prema milijardu. Objavljeno je sedam novih apoena, od kojih je samo desetodinarika imala novi motiv: lik naučnika Josifa Pančića sa crtežom planinskog predela sa četiri stabla četinarina na reversu.

Na novim dinarima, uvedenim nakon 24. januara 1994. godine kada su Dragoslav Avramović i njegov tim programom monetarne rekonstrukcije nakon 25 meseci zaustavili hiperinflaciju, bili su stari

likovi: Josif Pančić, Tesla, Njegoš, Đura Jakšić, Miloš Obrenović, i Dositej Obradović. Autori svih novčanica su Dragiša Andrić i tim ZIN-a.

POSLE JUGOSLAVIJA

S novim vekom došao je i novi dizajn novčanica, i danas aktuelan. Trenutno koristimo novčanice čiji je izgled promovisan 2000. i 2001. godine, i naknadno doterivan. Na licu novčanice od 10 dinara je portret mladog Vuka Karadžića, odnosno sedeća figura starog na njenom naličju. Na njoj piše da je objavljena 2000. godine, a Odluka guvernera o izdavanju ove desetodinarke je doneta 2001. godine, što formalno predstavlja propust. Zatim, na dvadesetici je portret Petra Petrovića Njegoša u monaškoj odeždi sa kamilavkom, na pedesetici je portret Stevana Stojanovića Mokranjca, na novčanici od 100 dinara je portret Nikole Tesle, Nadežda Petrović je na novčanici od 200 dinara, Jovan Cvijić – na 500 dinara, na novčanicama od hiljadu dinara je Đorđe Vajfert, na dve hiljade je Milutin Milanković, i na apoenu od pet hiljada dinara je Slobodan Jovanović.

Dvestodinarika je prva naša novčanica na kojoj je crtež poznatog ženskog lika, čak je i Švajcarska tek pre 18 godina ustanovila novčanicu sa poznatom ženom. Takođe, to je prva naša novčanica sa pokretnom slikom, hologramom, posebnom vrstom zaštite: u zavisnosti od ugla gledanja i ugla pod kojim svetlost pada

na hologram, formiraju se slike koje se prelivaju jedna u drugu menjajući boje.

Nakon što su ove novčanice prvi put objavljene, na njima su menjani potpisi guvernera, grb države (umesto SR Jugoslavije je srpski grb), i naziv emitenta – umesto Narodna banka Jugoslavije piše Narodna banka Srbije. Nedavno je puštena u opticaj novčanica od 200 dinara sa potpisom sadašnje guvernerke Jorgovanke Tabaković. Osim novčanica od 50, 1000 i 5000 dinara, sve ostale imaju njen potpis.

Na sajtu Narodne banke Srbije piše da je "31. decembra 2007. godine objavila javni poziv za izradu idejnih likovnih rešenja za novu seriju novčanica – apoena od 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000 i 5000 dinara.

Rok za podnošenje idejnih rešenja bio je 30. jun 2008." S motivom da unapredi dizajn novčanica i tehniku izrade, ali je "odaziv na javni poziv bio je neočekivano mali, a ponuđena idejna likovna rešenja ni približno na nivou želja i namere Narodne banke Srbije. Iz tog razloga, do daljnjeg ostaje u opticaju postojeća serija novčanica izdavanja Narodne banke Srbije, apoena od 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000 i 5000 dinara."

SONJA ČIRIĆ

(Ovaj tekst je napisan zahvaljujući knjigama *Novac Srbije 1868–1918* i *Novac Jugoslavije 1918–1941* Jovana Hadži-Pešića, *Novčanice narodne banke 1884–2004* i *Papirni novac Jugoslavije 1929–1994* Željka Stojanovića, i zahvaljujući pomoći Zorana Ilića i Pavla Šaponje iz Numizmatičkog društva Srbije.)

Enciklopedija živih

Kompleks hangara američke agencije NSA u saveznoj državi Juta, u koji se slivaju podaci i poruke iz presretnute digitalne komunikacije širom sveta, ima kapacitete za čuvanje pet zetabajta informacija. Jedan zetabajt ima milijardu terabajta i na njemu se može sačuvati jedna godina čitavog svetskog digitalnog saobraćaja. To je čitavo jedno skladište ljudske svakodnevice, prava enciklopedija živih. Neverovatna je sličnost sa Kišovom pripovetkom *Enciklopedija mrtvih*, samo sa drugom motivacijom, svrhom i pripadajućom metafizikom

Ima nečega očekivanog i poznatog u skandalu oko prisluškivanja američke službe NSA (*National Security Authority*) s kojim su nas upoznala otkrovenja Edvarda Snouden. Svako novo tehnološko otkriće i svaki novi civilizacijski pomak su uvek prvo upotrebljavani za nadgledanje i kontrolu građana, odnosno za pribavljanje neograničene političke moći. Ideju o apsolutnoj moći kroz potpuno sveznanje možemo pratiti još u kolektivnoj mašti prvih naroda čije su priče sačuvane pa do savremene fikcije; od sumerskih bogova i panteona grčkih božanstava koji sede na Olimpu i nemaju pametnija posla nego da posmatraju i mešaju se u ljudske odnose, preko Bentamovog panoptičkog zatvora i prstenova i svevidećih Palantira iz Tolkinovog *Gospodara prstenova* pa do programa za prisluškivanje *Prism*.

Ima, s druge strane, kada shvatimo dalekosežnost invazivnosti i čist kvantitet prikupljenih informacija, nečega što je jednako zastrašujuće, ali, istovremeno, i pomalo blesavo u ovim otkrićima. Za

ilustraciju: novinari su izračunali da je samo u Nemačkoj prethodne godine presretnuto i snimljeno 20 telefonskih poziva u sekundi. Zamislite onda koliko je poziva snimljeno u zemljama koje nisu američki saveznici. Sve snimljene poruke digitalne komunikacije čuvaju se u NSA hangarima koji se protežu hiljadama kvadratnih kilometara negde u pustinji savezne države Juta. Čitajući o ovome čovek ne može da se ne zapita: šta će im sve to? Prosto je nemoguće da ta količina dokumentarne građe može da bude korisna za bezbednost, antiterorističke aktivnosti ili američke poslovne ili bilo kakve druge interese. Šta inspiriše ovu, nesumnjivo iracionalnu, potrebu za skladištenjem, velikom većinom očigledno trivijalnih informacija? Možda prave kulturne reference treba tražiti u pričama o sličnim projektima akumulacije i koncentracije znanja: u biblijskoj priči o Vavilonskoj kuli, Aleksandrijskoj ili Bagdadske biblioteke, Borhesovoj priči *Vavilonska biblioteka* i, za domaćeg čitaoca, u neverovatnoj sličnosti *Prism* programa i

Kišove pripovetke *Enciklopedija mrtvih* iz istoimene knjige.

ZASTRAŠUJUĆE

Dobro, reći će neko, ali ako širenje političke moći u svaki pravni vakuum nastao tehnološkim napretkom nije novost, onda ni ova poslednja zloupotreba, koliko god da je velikih razmera, nije ništa posebno. Za njom sledi odgovor civilnog društva. Štaviše, Snoudenov disidentizam je prvi korak tog odgovora. Zatim sledi globalna kampanja, lobiranje, pritisak da se zaštiti privatnost građana i dovođenje do sledećeg ekvalibrizma između političkih moći i građanskih prava.

Privatne kompanije kao što su Fejsbuk, Gugl, Epl, Majkrosoft, Skajp, Jahu slobodno tržište kazniće zbog saradnje sa NSA. Izveštaj koji je ove nedelje izdala Fondacija za tehnologiju i inovacije (*Technology and Innovation Foundation*) prognozira da će američka IT industrija zbog svojih veza sa NSA izgubiti između 21 i 25 milijardi dolara. Njihov osnovni proizvod je zadovoljstvo njihovih korisnika. Mnogi od

SKLADIŠTE: Centar NSA u Juti, SAD

njih se osećaju iznevereno zbog ustupanja njihovih privatnih informacija američkoj vladi. Pre nekoliko dana kompanija Lavabit, koja je pružala kriptovane imejl usluge, sama sebe je ugasila da bi izbegla sudski nalog prema kome su morali da predaju sve podatke o svojim 400.000 korisnika. Priča je zanimljivija utoliko što je i Edvard Snouden bio korisnik ovih usluga i traženi podaci sadrže i njegovu privatnu korespondenciju. Ministar spoljnih poslova Nemačke Hans-Peter Fridrih je javno pozvao sve Nemce koji se plaše da će njihova komunikacija biti presretuta da ne koriste usluge kompanija čiji se serveri nalaze u SAD. Dakle, demokratske institucije civilne kontrole i ekonomski mehanizmi slobodnog tržišta će reagovati i napraviti neki balans.

Međutim, ono što je u ovoj instanci drugačije jeste sama priroda interneta. Ne samo da je postao osnovo sredstvo komunikacije, informisanja, trgovine, državne uprave, već je i samim tim internet postao osnovni medij realnosti. Ranije je sredstvo porobljavanja bilo izvan nas, u tzv. objektivnom svetu i oruđima njegovog obrađivanja. Sa internetom porobljavanje je u nama, odnosno u percepciji kojom posmatramo i tumačimo sebe i okolinu. Govoreći o Bentamovoj viziji panoptičkog zatvora u kome čuvari mogu da vide sve zatvorenike, a koji nikada nisu sigurni da li su nadgledani ili ne, Mišel Fuko u knjizi *Nadzirati i kažnjavati* detaljno opisuje srednjovekovnu praksu pogubljenja rastrgnućem konjima i zaključuje da je kazna kakvu predlaže Bentam daleko gora. Ovde subjekt

samog sebe počinje da posmatra kao nadzirani objekt. Život u novoj vrsti informatičkog panoptikuma, zato, može dovesti do šizofrenizacije i podvajanja u samom pojmu ljudske ličnosti.

BLESAVO

Za moju generaciju arhiviranje je bilo dominantna forma recepcije. Svi smo skupljali nešto. Ploče, kasete, filmove, postere, knjige. Postojala je posebna naslada samo u činu arhiviranja, a ona se razlikovala od naslade slušanja tih ploča ili gledanja filmova. Danas je poneki put lakše skinuti nešto što ti se trenutno sluša sa interneta nego isto to potražiti kroz neku arhivu sve prašnjavijih diskova. Danas recepcija nije ograničena dostupnošću – danas je izazov prevelika dostupnost. Sve što možete pa poželite da slušate, gledate i pročitate, nekih je pet klikova i deset minuta daleko od vašeg hard-diska. Danas je pitanje šta je od tog preobilja vredno naše pažnje. Rečeno nam je da postoje neki algoritmi koji procenjuju koje će poruke NSA zadržati i arhivirati na osnovu nekih ključnih reči. Ako, recimo, pozovete nekog svog prijatelja u Nemačkoj (Srbija se ne nadgleda, što govori o našoj relevantnosti), i počnete svoj razgovor sa rečju "Alah", a onda nastavite da razmatrate proizvodnju malina, ovaj razgovor će verovatno biti sačuvan na nekom hard-disku za vjeki vjekova. Američka kablovska mreža Foks njuz je iznela procenu da u pomenutom kompleksu u Juti NSA ima kapacitete za čuvanje pet zetabajta informacija. Jedan zetabajt ima milijardu terabajta i na njemu se može sačuvati jedna godina čitavog svetskog digitalnog saobraćaja.

Verujem da se količina korisnih informacija tu meri u promilima. To je čitavo jedno skladište beznačajne svakodnevice, ljudske drame, ali i dosade, more privatnih naklapanja o vremenu, deci, unucima, ogovaranja školskih drugarica, tajnih afekcija i surevnjivosti. Čitava jedna enciklopedija živih. Neverovatna je sličnost sa Kišovom pripovetkom *Enciklopedija mrtvih*, samo sa drugom motivacijom, svrhom i pripadajućom metafizikom:

"Jer – a to je mislim osnovna poruka sastavljača Enciklopedije – nikad se ništa ne ponavlja u istoriji ljudskih bića, sve što se na prvi pogled čini da je isto jedva da je slično; svaki je čovek zvezda za sebe, sve se događa uvek i nikad, sve se ponavlja beskrajno i neponovljivo. (Stoga sastavljači *Enciklopedije mrtvih*, tog veličanstvenog spomenika različitosti, insistiraju na pojedinačnom, zato im je svako ljudsko stvorenje svetinja.)"

Ovakvo Kiš govori o sastavljačima Enciklopedije mrtvih. Sastavljači Enciklopedije živih, naprotiv, ne pridaju nikakvu vrednost ljudskom biću i različitosti već traže paterne u moru nebitnih života. Metod, a čini se i učinak, potpuno je isti – jedan projekat koji se po svojoj megalomaniji i minucioznosti može opisati samo biblijskim rečnikom, a za račun obične i neinteresantne privatnosti.

Iz ove paralele vidimo da tehnologija nije ni dobra ni loša po sebi, da ista metoda služi i za proslavu ljudske posebnosti i za njeno najgrublje ignorisanje. Internet olakšava život svima, približava nas prijateljima i strancima, stare ljude ranije osuđene na izolaciju stavlja u kontakt sa porodicom, lekarima i prijateljima, omogućava političku mobilizaciju u prošlogodišnjem Arapskom proleću, olakšava kupovinu knjiga i mnogo toga drugog. Isti taj internet postaje mesto gde će sve naše tajne biti ustupljene nekoj državi ili prodane korporacijama. Ljudska priroda se nije mnogo promenila od početka civilizacije. Možda je ovo prvi pravi povod za sledeći korak evolucije. Šta će za sto godina biti ljudsko biće? Možda ćemo imati nekoliko ravnopravno postojećih profila koje ćemo moći da biramo po potrebi ili raspoloženju. A možda je jedini način da sačuvamo svoje tajne – da tajni više nemamo.

IVAN JEVIĆ

Karmen za početnike

Vođena ili Horacijevim savetom da poezija mora da bude *dulce et utile* ili pak željom da ostvari dobit, francuska izdavačka kuća specijalizovana za erotsku literaturu “Musardin” odlučila je da srednjoškolcima čitanje dosadne školske lektire učini slađim, ili bar vlažnijim, i počela da objavljuje izdanja francuskih klasika “dopunjena” eksplicitnim scenama seksa

Kalaferteove i Apolinerove erotske tekstove). Ipak, svoj izdavačko-književni projekat “Musardin” se ne trudi da prikrije, jer je na obe naslovnice crvena traka na kojoj krupnim belim slovima piše “S erotskim scenama”. Nakon stranice s naslovom sledi upozorenje izdavača hrabrom čitaocu, napisano u lascivno-savezničkom stilu, da se scene seksa neće tipografski razlikovati od ostatka teksta i da još nije kasno da knjigu zatvori ukoliko nije spreman na zagaranovanu čulno-estetsku avanturu. U poslednjoj rečenici upozorenja izdavač napominje da je moguće i da čitalac tokom čitanja ne primeti ništa neuobičajeno. To se valjda odnosi na

njihove verne čitaoce koje treba dodatno ohrabriti na čitanje klasika.

KARMEN X

Ovde treba dodati da se kolo zove “ClassX”, od *classe*, što na francuskom znači između ostalog i “razred”, i X, što je u govornom jeziku sinonim za porno film. Za sada su u ovom kulu objavljeni samo *Karmen* i *Manon Lesko*, a uskoro bi u jezičkoj orgiji trebalo da im se pridruži i *Kandid*. Prema nazivu kola zaključujemo da je reč o izdavačkom projektu namenjenom prvenstveno mladoj, adolescentskoj publici, koja čitanje klasika uglavnom smatra gubljenjem vremena koje bi se moglo utrošiti, ako ne na gledanje porno filmova, bar u upražnjavanju svega onoga o čemu ti neprivilačni klasici ne govore.

I kako to zapravo izgleda? Čitajući *Manon Lesko* najpre se, gotovo neprimetno, u rečenicama pojavljuju detalji previše

Roman Opat Prevoa *Manon Lesko*, objavljen prvi put 1731. godine, na spisku je obavezne srednjoškolske lektire u Francuskoj. Iako je heroina ovog eponimnog romana, kako se kasnije ispostavilo, postala model za mnoge druge *femmes fatales* svetske književnosti, kao što su Margarit Gotije iz *Dame s kamelijama* ili Safo iz istoimenog Dodeovog romana, za većinu srednjoškolaca Prevov klasik je preterano moralnopoučan i dosadnjikav. Da l' zbog hormona ili stoga što u godinama kada tu lektiru čitaju mladi imaju više seksualnog iskustva nego pisac kad ju je pisao, mnogi srednjoškolci je smatraju nužnim zlom, a na ushićene ljubavne izjave viteza De Grijea gledaju poput hirurga koji gleda onemalo, pred njim otvoreno, srce.

Vođena ili Horacijevim savetom da poezija mora da bude *dulce et utile*, ili pak željom da ostvari dobit, izdavačka kuća

specijalizovana za erotsku literaturu “Musardin” odlučila je da nestrpljivim tinejdžerima intelektualne muke učine slađim, ili bar vlažnijim, te je nedavno objavila dopisano izdanje Prevooe *Manon Lesko*, ali i Merimeove *Karmen*. Naime, “Musardin” je angažovala dva pisca s izvesnim renomeom u pornografskom književnom miljeu da u stilu originalnog teksta slavnim romanima iz školske lektire dodaju – erotske scene. Ukusno dizajnirane naslovne strane jedva da odaju prljave namere ovih izdanja. Dopola otkrivena dojka zanosne plavuše za *Manon* i izvezenim velom pokrivene grudi dijabolične crнке za *Karmen* zaista bi teško mogle da šokiraju današnjeg čitaoca koji se s više golotinje i opscenosti sretne čitajući nacionalne dnevnik. Štaviše, dizajn korica je inspirisan džepnim izdanjima cenjene izdavačke kuće “Galimar” (koju ta cenjenost ne sprečava da izdaje Milerove,

eksplicitni čak i za loše pamćenje neka-
dašnjih srednjoškolaca. Vitez De Grije se
priseća kada je prvi put ugledao Manon
ovim rečima: "Na svu sreću, nabori mog
velikog kaputa sakrivali su kvrgu koja se,
priznajem, napravila na prednjoj strani
mojih pantalona." Ubrzo, svaka situacija
u romanu u kojoj ima mesta za bilo ka-
kvu seksualno eksplicitnu radnju njome
biva i dopunjena. To je prilično grotes-
kno u početku *Karmen*, kada arheolog
nakon upoznavanja s Don Hozeom i ve-
čere u krčmi prvi put upoznaje ženu, to
jest njih dve, pošto seks ima istovremeno
sa staricom i njenom unukom. Oba roma-
na imaju sličnu strukturu, protagonisti
priču o svojim ljubavnim i životnim ne-
voljama prepričavaju likovima koji su za
njih potpuni stranci. U tom smislu, sek-
sualno iskustvo stručnjaka za antički
Rim s početka romana sasvim je neoče-
kivano i, najzad, izlišno.

GOLICAVE PRIČE

Ali ipak, čini se da nije struktura ro-
mana ta koja je uslovlila izbor baš ovih
dela da budu prva u biblioteci "ClassX",
mada je ostalo nejasno šta je urednike
opredelilo pri ovakvom izboru. Ono što
im je zajedničko jeste što su obe knjige

naslovljene (ikoničnim) imenima heroína
koje nakon života posvećenog uživanju,
strasti i slobodi umiru od bolesti ili biva-
ju ubijene – ekscesni život neminovno se
tragično skončava – a Manon i Karmen
su sada pretvorene u najobičnije blud-
nice ili kurve; ili nimfomanke, kako bi se
to danas reklo. Verujem da muško druš-
tvo koje će od septembra *Kandid* praviti
ovim dvema neće odstupati od pravila –
možemo da se kladimo da će na kraju za
sve biti kriva Kunegonda. A možda bi se
stvari malo promenile da *Kandida* dopiše
neka spisateljica, na primer Katrin Mije,
koja je svojevremeno doslovno raspalila
pariske književne krugove prepričavajući
u njima svoje seksualne avanture.

Takođe, a to već ne uslovljavaju izvorni
tekstovi, oba autora dopunjenog teksta
imaju prilično jasno definisano viđenje
toga kako je seks s takvim bludnicama
izgledao u vreme odvijanja radnje roma-
na, "u epohi". Autori su, naravno, pritom
stilski ograničeni i vešto izbegavaju ana-
hronizme – u scenama seksa s Manon i
Karmen mogu se naći bičevi, zanemari-
vanje lične higijene i lezbijski snošaji na
otvorenom, a sve u cilju dodatnog izlu-
đivanja jadnih muškaraca.

U vremenu kada Viktorija Bekam

otvoreno priznaje da bi volela da svojoj
majci pokloni *Pedeset nijansi sivo*, to jest
u kome se više niko ne snebiva od kupov-
anja pornografije, dopisivanje već po-
stojećih romana prilično je neshvatljivo,
tim pre što je glavni efekat toga potpuno
izobličavanje prvobitnog smisla romana.
Nakon čitanja pornografskog štiva ispre-
secanog suvoparnim narativnim delovi-
ma, uopšte više nije jasno o čemu je u tim
romanima reč. Ko je Manon Lesko, i ko
Karmen? Kurve koje u pauzama vođenja
ljubavi (ili bičevanja, kako kad) uspevaju
da obrlate nekog matorca za par zlatnih
dukata? Činjenica je da u originalnom
tekstu ove junakinje do kraja ostaju sa
svojim draganima. Uz sve prevare, izda-
je i nevolje, njihova strast, koju bi nekada
valjda nazvali ljubavlju, danas je zame-
njena jednim veoma uprošćenim obja-
šnjenjem – to je, dakle, sve zbog seksa ko-
jim su ove bestidnice zaludele neiskusne
i naivne junake.

Pa opet, nakon što zatvorite ove mesti-
mično efektno "prerađene" romane javlja
se jedna paradoksalna želja (pored onih
usputnih), a to je da ponovo pročitate ori-
ginalni tekst, ne biste li shvatili šta je ono
pesnik u stvari hteo da kaže.

TIJANA KRIVOKAPIĆ

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

www.ubb.rs

Uglavnom u glavu (kritičara)

Erlend Lu: Popis

preveo: Radoš Kosović

Geopoetika, Beograd 2013.

Nekada je imala izvestan krug čitalaca, ali su Nini ni vršnjaci koji su u mladosti bili oduševljeni poezijom na kraju prešli na biografije političara, kao i svi ostali

Konvencija je konvencija, ali bilo bi pametno ovaj put preskočiti uvodno upoznavanje s likom i delom, jer savremenog norveškog romanopisca Erlenda Lua *Geopoetika* prilično redovno prevodi a dolepotpisani skromni recenzent te prevode prilično redovno prati na ovom istom mestu, pa bi eventualna čitalačka neupoznatost s Luovim opusom bila dvostruko čitalačko ogrešenje u kakvo ne želimo da verujemo... Sasvim ozbiljno govoreći, Luov je pomeni humor (svugde, pa i ovde) već postao nekom vrstom sinonima za suptilnu, inteligentnu opservaciju manje ili više skrivenih poslova, sumnji i snova zbunjenog savremenog čoveka Zapada; Norveške dakako, ali stvar funkcioniše i prepoznaje se u kuditakamo širim okvirima, zato Lu i jeste mnogo prevoden na sve strane, ostvarujući onu neretko najzdraviju "almost famous" poziciju na nadnacionalnom književnom tržištu: publike mu uopšte ne nedostaje, a opet, njegova je književnost pomalo odviše sofistifikovana i pre svega nestandardna (*nestandardizantna?*) da bi ga nedvosmisleno uvrstila među nekoliko megaseler autore (ima tu i poneki dobar!)

čije uratke – u onim nemoćnim šljaštavim edicijama, napravljenim s namerom da budu agresivno ružne, tj. da se na njih primaju oni koji zapravo baš i ne vole knjige, odn. koji s knjigama nemaju telesni odnos – možete videti u svakom aerodromskom free shopu, s izuzetkom onih u Pjongjangu i Minsku (mada za Minsk i nisam tako siguran).

Hoće li manje ili više oduševljeni čitalac, štaviše poklonik, *Doplera*, *Miksing Parta* ili *Fvonka* dobiti u *Popisu* svoju (dvo)godišnju porciju Erlenda Lua? Hoće, naravno, ali opet, ima i nečega što ovu knjigu donekle drugačije senči. Možda bi se to dalo nazvati stanovitom rezignacijom i gorčinom; nesumnjivo je i u prethodećem romanu *Fvonk* toga bilo podosta, no ovde je nekako em pojačano em sabijen na manji tekstualni prostor, pa se čini kao da je dignuto na višu ravan. Njegova junakinja je ostarela pesnikinja Nina Faber, dete veselih kontrakturnih vremena i epohe skandinavskih država blagostanja (možete je zamisliti u mladosti kao likinju iz filma *Zajedno* Lukasa Mudisona) koja se (zdvojno, tj. puna i nade i strepnje) vraća iz književnog zaborava novom zbirkom pesama, koju će pak kritika, hm... saseći, sahraniti, izgaziti... U tome će prednjačiti nadobudni klinac koji će je

ismejati u studentskom časopisu, mada je inače – utvrdiće Nina svojim šerlokovskim metodima – jedva i upoznat sa savremenom poezijom. No, Nina će Faber onda krenuti u svojevrstu "istragu" koja će se postepeno pretvoriti u *istragu* u njegoševskom značenju, to jest u osvetnički pohod... Tu će i mladi kritičar, kojem se lukavo uvukla u kuću, dobiti po glavi primerkom *Crne knjige komunizma*, a Nina će, videvši ga u nesvesti, krivicu za njegovo žalosno stanje transferisati globalnom komunizmu, jer da su komunisti pravi-

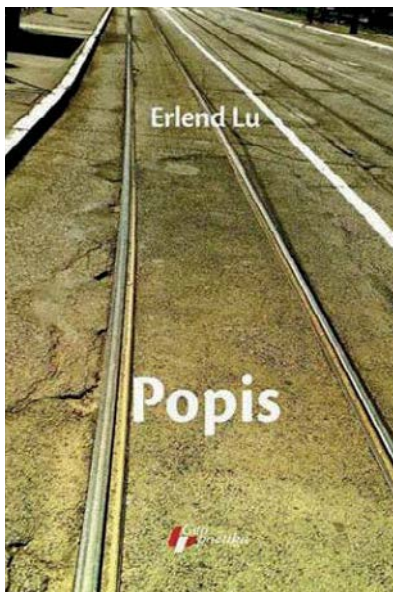
reći, ima nečega u ovoj knjizi što gorčini daje prednost nad duhovitošću, i možda će to nekoga i da odbije, a bilo bi šteta.

Hoćete li naravoučenije? Mladi čoveče, ako slučajno poželiš da se baviš književnom kritikom, potrudi se – za svoje dobro – da budeš nežan prema vulnerabilnim starijim pesnikinjama-povratnicama na književnu scenu! Ili, ako već nisi pazio na vreme, onda se pobrini da ti se u kući ne nađe preterano glomaznih i teških knjiga kakvima bi te se dalo klepiti po glavi, s moguće fatalnim ishodom... Mada, kad

bolje razmislim – zar uopšte zaslužuješ nešto bolje od toga, mladiću?! Luova Nina Faber možda jeste jurodiva, ali je negde i pravedna, kao anđeo osvete i fantom slobode! To što i ona tužno skončava dolazi otuda što Erlend Lu zna da mu niko ne bi verovao – pa ni on sam sebi – da je završio knjigu ikako drugačije. Bez obzira na to, pisac je suštinski na Nini-noj strani, a bićete i vi. Za Nju, Ninu, suštinski više nema "spasenja" u svetu kakav jeste ili kakav na naše oči postaje, ali da se

razumemo – nije sigurno da tu svet, koji ostaje, prolazi bolje od Nine, koja odlazi iz sveta sa čijom hladnom, distanciranim grubošću više ne zna šta bi započela. Da, određena vrsta cinizma uistinu je odlika nedostojnih, trećerazrednih umova. Takve Nina ne voli, a ne voli ih ni njen književni tvorac, što je najvidljivije iz njegove proze, kojoj je glavna vrlina možda baš to da je čak i njena rezignirana mizantropija... pa da, zapravo: humana i upravo, ehm, lirska. Eto, rekao sam i tu reč, neka.

TEOFIL PANČIĆ

li manje sranja, i ta bi knjiga bila manje teška... Ovako napisano, sve zvuči kao kalambur, što u jednom sloju i jeste, ali preovladava nešto sasvim drugo, kao da Lu kroz Nini- ne dogodovštine i opservacije piše o nepodnošljivoj bedi književnih sujeta i kritičarskih lupetanja, olakosti i proizvoljnosti kojom vrednujemo druge, o starosti koja ne donosi ni "mudrost" ni smirenje nego samo dodatne muke duhu i telu, te na kraju krajeva, o epohi koja naizgled deluje tako permisivno a zapravo je tako uniformišuća. Hoće se

Tajanstvena ličnost

Foto: REUTERS

Uvek sam želeo da me udruženja potrošača angažuju kao "skrivenog kupca". Znete ono, pravim se da šopingujem, a u stvari pratim kakva je usluga, da l' izdaju fiskalni, jesu li ljubazni i vraćaju li tačan kusur. Avaj, njuška mi poznata, zbogom blažena anonimnosti, nema više komentara ni zezanja telefonom, sad se svi nešto prave fini kad me vide.

Međutim, ima tačaka na ovom svetu gde, čak i kada ste globalna zvezda možete doživeti autentičnu šikanu. Čak i rasi-zam! Primer je frka koja se podigla oko naizgled obične kupovine torbice – a akter je Opra Vinfri. Pošla Opra na svadbu Tine Turner u Švajcarsku (uvod već liči na scenario domaće serije) i motala se po Cirihu, da kupi nešto, šta ćeš, žensko – ne može da odoli izazovu. Dopala joj se jedna tašnica, baš za nju, baš na najvišoj polici, (obratite pažnju na deminutive u ženskom šoping), cena – 38.000 dolara ili tako nešto. Ne znam da li je zakačila sniženje ili je nova kolekcija, ali sad to nije ni bitno. I zamislite, molim vas, prodavačica joj u duhu aparthejda sve nudi neke jeftinije, sa porukom – ma nije to za vas, to je preskupo!

Tu je napravila dve osnovne greške u koracima. Žene najviše mrze kada ih potcenjuju, bilo finansijski, a bogami naročito na rasnoj osnovi. Ništa tu nije rečeno, samo je Opra osetila da je prodavačica ne tretira sa dovoljnom pažnjom i verovatno (ovo je sad moja pretpostavka) – nije je čak ni prepoznala! Batalila je kupovinu, ispričala priču na konferenciji za novinare i dobila zvanično izvinjenje od vlasnice butika – čiji butik bi, verovatno u kompletu sa celom ulicom butika Opra mogla da kupi jednim čekom, jer je "teška" tri milijarde dolara. Vlasnica butika je, gle slučaja, bila takođe u svatovima kod Tine, pa je stvar "legla", a Opra u znak izvinjenja dobila željenu tašnicu – kao poklon!

Svetski mediji su dobili divnu temu za nekoliko dana, prodavačica je, navodno, premeštena na drugo radno mesto, a istraživalo se da li u Švajcarskoj zaista ima rasizma. Navodno ima, baš kao i mržnje prema muslimanima. Nije, dakle, ni Švicar imuna na ljudske slabosti, samo Opra je uspela da dobije, kako bi Štulić rekao – zadovoljštinu. Nije realan san svetskih milionera da neopaženo, poput Bila Gejtsa u Dubrovniku, šetaju bez

tereta slave. Ipak je slava privilegija, koja čoveka izdvaja od svakodnevnih problema.

Drugi slučaj misterioznog identiteta vezan je za Srbiju. Nakon ideje da stranci postanu ministri u rekonstruisanoj vladi, javila se tendencija da dovedemo nazad uspešne našince iz belog sveta. Tako se pojavio fotorobot ministra finansija – mlad, našeg porekla, najbolji student, vunderkind, radiće za malu platu – iz čistog patriotizma. Uskoro je skica dobila detalje i videli smo golobradog (ili sa brkovima i bradom) mladog Nišliju Lazara Krstića. Pojavila se i biografija sa Jejla, familija i komšije, plan potencijalnih koraka, plata, bivša razredna, Koštunica koji mu je "ukinuo" stipendiju, bivša vlada koja mu nije odgovarala na mejlove gde je nudio usluge svojoj zemlji.

Preko noći, javnost je dobila novu zvezdu, spasitelja posrnutle ekonomije, a naročito su zanimljiva pisma čitalaca dnevnih novina. Naša poslovična senzacionalnost ide to te tačke da su ljudi davali podršku, ili ocenjivali rad nepoznatog eksperta, pre njegovog eventualnog postavljenja i bilo kakvog povučene poteza. Demon zavisti se takođe probudio – pa su drugi emotivno polemicali podsećajući na sve bivše "eksperte" koji su omanuli. Ovakva diskusija je deo šireg mentalnog sklopa koji slikovito mogu opisati kupovinom kola – bez para. Recimo da nemam pare, ali sa prijateljima raspravljam koji auto na tržištu je najbolja investicija za imaginarnih 20.000 evra. Sigurno ćemo uleteti u žustru polemiku, jer će mi neko sugerisati da na nepostojećih 20.000 dodam još nepostojećih 5000 i kupim pristojan model. Da se razumemo – od kupovine u startu nema ništa, al mnogo volimo (i mediji i čitaoci) tu društvenu igru koja se zove: šta bi bilo kad bi bilo!

Eto, moj skromni doprinos bi bio spajanje ove dve priče u jednu. Moj predlog za ministarku finansija je Opra Vinfri, žena se sama obogatila, ume sa parama, a ume i da vrati kad je neko uvredi. Ujedno bih voleo da brani ljudska i manjinska prava, kao i prava žena. Njoj plata sigurno nije motiv, žena je prebogata, a ako baš duboko zagrebemo, možda nađemo i srpsko poreklo. Našinci li ste?

DRAGAN ILIĆ

Povlačenje kapitala

Koliko strane banke znače zemljama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope. Koliko ove zemlje znače bankama-maticama. Šta će doneti Bazel III, a šta zaokret u američkoj monetarnoj politici

Sve je bilo tako lepo i unosno, tamo, na istočnom bankarskom frontu Evrope. Zapadne banke osvajale su nova tržišta, otvarale sve nove i nove filijale, investirale. A onda je došla svetska ekonomska i finansijska kriza. Godine 2008. zapadnoevropske banke počele su da obustavljaju finansiranje u zemljama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope (CIJE). Posle kraćeg zatišja drugi talas usledio je sredinom 2011. godine. Uprkos očekivanjima, ta dinamika se ubrzanim tempom nastavila i početkom 2013. piše u zajedničkom izveštaju Evropske bankarske (Bečke) inicijative od 26. jula, koju čine Evropska komisija, Evropska investiciona banka, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), MMF i Svetska banka.

Osim što se banke u ovim evropskim regionima bore sa sopstvenim greškama iz prošlosti (kreditni vezani za strane valute) i sa teškim privrednim okruženjem (recesija), sve je manje poslova sa kreditima u Mađarskoj, manje novca za ispostave stranih banaka u Sloveniji, zatvaraju se filijale u Rumuniji, piše bečki "Standard". Od nekadašnjeg buma u poslovanju banaka u CIJE nije ostalo ništa. Taj "foreign claims", odnosno prekogranična sredstva banaka, beleže zabrinjavajući pad, a zapravo je merilo za spremnost banaka na investicije i rizik u nekoj regiji. Tako, u Mađarskoj su ova prekogranična sredstva od 2011. povučena u visini od 23 odsto BDP-a, a u Sloveniji 17 odsto, dok su u tom smislu krizne zemlje i Rumunija i Ukrajina i Hrvatska. Od vrhunca

bankarskog buma u istočnoj Evropi 2008. godine zapadnoevropske banke su do sada povukle oko 130 milijardi evra, što čini skoro trećinu prekograničnih sredstava banaka. Slaba je uteha što neki eksperti tvrde, da će na ovaj način mnoge banke na istoku Evrope biti prinuđene da prekomponuju svoju finansijsku podlogu, to jest, umesto kreditima matičnih banaka počće da se refinansiraju prihodima iz sopstvenih štednih uloga.

ZAOŠTRAVANJA

Među ekspertima vlada bojazan da će se situacija na istoku Evrope dodatno zaostrovati. Jedan od razloga za povlačenje zapadnih banaka sa istoka je, što zbog krize banke na Zapadu moraju da povećaju svoj bilans, a taj trend će se pojačavati, procenjuje Erik Berglof iz EBRD. Bečki "Standard" citira i Patriciju Džekson iz grupe Ernst&Young, koja govori o političkom aspektu priče: "Za zapadnoevropske banke biće teško da smanje poslovanje u matičnim zemljama. Austrijske banke

će zato biti izložene pritisku političara i kontrolora da prave rezove u poslovanju na istoku", kaže Džekson.

U julu je dogovoreno sprovođenje bankarske regulative Basel III u Evropskoj uniji. Nova regulativa počće da stupa na snagu od januara 2014. i predviđa daleko strože propise za visinu sopstvenog kapitala banaka (vidi okvir "Šta donosi Bazel III"). Stroži će biti i propisi o visini likvidnog novca. Ipak, kada je o srpskom bankarskom tržištu reč, guvernerka Jorgovanka Tabaković tvrdi da za razliku od okolnih zemalja, "u Srbiji imamo suprotna kretanja" (vidi okvir "Smanjen odliv iz Srbije").

KAKO JE SVE POČELO

U jednom ranijem radu (*Financing Future Growth: the Evolving Role of the Banking Systems in CESEE*, iz aprila 2013) MMF se osvrnuo na važnu ulogu koju strane banke, najpre one iz Zapadne Evrope, imaju u bankarskim sistemima zemalja CIJ Evrope. Prema tom izveštaju,

sa istočnog fronta

foto: Reuters

Hrvatska je u naročito ranjivom položaju od kada su banke počele da redukuju prekogranična finansiranja, jer su sredstva u vlasništvu stranih banaka u trećem kvartalu 2012. prevazišla za 26 odsto čitav bruto domaći proizvod Hrvatske. Sledeća na toj listi je Češka, sa 100 odsto BDP-a, ali od toga su oko četiri petine sredstva u lokalnoj valuti, a Srbija je na šestom mestu sa sredstvima stranih banaka u vrednosti od 81 odsto BDP-a, od toga više od polovine u dinarima (podaci Banke za međunarodna poravnanja – BIS).

No, ako su strane banke važne za zemlje ovih evropskih regiona, nikako se ne može reći da je ta važnost obostrana: filijale banaka najčešće su "teške" tek delić od ukupne vrednosti celih bankarskih grupa; taj procenat retko kada prelazi brojku od 20 odsto. Izuzetak su austrijske banke *Erste Group*, *Hypo Alpe-Adria-Group*, *Raiffeisen RZB*, i *Volksbank*, gde je ideo filijala u trije zemljama između 20 i 40 odsto konsolidovane imovine cele grupe.

Šta donosi "Bazel III"

Neki eksperti smatraju da će stupanje na snagu Bazelskih propisa biti prava kazna za poslovanje u Istočnoj Evropi. Banke na Zapadu imaju dve mogućnosti da ispune strože propise: ili će pronaći nove investitore, ili će se povući sa određenih tržišta. Pošto je bankarsko poslovanje u Rumuniji, Mađarskoj ili Sloveniji opterećeno većim rizikom, nego na primer u Nemačkoj ili Austriji, matične kuće na zapadu moći će lakše da dođu do svežeg kapitala ako zavrnu poslovanje na istoku.

Inače, Bazel III je reformski paket Banke za međunarodna poravnanja (*Bank for International Settlements BIS*), koja se oslanja na važeću međunarodnu regulativu banaka Bazel II. BIS je međunarodna finansijska organizacija osnovana 1930. godine, ima šezdeset članica – centralne banke i slične institucije – i zovu je i "banka centralnih banaka". Ima ključnu ulogu u saradnji međunarodnih finansijskih institucija.

Svetska ekonomska kriza koja je počela 2007. godine pokazala je da banke ne raspolažu dovoljno velikim sopstvenim kapitalom. Da bi sprečile urušavanje finansijskog sektora države su morale da intervenišu ne bi li spasile ugrožene banke. Najkraće rečeno, privredno najjače države sveta G20 su izvukle pouku te su se dogovorile da banke ubuduće moraju da raspolažu sa većim sopstvenim kapitalom i tako smanje rizik poslovanja. Bazelski regulativni odbor je tako 12. 09. 2010. sročio stroža pravila po pitanju visine sopstvenog kapitala banaka, a ove nove standarde usvojilo je 27 najvažnijih centralnih banaka i regulatornih tela. Pravila propisuju koliko i koju vrstu sopstvenog kapitala banke moraju da poseduju i koliki procenat sopstvenog kapitala moraju da imaju u odnosu na određeno poslovanje ne bi li prenebregnule potencijalne rizike. Ako padne ispod te granice, odbor za nadgledanje banaka mora da odredi mere za otklanjanje rizika. Smisao svih ovih mera i povećanja sopstvenog kapitala je da se banke jače osiguraju od rizika i da pri tom ne zavise od državne pomoći. Definitivna verzija usaglašena je januara 2013, a na snagu treba da stupi sa godina dana zakašnjenja od 2014. godine.

U SAD je dugo bilo otpora, pre svega na Vol Stritu, pa je tako šef *JP-Morgan-Chase* Džejmi Dajmon Bazel III nazvao "antiameričkim". Ipak, suma propisanog sopstvenog bankarskog kapitala u SAD će verovatno biti veća, nego u Evropi, a odnosiće se pre svega na osam najvećih banaka, u koliko standarde Bazel III usvoji kongres.

Opšte uzev, osnovni cilj Bazel III pravila čini proklamovano "jačanje pravila globalnog kapitala i likvidnosti, sa ciljem promovisanja otpornijeg bankarskog sektora". Jedna od "velike četvorke" među revizorskim kućama, *KPMG* analizirajući moguće posledice Bazela III, navodi da će "zbog jačeg nadzora, slabije banke teže obezbediti traženu kapitalizovanost, što će verovatno dovesti do njihovog nestanka sa tržišta, odnosno smanjenja konkurencije". Takođe, "znatno će se povećati pritisak na smanjenje profitabilnosti, i u isto vreme će se klatno potraživanja kredita pomeriti sa kratkoročnih na dugoročne, što će dalje dovesti do promena cena aranžmana". Sa druge strane, "biće smanjen rizik sistemske bankarske krize, kao i rizik nagle propasti individualnih banaka, a uprkos dugačkom vremenskom periodu namenjenom prilagođavanju i ublažavanju negativne efekte, zbog novih zahteva može doći do znatnog smanjenja bankarskih aktivnosti, ili, barem, do velikog povećanja bankarskih provizija na pozajmice", kaže se, između ostalog, u analizi revizorske kuće *KPMG*.

Smanjen odliv iz Srbije

Kabinet guvernera Narodne banke Srbije demantovao je vesti nekih domaćih medija da strane banke ubrzano povlače kapital. Narodna banka Srbije 2. avgusta saopštila je da je u prvom polugodištu 2013. u odnosu na isti period prošle godine u bankarskom sektoru Srbije smanjeno i usporeno povlačenje kapitala stranih banaka. "Dakle, u Srbiji imamo suprotna kretanja od procesa u drugim zemljama regiona u kojima se taj odliv povećava ili ubrzava", saopštava NBS. "Odliv po osnovu plaćanja kamata banaka manji je za 30,8 miliona evra, dok je povlačenje dobiti stranih banaka bilo manje u prvom polugodištu ove u odnosu na isti period prethodne godine za 64,6 miliona evra".

U istom periodu, neto odliv po osnovu korišćenja i otplata kredita domaćih banaka prema stranim bankama manji je za 112,5 miliona evra, navodi NBS, i dodaje da su strane banke u prvih šest meseci povećale neto ulaganja u državne hartije od vrednosti za 744,9 miliona evra.

Specijalizovani finansijski sajtovi prenose upozorenja investicionih bankara da sledi povlačenje sa rastućih tržišta kojima pripada i Srbija. Može se očekivati da će Srbija ostati bez kapitala dve strane banke iz kojih stižu najave o stavljanju katanca. Jedna je belgijska KBC banka, a druga austrijska Hipo banka. KBC će, čini se, biti prva strana banka koja će se povući sa srpskog tržišta. Ova belgijska banka je od svog dolaska poslovala s gubitkom. Sosijete ženeral banka je saopštila da je 9. avgusta preuzela kreditni portfelj KBC Banke, a, prema istom izvoru, do sada je iz KBC Banke u mrežu Sosijete ženeral Srbija prebačeno više od 25.000 klijenata. Ova transakcija, koju je odobrila Komisija za zaštitu konkurencije, prva je takve vrste na srpskom tržištu.

Sa druge strane, Hipo banka će, prema zahtevu Evropske komisije, morati da donese plan za ozdravljenje ove prezađužene grupacije, što podrazumeva raspisivanje tendera za prodaju osam banaka u jugoistočnoj Evropi, uključujući i Hipo u Srbiji.

Iz ovog ugla gledano, još više zabrinjavaju izjave upravo iz austrijskih banaka: delimično povlačenje su najavile *Raiffeisen Bank International* i *Erste Group*. Sredstva matičnih banaka u Mađarskoj su od sredine 2011. opala od 40 na 25 milijardi evra, a u Češkoj, u istom vremenskom periodu, sa 77,4 na 60 milijardi evra. Uznemirujuće su i izjave šefa *Raiffeisenbank International* Karla Sevalda da bi trebalo smanjiti poslovanje na tržištima kao što su Mađarska i Slovenija. Slovenija je ovde naročito zanimljiva, jer ima jedno od retkih bankarskih tržišta u čijoj strukturi ne dominiraju strane banke: taj udeo je 2011 bio 29,3 odsto. Prema podacima Narodne banke Srbije, od 32 banke na srpskom tržištu, 21 je strana banka, a te strane banke "drže" 75 odsto tržišta. Ovo je negde blizu proseka 20 zemalja CIJE, u kojoj taj udeo iznosi 71,3 odsto. U ovom segmentu "vodi" Estonija sa čak 94 odsto stranih banaka na svom tržištu, dok su pri vrhu i Makedonija (92,4), BiH (92,1) i Hrvatska sa 90,6 odsto,

... I DOKLE JE STIGLO

Stručnjaci su uglavnom saglasni da je uvođenje stranih banaka na do tada monopolizovanu teritoriju jedne državne banke dovelo do "uspešne makroekonomske stabilizacije širom zemalja CIJE, kao i do praktičnog nestanka sistemske bankarske krize u deceniji nakon 2000. godine – čak i u nekoliko kriza koje su izbile (Turska 2001. i Letonija i Ukrajina 2008/09), reč je bilo o isključivo domaćim bankama" (pomenuti izveštaj MMF-a iz aprila ove godine).

Međutim, kao što strano finansiranje i prisustvo stranih banaka donosi nova znanja, tehnologiju i smanjuje rizike lokalnih ekonomskih šokova, isto tako zemlju-domaćina izlaže stranim potresima i promenama na globalnom tržištu – scenario koji zvuči poznato. Još gore, ovi regionu Evrope se odlikuju "centralizovanim" bankarskim modelom, koji podrazumeva veliko prekogranično finansiranje, gde su odluke centralizovane i donose se u matici, za razliku od, na primer,

tržišta Latinske Amerike, gde su lokalne ispostave stranih banaka mnogo samostalnije u odlučivanju i finansiranju.

Zajedničko ovim zemljama je, navodi se dalje u izveštaju MMF-a, da su, zahvaljujući kreditnom bumu i finansiranju koje je dolazilo iz inostranstva, imale nerealno veliku domaću potražnju i rast BDP-a – što se u korenu promenilo kada je "slavina" zavrnuta krajem 2008, tj. početkom svetske krize, i što je rezultiralo dubokim padom u recesiju. Prema podacima Svetske banke, od vrhunca 2008. i 24 biliona dolara koliko su evropske banke imale sredstava u inostranstvu, ta se brojka do danas smanjila za čak 30 odsto – jasan trend povlačenja aktivnosti sa evropske periferije ka jezgru, odnosno domaćem terenu. Kako se u jednom ranijem izveštaju Bečke inicijative navodi, redukcije finansiranja imaju i svoju logiku: zemlje koje su imale najveće povećanje inostranog finansiranja u godinama naglog rasta, imale su i najveći odliv nakon toga.

Pa ipak, uprkos konstataciji da je ovo povlačenje satrlo ekonomski rast, naročito u zemljama u kojima su bankarski krediti dominantan izvor finansiranja, Svetska banka (pre)poručuje da je još potrebno dalje sažimanje i jačanje bilansa evropskih banaka.

Ako je suditi na osnovu najnovijeg izveštaja Bečke inicijative u bliskoj budućnosti se na istočnom bankarskom frontu ne može očekivati ništa dobro. U većini zemalja došlo je do promene strukture finansiranja, tačnije, povećan je obim lokalnog finansiranja, ali to nije kompenzovalo smanjenje finansiranja iz inostranstva, a nedostatak tražnje, uz slabu privredu i već pominjano smanjenje inostranog finansiranja, uzrok je slabog rasta kredita. U prvom kvartalu 2013. prinos na državne obveznice u lokalnoj valuti bio je rekordno nizak, tržišta kapitala su naglo porasla, ali sve se završilo najavom da će Američke federalne rezerve (FED) polako prestati sa svojom stimulativnom monetarnom politikom; ovako povoljni uslovi neće se skoro vratiti. Predstoje teška vremena, zaključuje se u izveštaju.

RADMILO MARKOVIĆ

ANDREJ IVANJI

Dokumentacioni centar "Vreme"

**BOMBE IZ DOMAĆE
RADINOSTI: Borac protiv
režima Bašara el Asada**
foto: Reuters

Bombe u ime Alaha

Sukob u Siriji, koji je u početku opisan kao pobuna protiv diktature Bašara el Asada, to jest borba za demokratiju i slobodu, sve više liči na sektaški rat, a raste strah da bi Sirija mogla da bude okidač za zastrašujući sukob šiita i sunita širom regiona

Dok se 8. avgusta slavio Bajram, dan koji označava kraj svetog muslimanskog meseca Ramazana, koji bi trebalo da bude obeležen mirom sa sobom i drugima, postom i milosrđem, naoružani muškarci otvorili su vatru na ljude pored sunitske džamije u pakistanskom gradu Kveti. Najmanje devet osoba je poginulo, a petnaest povređeno. Prethodnog dana, bombaš-samoubica ubio je 38 i ranio pedesetak ljudi na sahrani policajca u istom gradu.

Kveta je od početka godine bila poprište nekolicine krvoprolića. U februaru je u bombaškom napadu u Hazara tawnu, predgrađu Kvete, ubijeno 89, a ranjeno više od dvesta ljudi. Poginuli i ranjeni pripadali su Hazarima, narodu poreklom iz Avganistana, a po veroispovesti su bili šiiti. Hiljade Hazara je posle toga demonstriralo i tražilo vojnu zaštitu, odbijajući da sahrane žrtve. Snage bezbednosti su nešto kasnije ubile četvoricu i uhapsila sedmoricu muškaraca optuženih za taj napad, ali nasilje nije prestalo. U junu je bombaš samoubica ubio 28 ljudi

na kontrolnom punktu blizu jedne šiitske džamije u Kveti, a među poginulima je bilo devet žena i petoro dece.

Pakistan nije jedina muslimanska zemlja koja je prethodnih nedelja uknjižila strašni bilans. Nasilje u Iraku je od početka godine u porastu i podseća na krvavi versko-nacionalni rat sunita, šiita, Arapa, Kurda, koji je donekle utihnuo 2007. godine. Dok se hiljade sunita i šiita zajednički molilo protiv nasilja krajem maja, ovogodišnji ramazanski Bajram, tokom koga je ubijena 671 osoba, najsmrtonosniji je u Iraku od 2007. godine. Ma koliko cinično zvučalo, broj žrtava u Iraku i Pakistanu ne deluje tako tragično kada se uporedi sa onim što se dešava u Siriji. U toj zemlji je tokom Ramazana ubijeno oko 4500 ljudi, najviše civila, od kojih su oko trista bila deca.

SENKA VELIKOG RATA

Građanski rat u Siriji traje već skoro dve i po godine. Žrtava je više od 100.000, milioni ljudi su izbegli u druge države ili su raseljeni unutar zemlje. Sukob koji je u

početku opisan kao pobuna protiv diktature Bašara el Asada, borba za demokratiju i slobodu, sve više se karakteriše kao sektaški rat, a raste strah da bi Sirija mogla da bude okidač za zastrašujući sukob šiita i sunita širom regiona. U susednom Libanu je od prošle godine palo već nekoliko stotina žrtava u sukobima protivnika i pristalica Asada, libanskih sunita i šiita.

Dok na Asadovoj strani ratuju pripadnici libanskog Hezbolaha, u redovima pobunjenika su "borci za pravu veru" iz različitih zemalja, od kojih mnogi imaju ratničko iskustvo iz Libije, Avganistana, Iraka, Čečenije. Većina ne krije da se protiv režima bori zato što je sekularan, da su im neprijatelji šiitski alaviti, kojima pripada i Asad, kao i hrišćani. Neke od pobunjeničkih frakcija, poput Fronta Al Nusra, samoubilačkim bombaškim napadima u kojima gine najviše civila ostavljaju potpis poznat iz Iraka, Avganistana, Pakistana. Sirijski rat podiže histeriju sektaške mržnje širom regiona. U Egiptu je krajem juna u selu u blizini Kaira gomila ljudi

napala i ubila četvoricu šiita, koji su se molili u kući. Tom prilikom je još osmoro ljudi povređeno, žrtve su vučene po ulici.

Da bi Sirija mogla da potpali širi sunitsko-šiitski sukob tvrde na mnogim stranama islamskog sveta, ali su gledišta na uzrok problema različita. Vlast u Siriji ističe da pojedine zemlje, naročito sunitske monarhije iz persijskog zaliva poput Saudijske Arabije i Katara, zajedno sa svojim zapadnim saveznicima, pokušavaju da sruše Asada da bi ostvarile svoje interese u regionu; slično misli i Iran. Sa druge strane, širom "sunitskog sveta" tvrdi se da je problem jedino u podršci šiitskog Irana Asadu i pomoći koju vladi u Damasku daje šiitski Hezbolah. Pozivi na dijalog kojima bi se sprečio opšti šiitsko-sunitski rat imaju više formu zahteva nego želje za razgovorom. Na primer, Svetska unija islamskih učenjaka tražila je od novoizabranog predsednika Irana Hasana Rohanija da preduzme korake kako bi se izbegao širi sunitsko-šiitski konflikt, tražeći da ti koraci budu obustavljanje podrške Irana režimu u Siriji, ne pominjući podršku koju pobunjenicima u Siriji daju neke arapske zemlje.

Građanski rat u Siriji jeste kritična tačka posle koje islamski svet može potonuti u dublji haos, ali ni taj rat, baš kao i

sukobi šiita i sunita po drugim zemljama, ne mogu se posmatrati samo kroz crno-belu sliku verskih podela. Po toj uprošćenoj podeli, sukob u Siriji se svodi na rat alavita, šiitske sekte kojoj pripada i porodica Asad, koji čine oko deset odsto stanovništva a imaju lavovski deo vlasti, sa potlačenim većinskim sunitima, a alavitski režim zbog zajedničkih šiitskih korena ima podršku Irana.

POVODI I RAZLOZI

Čitava priča je ipak mnogo složenija, počev od toga da je sirijski režim praktikovao "socijalistički islam", u kome je sekularnost bila više naglašena nego vera, i kao takav nije prirodan saveznik teokratskog Irana. To što su ih zajednički neprijatelji gurnuli jedni drugima u zagrljaj, druga je priča. Ako je i do religije, alaviti su jedna od sekti u šiizmu koju iranski verski autoriteti jedva prihvataju kao istovernike. Osim toga, u dugoj istoriji zajedničkog života različitih naroda, vera i konfesija u Siriji, i suniti i alaviti, i druzi i hrišćani, mnogo puta su imali utisak da su oni drugi u povlašćenom položaju, u zavisnosti od toga koju igru su igrale kolonijalne sile koje su gospodarile zemljom, od osmanlijske Turske do Francuske. Tako su, na primer, alaviti mislili da

su pod Osmanlijama bili siromašni i potlačeni u odnosu na svoje sunitske komšije, suniti su mislili da su alaviti pod Francuzima kao simpatizeri okupatora dobili autonomiju u rodnim brdima iznad Latakije, i da su pod vlašću porodice Asad zauzeli nesrazmeran deo vlasti. U realnosti, na ovim prostorima istorija se svima delila na kratkotrajne mirne periode i duge periode sukoba, kojima je vera najčešće opravdanje, a uzrok igra moći između velikih sila i borba za vlast na lokalnu.

Ono što važi za Siriju, važi i za druge pomenute krajeve u kojima buktio požar sunitsko-šiitskih sukoba. Pre američke invazije na Irak 2003. godine, šiiti su tvrdili da su bili diskriminisani i proganjani od strane vlasti Sadama Huseina, sunita; posle Sadamovog pada šiiti su preuzeli poluge vlasti u zemlji, žale se suniti, navodeći to kao razlog rastućeg verskog nasilja. Sadamova diktatura jeste bila teška, ali privilegije je delila mnogo više po porodičnim, plemenskim i političkim linijama, nego po verskim, a protivnicima se nije dobro pisalo koje god da su bili konfesije ili nacionalnosti. I pored toga, u odnosu na pakao u kome Irak grca poslednjih deset godina i to vreme mnogima se čini kao idilično doba suživota, kao što će, u

Istorija sukoba

Sunitsko-šiitski sukob vuče svoje korene još od smrti poslanika Muhameda 632. godine, posle koje se islamska zajednica podelila oko pitanja njegovog naslednika. Većina je smatrala da bi naslednik trebalo da bude Abu Bekr, Muhamedov tast. Manjina je na tom mestu želela Alija, poslanikovog rođaka i muža njegove ćerke Fatime, oca Muhamedovih jedinih unuka, Huseina i Hasana. Sukob je u početku tinjao, Abu Bekr je postao prvi kalifa, Muhamedov naslednik, potom su na tom mestu bili Omar i Osman, da bi četvrti kalifa postao Ali 656. godine. Kalifa je bio svega pet godina, a posle njegove smrti u atentatu usledio je otvoreni sukob sunita i šiita (Alijevih pristalica). Konačni verski raskol cementiran je 680. godine, kada je Alijev sin Husein ubijen u bici sa sunitima kod Kerbale, u današnjem Iraku.

Šiiti danas čine između deset i petnaest odsto svih muslimana. Iran je jedina šiitska država na svetu, šiiti su većinsko stanovništvo i u Azerbejdžanu, Iraku i Bahreinu, u Libanu čine oko trećinu stanovništva, Pakistanu i Avganistanu oko dva deset odsto, Kataru šesnaest odsto, u Siriji oko trinaest odsto.

Mada je u novijem dobu u proteklom periodu bilo pokušaja da dođe do približavanja dve najveće konfesije u islamu, mnogo češći su bili sukobi. Između Irana i Saudijske Arabije,

zemlje u kojoj se nalaze sveta mesta islama, Meka i Medina, intenzivirala se borba za lidersku poziciju u muslimanskom svetu posle pobede islamske revolucije u Iranu 1979. godine. Ajatolah Homeini je kritikovao kraljevski režim u Saudijskoj Arabiji, optužujući ga za služenje interesima Sjedinjenih Američkih Država i korupciju; Rijad je optuživao Iran da svoju verziju islama želi silom da "izveze" u druge muslimanske zemlje. Kada su 1987. godine iranski hodočasnici u Meki počeli da protestuju protiv Amerike, saudijska vojska i policija su otvorile vatru na njih, ubijeno je 400 ljudi, a Irancima je posle toga godinama bilo zabranjeno da dolaze na hadžiluk. Povremeno je dolazilo do otopljanja odnosa, kao kada su se marta 2007. godine tadašnji predsednik Irana Mahmud Ahmadi-nežad i saudijski kralj Abdulah sastali i izjavili da su se dve strane dogovorile da spreče svaki pokušaj usmeren ka širenju razdora između šiita i sunita. Međutim, kada je u talasu arapskog proleća 2011. u Bahreinu došlo do protesta većinskih šiita, koji su tvrdili da ih vladajuća sunitaska kraljevska porodica diskriminiše, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati poslali su monarhu Bahreina u pomoć svoju vojsku, koja je demonstracije ugušila u krvi. Teheran je protestovao zbog toga, baš kao i šiiti u Iraku i Libanu.

foto: FoNet

foto: Reuters

foto: AP Photo

poređenju sa sadašnjim ratom, kao zlatno doba suživota sunita, šiita, hrišćana, koje se neće ponoviti u skoroj budućnosti, biti beležene i prethodne decenije u Siriji.

U sirijskom ratu se prepliću ekonomsko-vojno-strateški interesi mnogih država, to je poligon na kome preko tuđih leđa odmeravaju mišiće Rusija i Amerika, kao u doba hladnog rata; tu se prelamaju interesi Irana, koji padom Asada gubi poslednjeg saveznika u bližem okruženju, Saudijske Arabije i Katara, čiji se prsti vide unutar svakog sukoba u regionu u poslednjih nekoliko godina, Turske koja bi da se nametne kao lider u islamskom svetu, Egipta utonulog u more svojih problema kome je Sirija ventil za domaće frustracije.

Na sličan način, različiti interesi se prelamaju i na drugim mestima koja deluju kao žarišta verskih sukoba. Gorepomenuti grad Kveta nalazi se u Balučistanu, pokrajini koju Pakistan deli sa Iranom i Avganistanom. U ovom regionu, u sve tri zemlje, deluju ilegalni pokreti koji se oružjem bore za nezavisni Balučistan. To je i oblast kroz koju lavovski deo heroína i hašiša iz Avganistana i Pakistana preko Irana putuje na zapad, pri čemu u sukobima švercerskih bandi i snaga bezbednosti oko granica svake godine gine hiljade vojnika i civila. Što se tiče verskog rata, najpoznatija ekstremna sunitska organizacije u pakistanskom Balučistanu je Džundulah (Božja armija), za koju se priča da je godinama finansiraju Mosad i CIA da bi vršila terorističke napade u Iranu, a rat protiv šiitskih nevernika u Pakistanu im je sporedna delatnost.

U doba kriza i ratova isplivavaju najniži porivi, a verska mržnja je idealno opravdanje za istresanje svih vrsta frustracija, i to se ne dešava samo u muslimanskom svetu. Komentarišući sukob u Siriji, libanski kompozitor i muzičar, deklarisan levičar i ateista Zijad al Rahbani, sin čuvene arapske dive Fejruz, rekao je: "Suniti imaju Ameriku, šiiti imaju Rusiju, a ateisti imaju samo Boga." Ukoliko se makar delom ostvare apokaliptična predviđanja o otvorenom ratu šiita i sunita u čitavom regionu, umesto Rahbanijevih ciničnih reči taj sukob mogao bi da opiše naslov filma Vernera Hercoga *Svako za sebe, Bog protiv svih*.

MOMIR TURUDIĆ

ISTE SLIKE, DRUGE ZEMLJE: Irak, Liban, Pakistan

JAJE, PERJE I SEMAFOR

Očekivanja da će demokratske promene u Srbiji pomoći JAT-u da ponovo zauzme staro mesto u svetskoj podeli posla, brzo su se pokazala nerealnim. Pokušaj da se tokom 2003. i 2004, u saradnji sa Uzbekistancima, obnovi linija za Njujork bio je kratkog daha. Poslednji DC-10 prodat je 2005. godine

Foto: Salinger Igor

Iako je predratna Jugoslavija imala letačku tradiciju za poštovanje, posleratne vlasti nisu mnogo marile za održavanje kontinuiteta s Aeroputom. To opet ne znači da se o obnovi i razvoju civilnog vazdušnog saobraćaja nije ozbiljno razmišljalo. Jedina organizacija koja je u poratno vreme bila dorasla takvom zadatku bila je ratna avijacija. Prvi avion s novim jugoslovenskim oznakama poleteo je već 6. novembra 1945. godine na liniji Beograd-Prag.

Ubrzo postaje jasno da vojska nema snage da paralelno radi na dva koloseka, vojnom i civilnom. Početkom 1946. godine Vrhovna komanda donosi odluku da se formira Uprava za civilno vazduhoplovstvo u cilju daljeg rada na uspostavljanja redovnog vazdušnog saobraćaja. Ta uprava je 1947. godine prebačena u nadležnost Ministarstva saobraćaja, čime je ozvaničena jasna podela nadležnosti između vojske i civilnih struktura. Pripreme su bile intenzivne, kadar Jugoslovenskog aerotransporta (skraćenica JAT zaživeće kasnije) popunjava se demobilisanim pilotima, navigatorima, radio-operaterima, inženjerima, mehaničarima i električarima. Za rođendan nove

IME I LOGOTIP, ISTORIJA:

ATR-42 krajem osamdesetih, ATR-72 devedesetih i ATR-72 dve hiljaditih (gore);
Iljušin-14M, Prag, 1958 (levo);
Daglas DC-6B krajem šezdesetih,
Daglas DC-3 sredinom pedesetih,
tri Konvera 340 na zemunskom aerodromu, 1957. (desno)

PREPUŠTENI ZABORAVU NA BEOGRADSKOM AERODROMU: Karavela i Douglas C-47-DL Skajtrejn na poljančetu pored Muzeja vazduhoplovstva

Foto: airliners.net, Vreme

avio-kompanije uzima se 1. april 1947. godine kada su započeti prvi letovi korišćenjem vojnih aviona adaptiranih za civilni saobraćaj (po tri Dagleasa DC-3 i Junkersa-52). Prve godine JAT je prevezao 26.400 putnika i 90 tona tereta.

Početak je bio skroman delimično i zato što je Jugoslavija tokom krize sa Informbiroom bila izolovana i sa istoka i sa zapada. Preživljavalo se zahvaljujući letovima na domaćim linijama. Tek 1949. godine otvara se linija za Cirihi. Od 1951. godine JAT je regularni član IATA, Međunarodnog udruženja avioprevoznika.

Srećnije doba počinje tek sredinom pedesetih kada je flota obnovljena novim Konver cv-340 i cv-440 avionima za kratke i srednje rute, dok je za dugolinijske letove nabavljen Douglas DC-6B. Otopljavaње međudržavnih odnosa sa sssr omogućilo je JAT-u da u oskudici zdrave valute nabavi i šest Iljušina-14M. U avgustu 1959. godine JAT je prevezao svog milionitog putnika od osnivanja Aeroputa.

Drug Tito je 28. aprila 1962. godine otvorio novi surčinski aerodrom koji će

naslediti onaj Bežanijski sagrađen još pre rata. Izgrađen je i opremljen modernim hangar, koji je JAT svrstao u red kompanija sa najnižim operativnim troškovima. Bila je to prikladna uvertira za zlatne godine koje počinju 1963. nabavkom francuske Karavele i ulaskom JAT-a u mlaznu eru. U JAT-ovim avionima ne samo da se udobno leti već se i dobro jede. Do 1967. godine hrana je nabavljana iz hotela Metropol, a onda je pokrenut sopstveni catering (godinu dana ga je koristio i Er Frans). Prvi broj "JAT revije" publikovan je 1969. godine.

CIVILNO DOBA

Kraj šezdesetih predstavlja doba ubrzane modernizacije. Prvi Mekdonel-Dagleas DC-9 (od ukupno 16) stigao je 1969. godine. Nedugo potom nabavljen je i Boeing 727-200. Kada je u flotu ušao i Boeing 707, JAT je razvio i značajnu mrežu interkontinentalnih letova ka Australiji, Severnoj Americi i Dalekom istoku. Jedan JAT-ov Boeing 707 je tokom novembra 1974. godine obleteo čitavu zemlju

kuglu rutom Beograd-Bejrut-Bombaj-Singapur-Tokio-Honolulu - Los Angeles - London-Beograd.

Tokom posete Americi 1971. godine, drug Tito je obišao i fabriku Mekdonel-Dagleasa u Long Biču gde mu je pokazana montažna linija najnovijeg kompanijskog aduta, širokotrupnog DC-10. Ovim je nagoveštena dalja strateška orijentacija JAT-a ka američkim proizvođačima aviona. Prvi DC-10 kupljen je 1977. godine iako je u konkurenciji bio i Boeing 747-200. Avion je svečano dočekan u Beogradu u decembru 1978. godine i kršten imenom Nikole Tesle.

Ostaće upamćeno i da je prvi Boeing 737-300 u Evropi isporučen upravo JAT-u, u avgustu 1985. godine. Sredinom osamdesetih kompanija se nalazila na samom vrhuncu: prevozila je preko pet miliona putnika godišnje i održavala oko 80 linija na pet kontinenata (19 domaćih, 45 evromediteranskih i 16 interkontinentalnih). U JAT-ovoj floti za respekt nalazi se pet aviona DC-10, osam Boinga 727-200, devet Boinga 737-300, devet Mekdonel-Dagleasa DC-9 i tri elisna ATR-42.

Sudbina JAT-a identična je sudbini koju su doživeli i drugi srpski giganti tokom raspada Jugoslavije i godina rata koje će potom uslediti. Biznis je postao politika, politika je postala važnija od biznisa, u fokusu nacionalnog interesa umesto ekonomije našlo se pitanje granica »

Ona lepa stjuardesa

Na Krku smo bili nadomak piste kada je pilot naglo dodao gas, a po nama počele da padaju torbe iz kasete nad glavom

Kažu da je putovanje avionom najsigurnija vrsta prevoza. Preleteo sam s JAT-om desetine hiljada kilometara i pošto pišem ovaj tekst, to je sigurno tako. I pored svega, i dalje se nekako lepše osećam kada se moje prevozno sredstvo oslanja na zemlju. Ali tako je to u životu: jednog dana iz ovih ili onih razloga moraš sebe da naterаш da savladaš "strah od letenja", nešto uvek mora da se dogodi prvi put.

U jesen šezdeset i neke, našao sam se na Aerodromu Beograd sa zadatkom da službeno otputujem u Titograd. Stigao sam na aerodrom mnogo pre nego što je bilo potrebno držeći se saveta mog dede koji nije imao sat a, kako kaže, nikada nije zakasnio na voz. Čekajući na avion, da prekratim vreme, iz jedne kese jeo sam neko krupno žučkasto grožđe. Posle smo se ukrkali, nas tridesetak, u jedan JAT-ov Konver. Dali su nam po jednu bombonu da se oslobodimo pritiska u ušima i avion je ubrzo poleteo. U početku, sve je bilo nekako obično, kao kad se čovek nalazi u autobusu a put širok, prav, carski. Kada smo počeli da prelećemo planine, sve se promenilo. Avion je počeo da propada a ponekad je izgledalo kao da se u propadanju neće ni zaustaviti. Jedna gospođa je ukočeno sedela kraj prozora, neko dete je plakalo. Gospođa je, sva bleđa, neprekidno ponavljala: "Molim vas, utišajte vaše dete, utišajte vaše dete..." Kako se propadanje nastavljalo, sve više sam počeo da osećam zlu narav grožđa koje sam pojeo. Avion je krenuo da se spušta, a ja počeo da povraćam u papirnu kesu koju sam dohvatio sa naslona sedišta. U sebi sam mislio: ma samo da se zemlje dohvatim, više vi mene nećete videti! Iz Titograda sam se vratio nekim drugim prevoznim sredstvom. Nije bio avion.

Ali, kao inženjer i direktor u Prvoj Petoletki, putovanja avionima po belom svetu nikako nisam mogao da izbegnem. Čini se, ipak, da je zlatno doba JAT-a nastupilo nabavkom većeg broja aviona DC-9. Sa mog prvog putovanja ovim avionom u sećanju su mi momci i devojke uhvaćeni u narodno kolo, na poklopcima kasete ručnog prtljaga. Sećam se i lepe mlade stjuardese koja u prednjem delu aviona pokazuje kako se koriste maske za kiseonik. Bila je zaista lepa, samo je imala jednu dosta uočljivu fleku na suknji.

Mnogo godina kasnije leteo sam istim tipom aviona i ponovo video istu stjuardesu. Ni ona ni ja nismo više bili ni mladi ni lepi kao nekada. Ali jedno je ostalo isto: fleka na suknji bila je na svom mestu! Ni avion nije bio kao nekada. Mladići i devojke u kolu kao da su nekako izbledeli i malo posustali. Kao da sam gledao pticu koja gubi perce po perce i svom se kraju priključuje.

Na sreću, tokom letova, nijednom mi u pomoć nije priskočila maska sa kiseonikom. Kao da sam uživao neku naročitu milost viših sila. Leteli smo ponekad i satima pa se događalo da sletimo na aerodrom sa kog smo poleteli. Nekoliko puta pilot je u poslednjem trenutku odustajao od sletanja. Na Krku smo bili nadomak piste kada je pilot naglo dodao gas, a po nama počele da padaju torbe iz kasete nad glavom. Sletali smo i po lošim vremenskim uslovima, na snegom i ledom pokrivenim pistama. Pri dolasku na odredište moj prtljag je uvek stizao poslednji, a da nikad nisam otkrio zašto. Ponekad se događalo i da ga izgubim pa da ga kasnije nađem, ali sve je to život.

"Devetke" su nasledili Boingovi avioni. Da bi se poboljšali uslovi nabavke, JAT je nastojao da se isporukom uređaja i delova Boingu obavi deo plaćanja za avione. Tako je i došlo do toga da se Prva Petoletka uključi u proizvodnju uređaja za Boing. Ta saradnja počela je negde oko 1985. i posle nekoliko godina Boing je sertifikovao Petoletku za neke važne komponente.

Sudeći po pisanju "JAT revije" iz 1989, koju upravo prelistavam, kao da se nije naslućivala velika kriza i raspad zemlje koji je počinjao. Planirala se dalja ekspanzija nabavkom širokotrupnog MD-11 kao naslednika čuvenog DC-10. Niko izgleda nije ni slutio da će naša zemlja uskoro biti suviše mala za tako velike avione. Sa druge strane, izgleda da smo i te 1989. godine verovali da u svet možemo i sa opancima i šajkačom. U "JAT reviji" priča se o rakijskom kazanu, uz fotografiju sjajnog naivca Janka Brašića na kojoj pozira u opancima i veženim čarapama. Samo što na glavi ima šešir umesto šajkače. Naivni slikar izgleda nije bio naivan...

DUŠAN MARKOVIĆ

Dve katastrofe

JAT je tokom čitavog svog postojanja održao zavidnu sigurnost letenja, na nivou najboljih svetskih avio-kompanija, što ilustruje i priznanje koje je IATA dodelila JAT-u 2004. godine kao jednoj od najbezbednijih u Evropi. To, opet ne znači da incidenata nije bilo, jer su oni, jednostavno, neizbežni. Otpadali su točkovi i delovi oplata, goreli su motori, sletalo se u njive, "pretrčavala" se pista, zaustavljalo u travi i blatu, i sve to bez većih posledica, možda zahvaljujući i činjenici da su JAT-ovi piloti uvek bili u svetskom vrhu po kvalitetu obuke i pilotskoj veštini.

Nažalost, JAT je imao i dve nesreće sa tragičnim posledicama. Avion DC-9 (YU-AHT) na letu broj 367 iz Stokholma za Zagreb i Beograd srušio se 27. januara 1972. kod Srpske Kamenice u Čehoslovačkoj. Poginulo je 27 putnika i članova posade, ali je stjuardesa Vesna Vulović, koja je u to vreme

imala 22 godine, nekim čudom preživela pad sa visine od 10.160 metara. Iako je imala frakturu lobanje, tri slomljena pršljena i bila privremeno paralizovana, oporavila se nakon 27 dana provedenih u komi i ponovo prohodala. Mnogo kasnije, biće upisana u Ginisovu knjigu kao osoba koja je preživela slobodan pad sa rekordne visine (sertifikat joj je predao Pol Makartni).

Dan nakon pada aviona, u redakciju jednih švedskih novina stigla je anonimna informacija da su avion oborili hrvatski nacionalisti. Niko se više nije javio sa željom da preuzme odgovornost za ovaj teroristički akt. Jugoslavija je kao počinioce zločina odmah označila ustašku emigraciju. Zvanična istraga Čehoslovačke i Jugoslavije zaključila je da se avion raspao u vazduhu usled eksplozije u prednjem delu prtljažnika koju je izazvala tempirana bomba.

Slučaj je ponovo otvoren tokom 2009. godine kada je Nemački "Tagesšau" objavio tekst u kome se sugerise da je JAT-ov avion oboren greškom čehoslovačke vojske tokom pripreme za prinudno sletanje, na mnogo manjoj visini. Autori teksta navode izjave očevidaca koji su videli avion ispod nivoa oblaka, u plamenu, ali još uvek čitav, kako pada prema zemlji. Navodi se i da je površina na kojoj je pronađen glavni deo olupine bila suviše mala za pad delova aviona raznetog na visini od preko deset kilometara.

Međutim, Češke vlasti oštro su demantovale ove tvrdnje kao najobičniji medijski senzacionalizam. Pre svega, vojska u takvoj situaciji ne bi koristila rakete, već bi upotrebila lovačku avijaciju. Svaki lovački avion lako bi bio uočen radarima sa nemačke strane i da je Čehoslovačka pokušala da zataška pravi uzrok, Nemačka bi sigurno reagovala. Osim toga, da bi ova "teorija zavere" bila uspešna, u nju je trebalo uvući preko 200 ljudi koliko ih je inicijalno znalo za nesreću. Naterati ih sve da toliko decenija čuvaju jednu tako strašnu tajnu praktično je nemoguće.

Druga JAT-ova nesreća desila se 11. septembra 1973. na letu 769 iz Skoplja za Titograd. Iako kontrola leta u Titogradu usled tehničkih problema nije videla avion na radaru, niti je postojao vizuelni kontakt s avionom (vremenski uslovi nisu bili najpovoljniji), data je dozvola da avion smanji visinu na 3000 metara i krene u završni prilaz. Ispostavilo se, međutim, da je odluka doneta na osnovu očekivanih podataka o poziciji dobijenih od pilota koji je prevideo probleme sa neispravnim žiroskopom i navigacijom. Da stvar bude gora, izgleda da u tom trenutku u kontrolnom tornju u Titogradu nije bilo nijedne dovoljno kompetentne osobe da primeti grešku. U stvarnosti, JAT-ova karavela (YU-AHD, "Opatija") nalazila se mnogo niže i dalje od prijavljene pozicije. Na visini od 2114 metara, avion je udario u vrh Babin Zub, u nepristupačnim vrletima Maganika i potpuno se raspao. Nažalost, niko od 35 putnika i šest članova posade nije imao sreću Vesne Vulović.

i teritorija. JAT je poslednji put leteo za Njujork 19. maja 1992. godine. Dva dana kasnije Amerika je uvela embargo na vazdušni saobraćaj sa Jugoslavijom. Bila je to samo uvertira za oštre ekonomske sankcije koje će Ujedinjene nacije uvesti krajem maja. JAT se ubrzo našao na rubu potpunog kolapsa vegetirajući na domaćim linijama. Poslednji let pre totalne blokade obavljen je 3. juna iz Moskve. Mesec dana kasnije JAT je uveo autobuske linije za Budimpeštu i Temišvar. Tokom narednih godina krize rutom preko Budimpešte iz zemlje će u beli svet otići na hiljade mladih ljudi s kartom u jednom pravcu.

Kao da će to nešto pomoći, kompanija u decembru 1993. menja ime u "JAT Airways" i promovise novi vizuelni identitet, sklanja legendarno "jaje" i umesto njega stavlja "perje" u bojama zastave. Totalni embargo traje sve do oktobra 1994. godine kada je Savet bezbednosti UN delimično ublažio sankcije. U naredne dve godine postepeno su obnovljeni letovi za sve veće evropske gradove, od Moskve do Madrida. Jedan DC-10 poslat je na proveru u Rim. Kakav-takav oporavak traje sve do kraja 1997. godine kada JAT počinje da leti za Peking.

TUMBANJE DO GAŠENJA

Iako je JAT tradicionalno orijentisan na Boing, u aprilu 1998. kompanija potpisuje kontroverzan ugovor do čije realizacije nikad nije došlo i koji će joj sve do danas biti kamen oko vrata: naručeno je osam Erbasa A319 sa isporukom između 2000. i 2005. i uplaćen avans od 20 miliona evra. Na jesen 1998. usledila je nova tura međunarodnih sankcija koja je potpuno poništila pozitivne efekte povratka jednog DC-10 u saobraćaj: uveden je totalni embargo na letove u zemlje EU, sa izuzetkom Grčke.

Za vreme bombardovanja 1999. godine JAT je deo flote sklonio u susedne zemlje kako bi je sačuvao od oštećenja. Saobraćaj je počeo da se normalizuje po

Ispravka

Greškom je u prošlom broju "Vremena" umesto "Od Aeroputa do JAT-a i Er Srbije" objavljen nadnaslov "Istorija jugoslovenskog vazduhoplovstva".

Izvinjavamo se čitaocima i autoru.

LEPOTANI ZLATNOG DOBA:
DC-9, Boeing-727, DC-10, Boeing 737-300

Foto: Vreme

prestanu NATO operacija. Novi udarac stigao je u aprilu 2000. godine kada je u klasičnoj "sačekuši" ubijen Žika Petrović, dugogodišnji direktor JAT-a. Njegova smrt ni do danas nije rasvetljena i o njoj postoje samo čaršijska nagađanja. Od 2002. do danas JAT ima treći po redu vizuelni identitet sa "semaforom" (tač-kicama) na repu, koji je naišao na mlak odjek u javnosti.

Očekivanja da će demokratske promene u Srbiji pomoći JAT-u da ponovo zauzme staro mesto u svetskoj podeli posla, brzo su se pokazala nerealnim. Pokušaj da se tokom 2003. i 2004. u saradnji sa Uzbekistancima, obnovi linija za Njujork bio je kratkog daha. Poslednji DC-10, prodat je 2005. godine. Zdravko Čolić nas je u reklamama ubeđivao da je sa JAT-om sve okej, da on tu "ništa ne bi menjao", da "najbolji lete JAT-om", da je "JAT više od letenja", a naš je greh što smo ga poslušali. Pojava brojnih low-cost kompanija koje lete na modernijim, ekonomičnijim i udobnijim avionima, otvoreno evropsko nebo koje ima sve manje sluha za državnu protekciju i monopol, osakaćena i tehnološki zastarela flota, svetska ekonomska kriza, burazerska kadrovska politika i tehnološki viškovi – sve su to faktori koji su JAT pretvorili u raspuštenog gubitaka čiji je dug odavno prešao 100 miliona evra. Kompanija je počela da živi od danas do sutra, na grbači siromašne države i još siromašnijih poreskih obveznika. Skoro je neverovatan podatak da je JAT ove godine u jednom trenutku spao na samo četiri-pet ispravnih aviona. Ostatak je na popravkama, rasprodat, isečen, rashodovan... Da li je u pitanju loša karma, nesposobnost ili tu ima materijala i za neko službeno lice, ostaje da se vidi.

Možda je i dobro što je crveno JAT-ovo "jaje" neokrnjeno otišlo u istoriju dok će se "perje" i "semafor" brzo zaboraviti. Ako smo nekad i umeli da letimo, sada smo priznali da ne umemo, i pored bogate tradicije i sjajnih letaća koje još uvek imamo. Ostaje nam samo da se uzdamo u Etihad i u saradnji sa njim povratimo makar delić nekadašnjeg nacionalnog ponosa, sviđao nam se novi logo Er Srbije ili ne. ¶

DR SAŠA MARKOVIĆ

Nazdravlje u G-duru

Ko da neko lupnu o tanjir, javi se iguman Avakum, Da čujemo uzvišenog i čudesnog, neka ga čuju i anđeli, Matiju Bečkovića, nazdravi Matija, visoki RS dužnosnik reče, Ovo je budućnost, probesedi i muzika, Zovi, samo zovi, svi će sokolovi... sve krenu u taj ajtaš

Povlen je, vele, planina nad planinama, pripada vencu Valjevskih planina, ostalo u knjigama. Gore je, na Kneževom polju, pod Malim Povlenom, koji je viši od Velikog, vikendica eksministra policije Dušana Mihajlovića. Ko sve gore, kod Dušana, nije izlazio na vazduh, ima u autobiografskoj knjizi "Povlenske magle i vidici", biće i u arhivi državne bezbednosti. Pre nekoliko godina okupljanja na Povlenu su dobila formu obeležavanja slave Crkve Sv. arhiđakona Stefana, poznat kao Stefan Vetroviti, koju je gore izgradio vinar Milijan Jelić. Odlučeno, tako piše u letopisu, da se slava proširi, i od prošle godine se na dan slave crkve održava Sabor. Sve da se afirmiše tradicija, priroda, da se čuva, i da se gradi. Prvi sabor imo čast da mu prisustvuje predsednik Narodne skupštine Republike Srbije, gospodin Nebojša Stefanović, koji gore reko: Meni je izuzetno drago da sam bio gost baš na ovom Prvom saboru, i ono što je meni izuzetno drago da mogu da podržim je upravo ta tradicija našeg naroda koja mi se čini da je nedovoljno dobro zastupljena... Jer mislim da je to pravi način da se razvije naša privreda, ali i održi nešto što je tradicija našeg naroda. Tradicija je prepoznata, uključio se naš nevladin sektor, pokrovitelji Sabora postali Ministarstvo kulture i grad Valjevo. Sve se upelo da – kako veli predsednik na Organizacioni odbor, gospodin Nikola Radojičić, koji sns većnik Valjeva za strateško planiranje i razvoj – "Sabor preraste u svojevrstu duhovnu i narodnu svetkovinu, koja će omogućiti razvoj i afirmaciju ovog kraja kao i bolji život stanovnika na ovom području!"

Foto: D. Todorović

SREĆNO TI MJESTO

To bilo od tih informacija, ajmo na poziju i prozu. Dakle, subota, 10. avgust, Drugi sabor na Povlenu. Do crkve, koja pod Mali Povlen, mnogo kola, mnogo ljudi, organizator i gosti znaju zašto tu. Na zvoniku, do male crkve, takoreći zastava na kojoj piše Sabor na Povlenu, ima tije beli otvorenih čadora sa medom, medovinom, i drugi čistači organizma. Ima tije bijeli čadora jošte, pod jedan žiri, iguman manastira Lelić Avakum, poznati književnik Radovan Beli Marković... Ima i bijeli čador pod koji gospodin sns zamenik na gradonačelnik Valjevo, koga zovu Vita Hegel, koji za ovu priliku gologlav i koji za ovu priliku predvodi, vele, delegaciju iz Češke, oli će biti Slovačke. Gospodin Hegel, pre no što goste rakijicom kucne, pravilno se desnom prekrsti. Dušan Mihajlović prisutan, vele čeka se Matija Bečković da otvori Sabor.

Ne bilo Matije, krenu program, devojče u narodnu nošnju reče pesmu Milosava Tešića, evo stiha, Iz kolibe prhnu pleva/ Lebdi šljiva vrh Valjeva... To bila dobrodošlica, reč dobi meštanin nadimka Regan, nekad na Kneževom polju bilo 20-30 koliba, više nema, posle se pojavile vikendice zahvaljujući Dulu Mihajloviću, ima pesmu: Oh Povlene, lepa si planina/ U tebi je živeti milina/ Na Povlenu livade i vode/ ko dođe n'ume d'ode... Javi se prvi zdravičar, brka sa crnu šajkaču, Velibor Veličković sa Golije, Dižem ovu čašu

za zdravlje i sreću našu, zdrav bio srpski domaćine, ovih gora sinji sine, uvek imao i goste primao, njive žnjeo, livade kosio, svima davao, nikad ne prosio, vodu nikome natrunio... Vazda ti brazda bila duboka, žena u struku tanka, u kuku široka... Dižem ovu čašu za decu našu, za đake, vojnike, za našu braću pjesnike...

Javi se dete Marko Vitezović, Tubići kod Kosjerića, pa se reče k'o mator čoek, Pomozi bože, u dobri čas domaćine, neka rodi šljiva, od neba ti rosilo, a od zemlje rodilo, zdravo ti i srećno bilo, do zemlje se savilo... Kazandžijo stari, založi zažari, nek poteče kao reka, da se pije mesto mleka, zdravi da ste braćo i lijevo i desno, domaćine, srećno ti mjesto... Onda nastupi takoreći profesionalni čuvar tradicije, koji redno u tv Žika šarenicu, Dragiša Simić što ga zovu Runda iz Donje Toplice, Evo dižem ovu čašu vina, da poželim sreću vama svima, da nazdravim uz zahvalnost bogu, da nam ništa dušmani ne mogu... Nikad više da ne bude rata, radnicima nek je veća plata, politiku seljak nek ne vodi, nek nam šljiva i malina rodi... Pozdrav svima sa Povlena, cara Valjevskih planina, niko nema, niko nema što Srbija ima... Poslednji bi zdravičar i guslar Vuk Pantović sa Golije, stamen ko u njega reči, Podvižniče crkve i starine, branioče zemlje, otadžbine, hratioče dece i mladine, zorioče zorom stvorioče, pravo da si srpski bosioče, sve ti srećno bilo što započeo... Zdravo da si delijo sa šajkačom,

MAĐIONIČAR I ZDRAVIČARI: Sabor na Povlenu

vazda zdravo pred svim osvajačem, čast šajkači i tvome opanku, na svakome polju i proplanku, tvojoj sablji i tvojoj kuburi, tvome oku što ne zažmuri, tvome vinu i tvom vinogradu, vinogradu svakom rukosadu, tvojoj kući, ambaru i toru, i zelenku i debelom doru, zdravlje, sreću, i rumenu zoru, na svakome taboru i zboru...

NESTA KUPUSA

Voditeljka mlada sve pozva u kolo, jerbo se bira i najbolji igrač, bi kolo široko, nastupi i mladi mađioničar iz Lazarevca, koji prikaza, "nekoliko neverovatnih trikova sa maramom, vatrom, i ostale veštine iz oblasti opšte magije". Posle tu tradicionalnu srpsku umetnost voditeljka reče pesmu Ljube Simovića, evo stihova, "Mudrac među nama čuti, čuti, jer smo mu jezik iščupali, jer smo ga kamenjem i cepanicama, jer smo ga dotukli"... objavi da nadmetanju kraj. Mikrofon dadoše igumanu manastira Lelić Avakumu, pa on reče da lepe bile zdravice, da i dečica lepo program odigrala. Iguman podseti na reči Sv. Nikolaja Srpskog, pa reče o lekovitosti Povlena, ako neko slučajno oseća da mu nije dobro u plućima, neka samo izađe na ova brda, prošeta nekoliko puta, i pluća će ga proći. Još se jednom podseti vladike Nikolaja, da nas bog složi, oboži i umnoži, sve pozva na trpezu ljubavi, da se malo okrepimo posle ovoga, ali po redu i redosledu, prvo gosti sa strane.

Sve nagrnu u veliku šatru, gde bila trpeza ljubavi, kanda svi sa strane. I reporter se, ko da je sa mladine strane, nađe u prednji stolovi, bliže čeonjoj sofri. Kako je šatra kuća čudnovata, na priliku da reporter ispadne grbav, ali neka bude što biti mora, dakle, kamera opskura. U čeonu sofru, gde visila takoreći vezena zastava Sabor na Povlenu, do prve mantije, pristiglo Bečković Matija, tu i sps gradonačelnik

Valjeva, SNS predsednik Organizacioni odbor, gradski većnik za strateško planiranje i razvoj, dobrovoljno i taktički ode u čošak, neko pokaza školski avion na nebesa, uključi se Odakle si sele muzika... Kod čorbe, kad bi Kud god da krenem, tebi se vraćam Kosovo... uzeše proglase ko najbolji igrač kola. Bi srebrenjak sa likom vladike Nikolaja za treće mesto, srebrenjak za drugo mesto, Nikolaj zlatnik dobi oficir u penziji Milorad, jer, srce igra, telo igra, oči igraju, damari igraju, noge samo nose...

Ispred žirija za zdravice se javi pisac Radovan Beli Marković, zdravice nisu mogle biti bolje, žiri doneo odluku da se tri nagrade podele na četiri zdravičara. Zdravičari primiše nagrade, sa pesmu se javi Dragiša Runda, Zovi, samo zovi, svi će sokolovi, pa opet, Zovi, samo zovi... Onda Runda pređe na pesmu koja ga proslavila, glasno šapnu muzici, G dur, pa bi, Kuće male krečene u belo/ Takvo nam je nekad bilo selo... Iskoristi priliku, kao predsednik Udruženja za očuvanje i negovanje srpske tradicije i običaja kaže i veli da pripremio projekat kojim će se obeležiti 100 godina Kolubarske bitke, najveće kolo na svetu, kolo mira i prijateljstva, svi da se pridruže...

Sve uze da se zanima sa čorbu, kad, ko da neko od čela lupnu kašikom, javi se Prva mantija, Da čujemo reči našeg uzvišenog, čuvenog, ne samo u Srbiji, nego i dalje, neka ga čuju i anđeli, Matija Bečković, da nam on ispriča... Ustade Matija, vedro nebeski plav na sitne štrafte komplet, prvo pa inspirisano reče, Kud god da krenem tebi se vraćam ponovo, ko da mi otme iz moje duše Valjevo! Gospodin od preko puta reporter, koji od tu Užičku stranu, iz čista mira pređe na čistu kupus salatu, Matija pređe na suštinu, Planine su za vrline, vi ćete to razumeti na ovom mestu gde je Veliki Povlen najmanji... Bi

još nije metafora i slika, Da se potrudimo da naše mesto među ljudima bude ono koje naše planine zauzimaju među planinama, i reporter pređe na kupus, nesto kupusa, Matija završi, Srećna slava, srećan praznik!

To ne bilo sve od beseda za anđele, od čela sofre se diže jedan što rekoše da predsednik Skupštine Republike Srpske. Gospodin od preko puta reporter uze žvače pasulj, koji bio nekako živ, Republike Srpske dužnosnik bi na toj visini, Braćo i sestre, ministri, visoke zvanice, želim da vas pozdravim u svoje ime, da prenesem pozdrave Srba iz sr bratskom narodu, našem narodu Srbije... Gospodin od preko puta reporter, iz svoji razlozi, uze insistira na još kupusa, sns Vita Hegel prikopča lila džemper na kopčanje, sr gospodin bi na još viši visovi, Drago mi je što vidim omladinu, veselje, što vidim da se Srbija vraća svojoj pradedovskoj tradiciji, vjeri i svim vrednostima, ovo je garant da će Srbija opstati i ostati, ovo je budućnost!

Čelu sofre se primače zdravičar Pantović, Časni oci mironosci, časni oci stvaraoci, neka Vetroviti Stefan odagna maglu iznad naše Srbije, pa se maši za gusle, Hej gusle moje sa slavnog Ostroga, da zamolim Svevišnjeg boga, Majku božju, Svetog Vasilija... da nam vrata Crnu Goru i Makedoniju, da nam vrata srce iščupano Metohiju i Kosovo ravno... Matija usta poljubi guslara, aplauzi se nastaviše, u prvu sofru svojim poslom ode gospodin Aleksandar Stefanović, zvani Aca Četnik, koji pre Vučić bio Šešelj generalni sekretar, nešto na uvo šapne igumanu lično, i reporter, ništa kupus, pređe na to pečenje, sve debliji špricer, sve ko da ode u taj ajtaš, muzika uzme sve jače besedi, Boj se nije nije, zastava se naša vije, za slobodu Srbije...¶

DRAGAN TODOROVIĆ

U izdanju Lagune upravo se pojavilo novo, dopunjeno izdanje istorijskog romana Konstantin Ivana Ivanjija. Reč je o najboljoj do sada napisanoj romansiranoj biografiji slavnog rimskog imperatora Konstantina Velikog (272–337), koji je 313. godine proglasio “Milanski edikt” o verskoj toleranciji i njime zaustavio progon hrišćana u Rimskom carstvu, a hrišćanstvu priznao status jedne od priznatih religija Carstva. S dozvolom autora i izdavača “Vreme” u dva broja objavljuje delove ovog Ivanjijevog romana. U prošlom broju objavili smo poglavlje koje priča o odsudnoj bici kod Mulvijevog mosta, a u ovom broju objavljujemo odlomak iz romana koji se odnosi na događaje iz 326. godine kada je Konstantin naredio pogubljenje prvorodenog sina Krispa i svoje žene Fauste

KONSTANTIN VELIKI: Ostaci monumentalnog spomenika, Rim

Krisp, najstariji, mada vanbračni sin cara Konstantina, komandant mornarice cele Rimske imperije, ništa nije unapred naslutio. Neiskusan i naivan, poverljiv i pun samopouzdanja, nije ni pokušao da za sebe organizuje posebnu obaveštajnu službu niti da se okruži telohraniteljima. Kao i uvek, i poslednje večeri svog kratkog života legao je rano, sa namerom da ustane u zoru, pa posle svakodnevnog vojničkog treninga da isplovi admiralskim brodom i obiđe postrojenja na nekim dalmatinskim ostrvima. Kad su ga usred noći probudili nepoznati oficiri sa isukanim mačevima, bio je uveren da je reč o zaveri protiv Carstva, takođe i protiv njegovog oca. U spavaćoj sobi nije imao ni oružje, nije mogao da se brani.

Izveden je pred vojni sud i optužen zbog prelube sa mačehom, caricom Faustom. Mislio je da je sve upereno protiv Konstantina. Insistirao je na svojoj nevinosti, pokušavao da mu glas ne zvuči ni očajno ni molećivo, nego ponosno i dostojno Rimljanina, i to carskog porekla. Verovao je da se ta glupa komedija izводи da bi se zavarala javnost. Nijednog trenutka nije poverovao da je naređenje da mu se sudi stiglo lično od Konstantina.

“Čuvajte se! Moj otac će vam se ljuto osvetiti!” To su bile njegove poslednje reči u sudnici.

Bilo je letnje jutro i sunce se tek podiglo iznad plave pučine kad su mu vezali ruke na leđima i izveli ga u dvorište, gde je već čekao dželat. Pokušao je da se seti neke molitve koju je naučio od Laktancija i da je izgovori u sebi, ali mu se čak i to činilo kukavičlukom. Suočen sa smrću, nije hteo da potraži milost čak ni od nevidljivog i njemu od samog početka ne sasvim ubedljivog boga. Ako ga ima, kao nevinog moraće da ga primi na nebu.

Srećom, iznenađenje ga je toliko ošamutilo da svega nije ni bio sasvim svestan. Grube ruke naterale su ga da klekne. Opirao se jer je taj položaj smatrao nedostojnim za umiranje. Trzao se, zbog čega dželat nije uspeo prvim zamahom da mu odseče glavu, nego ga je oštrom sekirrom samo pogodio u rame. Krv je šiknula ispod meke, bronzane kože, bol je bila strahovita, svest još nije izgubio, ali više nije imao snage, pa su morali da mu nameste glavu na panj. Drugi udarac je presekao njegov, kratki, muški vrat.

Istog časa, najbržim brodom je krenuo kurir da izvesti cara Konstantina o izvršenju presude. Pošto ga nije zatekao u Nikomediji, oficir sa specijalnom tajnom porukom izvestio je samo prefekta tajne službe Merkurija i pošao dalje za carem. Zatekao ga je u Meziji, u rodnom Naisusu.

Konstantin je pročitao izveštaj. Pozvao je Ablaviju. Bezbojnim glasom mu je saopštio:

“Izvršeno je. Umro je hrabro.”

“Da li je išta priznao?”

“Nije. Ponašao se kao da misli da je to zavera protiv mene. Kao da gine za mene.”

“Zar se nijednog trenutka nisi pokajao, gospodaru? Zar nisi razmišljao da li da za vesnikom smrti pošalješ bržeg, koji bi stigao blagovremeno da zaustavi to strašno delo?”

“Kažeš strašno delo?”

Konstantin ustade i krenu kroz galeriju sa stubovima. Pošto prefekt garde nije imao smelosti da pođe za njim, car mu dade znak da ga prati.

“Ti još uvek ne veruješ u zaveru? Bio mi je to najbolji sin. Meni najsličniji. Moje drugo ja... Moja reinkarnacija...”

Car pokleknu i Ablavije jedva stiže da ga uhvati i zagrli. Naslonivši glavu na rame najvernijeg prijatelja, Konstantin je dugo jecao. Najzad je smogao snage da nastavi.

“Upravo zbog toga morao je da posegne za purpuru i za Faustom. Ja bih to svakako učinio na njegovom mestu.”

Podošao još nekoliko koraka. Konstantin se osloni na Ablaviju i nastavi:

“Carstvo svoju novu istoriju nije smelo da započne uspešnim ustankom protiv imperatora. To nisam smeo da dozvolim. Zbog toga sam morao tako da postupim. Više bih voleo da je uspeo obratno, da je on ubio mene. To je naš fatum...”

Naredio je da se kurir koji mu je doneo tu užasnu vest bogato ugosti, ali da mu se u poslednji pehar dobrog vina stavi otrov koji deluje brzo i bezbolno. Taj oficir je isuviše znao. Merkuriju u Nikomediju posla drugog kurira. Nalog je bio kratak:

“Izvršiti i drugi deo naređenja!”

Zanemelom Ablaviju je objasnio:

“Ako sam žrtvovao njega, ne mogu ni nju da pošteditim.”

Fausta se onako usamljena najzad odlučila da zamoli da se vidi sa Jelenom. Tek je tada saznala da careva majka više nije u Nikomediji, nego u nekoj banji sa toplom vodom. Zaželela je da razgovara sa episkopom Euzebijem, rekli su joj da je već odavno udaljen iz grada, premešten u neku daleku provinciju. Decu su vaspitači odveli na letovanje, a da je nisu ni pitali. Uopšte nije znala šta se događa. Robinje su joj preporučile jednu Egipćanku, Zalahiru, da joj predkaže budućnost. Iako vaspitavana pretežno u hrišćanskom duhu, Fausta nije bila sigurna da li ima ili nema

zlih i dobrih demona. Debela, tamnopuska žena učini joj se simpatična:

“Moraš dozvoliti da učinim sve što treba po redu, gospodarice, nemoj mi smetati...”

Izvadila je iz svoje korpe velikog prekrasnog mačka. Zamolila je da se svetlost baklji priguši.

“Ovaj stočić će biti dobar.”

Milujući mačka donela ga je pred okrugli, bakarni stočić, oko koga je bilo nekoliko tronožnih, niskih sedišta.

“Sedi nasuprot mene, gospodarice. Sedi i čuti...”

I dalje je milovala mačka koji je visoko podigao rep. Zenice njegovih zelenih očiju širile su se u polumraku. Fausta je čekala. Iznenada je Egipćanka iz nabora širokog rukava svoje haljine izvadila nož i mačku rasporela trbuh jednim pokretom. Fausta je vrisnula.

“Smiri se, gospodarice, smiri se!”, naredila je vračara uobičajenim, poslovnim glasom. “Bilo bi bolje da smo žrtvovali crnog bika, samo što bi bilo nemoguće da to s njim izvedemo tajno u palati, ali nekakva vrela creva i džigericu, a naročito srce, moram da vidim, kako inače da sagledam tvoju budućnost?”

Mrmrljala je nerazumljive reči, ali to nije činila nimalo tajanstveno nego kao kad starice nerazgovetno pričaju za sebe. Ploča stola bila je sva krvava, debele tamnolute ruke prebirale su dosta dugo po iznutricama. Fausta se nije usudila ni reč da kaže, s mukom se uzdržavala da ne povrati, samo je čekala kad će sve to najzad da se završi. Kajala se što je zahtevala da joj se dovede veštica.

Onda Zalahira tako zatrese glavom da joj je dugačka, neuredna kosa zalepršala.

“Naredi, gospodarice, neka mi donesu da operem ruke...”

Fausta pljesnu rukama. Zapanjenim robinjama koje su utrčale izdala je odgovarajuća naređenja. Egipćanka Zalahira dugo je prala ruke u srebrnoj zdeli sa lepim reljefima, koja je bila napunjena vodom i ružinim laticama.

“Gde možemo da sednemo, gospodarice?”

Fausta je odvede u jedan salon.

“Šta da radimo, gospodarice, kad ti sve znaš. Ja ništa novo ne mogu da ti kažem, ja prosto ne vidim da ti imaš ikakvu budućnost.”

ŽENA I SIN: Fausta i Krisp na novcu iz 325-326 g. (levo), glava mlade Fauste, Luvr

“Kako to?”

“Ti više nećeš živeti. Sama najbolje znaš kako te je purpurni šal kao slučajno stegao oko vrata i to baš u času kad si mislila da se vraćaš u mladost i da ćeš još jednom biti srećna. Zar ne znaš?”

“Znam”, šapnu Fausta iznenađeno. “Naravno da znam. Ali otkud ti znaš?”

“Videla sam u utrobi životinje. Objasnjeno ćeš morati da nađeš sama. Dužna si mi deset zlatnika, ali kao carica mogla bi da mi daš i više. Mnogo sam volela tog mačka.”

Fausta naredi da Egipćanki daju dvadeset zlatnika. Nije znala šta da radi. Jedva je čekala da vračara ode, pa joj nije postavljala dodatna pitanja.

Prošlo je još nekoliko dana. Nije želela da razmišlja ni o čemu. Jednom zamoli da joj dođu muzičari, ali već posle pola sata ih otpusti, pre nego što su završili svoj komad, čak ni za njih nije imala strpljenja.

Svake večeri pre spavanja dosta dugo je sedela u svom kupatilu, u velikoj mermernoj kadi. Negovala je telo, davala tačna uputstva robinjama kako da je masiraju, kojim mastima da je mažu, koja eterična ulja da sipaju u vodu, mada se pitala čemu sve to, za koga?

Jednom joj se učinilo da je kupatilo suviše zagrejano, zausti da izrekne prekoro što su usred leta toliko založili peći, mogli su odnekud da donesu već zagrejanu vodu. Mrzelo ju je i da zanoveta. Pošto je

imala prilike da razgovara samo sa poslugom, gotovo da se odučila od opštenja sa ljudima. Sedela je u vreloj vodi i milovala svoje lepe grudi, za koje niko ne bi rekao da su dojile već petoro dece. Učinilo joj se da u prostoriji ima isuviše pare, ali još uvek nije rekla ništa, htela je da izdrži što duže. Trgla se kad je čula korake. Usred pare pred njom se pojavio Merkurije.

“Šta ti tražiš ovde?”, viknu uvređeno, prekrstivši ruke preko dojki. “Reći ću Konstantinu!”

Merkurije se pokloni:

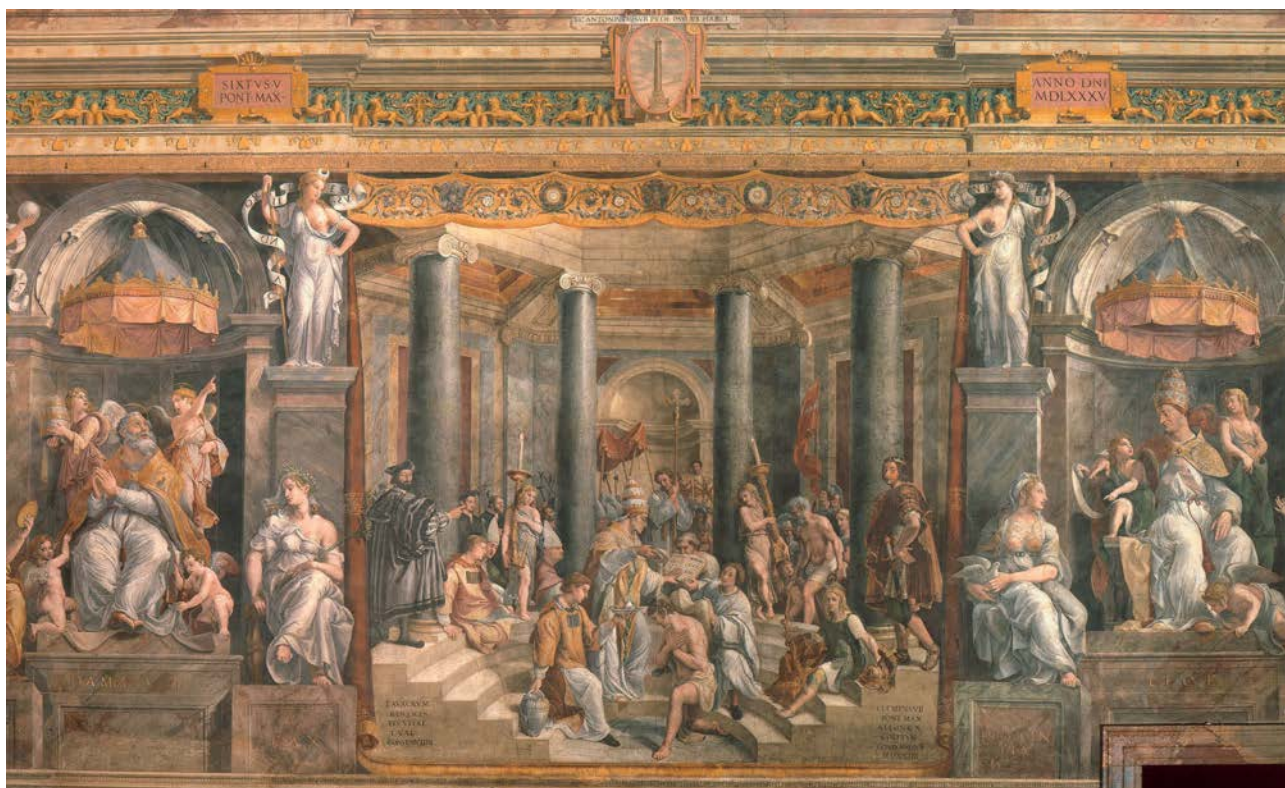
“Tvoj uzvišeni suprug ti poručuje da je Krispu odsečena glava zbog toga što ga je izdao. Poručuje ti da gorko plače nad smrću svoga sina i svoje žene. Razume vas, ali ne može drugačije. Ne želi da pati. Želi ti laku smrt!”

Kad je pokušala da gola ustane, uprkos tom stranom muškarcu koji je stajao pred njom, snažne ruke crnih robinja zadržale je u kadi. Tada je tek shvatila strasnu sumnju. Htela je da vikne, ali je znala da bi to bilo uzalud. Merkurije je nestao u pari, svakako je već izašao iz kupatila. Ostala je sama sa robinjama koje su imale jasna naređenja.

“Ne morate me držati. Ostaću u kadi. Kaliopa!”

“Da, gospodarice.”

“Tebi će verovati. Nadam se... Reci upravitelju dvora da sam poručila da svakoj od vas daruju po tri zlatnika... I da za

IZ RAFAELOVE RADIONICE: Konstantinovo krštenje, 1520-24, Vatikan

uspomenu na mene podelite među sobom nakit koji sam danas nosila..."

Razmisli da li nešto da poruči deci. Nije nalazila prave reči. Neka im Konstantin kaže šta želi. Pošto više nije bilo Krispa, svakako će Carstvo predati njima ili jednom od njih. Sledeći car biće jednog dana jedan od njena tri sina. Sve je teže disala, ali nije se bojala.

Pokušala je da misli na barku sa purpurnim jedrima i Krispa koji je njome već upravljao. Kao da je to bio jedan mlađi, nešto finije građeni Konstantin. Učini joj se da joj je dodirnuo kolena. I ništa više.

O pravim razlozima zašto je Konstantin 326. godine naredio pogubljenje prvorodenog sina Krispa i žene Fauste nemamo tačnih podataka. Euzebij i Laktancije, dva savremenika koji pišu o tom dobu, čak ne pominju tu važnu, nepobitnu činjenicu. Zahvaljujući nešto docnijim, verodostojnim antičkim istoričarima ipak nema nikakve sumnje da se sve dogodilo otprilike kao što je ovde opisano. Činjenice su činjenice, ali motive smo sami morali da potražimo.

Prema jednoj verziji Fausta je optužila Krispa da je pokušao da je siluje, kako bi ga isključila iz nasleđstva. Konstantin ga

je zbog toga ubio, ali kada je saznao da ga je Fausta prevarila, ubio je i nju. Nama to nije zvučalo logično. Druga verzija je da je posumnjao u zaveru Krispa i Fauste protiv njega. Naravno da je to mogla da bude i dvorska intriga.

Starorimsko pravo izričito je predviđalo smrtnu kaznu za brakolomstvo maćehe sa pastorkom. Konstantin je baš te 326. godine ne samo potvrdio, nego i pooštrio taj zakon.

Krispa je neosporno osudilo sudske veće u današnjoj Puli. Znamo da je pravilo u Rimskom carstvu tog vremena bilo da se "zbog određenih zločina krivcima suđi i presuda izvršava u provinciji u kojoj je zločin počinjen ili u kojoj je prestupnik uhvaćen". Međutim, ovde je bila reč o carevom sinu i komandantu mornarice. Nemoguće je da je suđenje održano i pogubljenje izvršeno bez Konstantinovog znanja. Da su mu sina ubili na osnovu sudske farse, a bez njegovog naređenja, car bi se ljuto osvetio, pa bi o tome bilo podataka koji bi dospeli do nas.

Znamo takođe i da je naređeno da se izbrišu sve uspomene na Faustu, da se

izvrši *damnatio memoriae*. To je značilo rušenje kipova i povlačenja novca sa njenim likom iz optičaja.

Sada je ceo poznat svet ležao pred Konstantinovim nogama. Otputovao je u Rim da bi proslavio dvadesetogodišnjicu naimenovanja za cara. Ujedno se proslavljao i trijumf

povodom pobeda koje su obezbedile jedinstvo Carstva. Po starom običaju, vozio se do Kapitola stojeći u dvokolicama sa robom do nogu koji mu je šaputao staru opomenu:

"Seti se smrti! Seti se smrti!"

A setio se kako je Krispu govorio o tom običaju vezanom za trijumf. Mislio je o smrti sina i žene kao da nisu pogubljeni po njegovom naređenju, nego ih je sudbina otela. I na svoju smrt koja će jednom uslediti. Verovatno uskoro. Ipak je ponosno podigao glavu. Uprkos tradiciji da trijumfator bude skroman, prvi put je u Rimu nosio na glavi istočnjačku dijamenu ukrašenu biserima i dragim kamenjem, oznaku apsolutnog gospodarstva. I pred Senat je stigao tako, u purpurnoj odeći. U palati je primao sedeći na prestolu pod carskim baldahinom, ali

Sarkofag Svete Jelene, Rim

Konstantin Veliki i njegova majka Jelena, Berat, Albanija

Konstantin Veliki i papa Silvestar, oko 1246, Rim

Sveta Jelena na slici Koneljana, 1495.

nije otišao da prinese obaveznu žrtvu Jupiteru. Pesnik Optatijan Porfirije deklamovao je panegirik.

Bio je to onaj isti Porfirije koji ga je kao prefekt služio u Treverisu i koga je, u trenutku ljubomore, prognao u Bitiniju. Da ga je tada ubio, da ga je bez razmišljanja sasekao mačem, možda se posle više niko ne bi usudio da podigne pogled na Faustu, možda bi sada bili živi ona i Krisp i delili čast trijumfa s njim. Zašto je taj čovek postao pesnik? Kako se usudio da izađe pred cara? Konstantin se rastužio. Porfirijeva pojava bila je za njega strašna opomena od šaputanja roba u dvokolici pobjednika.

Rimskog episkopa Silvestra primio je sedeći na prestolu, dok je starac morao da stoji pred njim.

“Nezadovoljni smo što nisi bio u Nikeji na vaseljenskom saboru. Šta to znači? Da ne smatraš da si ti iznad našeg Carstva?”

“Spasitelj naš, Isus Hristos, učio nas je da Bogu dajemo što je Božje, a caru carevo. Što je carevo nikada ti nećemo uskratiti. A u Nikeju na tvoj ljubazan poziv

zaista nisam mogao da dođem zbog bolesti. Kao što vidiš i sada jedva stojim na nogama.”

Konstantin je razumeo prekor i naredio da se episkopu donese stolica.

“Moja pisma si valjda primio? Odgovorio nisi. Da li se slažeš sa odlukama Sabora?”

“Moji ovlašćeni predstavnici, koje sam blagoslovio pre nego što će krenuti na put, potpisali su dokument, care Konstantine, što naravno znači da ga prihvatamo u celosti.”

“To me raduje. Smatram da smo se sporazumeli. Na zemlji gospodar sam ja. Verovatno je to i Božja volja, inače tako ne bi moglo biti, zar ne?”

Pošto su u centru Rima stajali hramovi mnogih starih božanstava i nije bilo slobodnog građevinskog prostora, nekoliko novih hrišćanskih crkava počeli su, uz izdašnu carevu pomoć, da grade odmah izvan zidina grada.

Konstantin je iz Rima dao nalog da se i u Treverisu takođe započne sa izgradnjom trobrodne bazilike. Da bi se

napravilo mesto za nju, naredio je da se poruši bivša palata njegove majke Jelene.

“Njoj taj dom više neće biti potreban. Nećemo se više nikad duže vreme zadržavati u tom gradu.”

“Ali u svečanoj sali te zgrade ima nekoliko lepih slika na zidovima koje te prikazuju sa tvojom uzvišenom porodicom. Da li da ih možda pre rušenja preslikamo?”

“Ne treba. Tu se nalazi i Faustin lik. Ima uspomena koje moramo da izbrišemo.”

Sa majkom Jelenom sreo se u Akvileji. U trpezariji iznenada se našao pred freskom koja je prikazivala herkulijevsku dinastiju, Maksimijana i Konstanciju Hloru sa porodicama. Bila je prikazana i scena njegove veridbe. Jedva je sebe prepoznao u liku mladića sa zlatnim šlemom ukrašenim paunovim perjem. U prvom trenutku učinilo mu se da je to Krispova slika. Sebe se takvog nije sećao, ali sina jeste. U licu trogodišnje devojčice lako je prepoznao Faustu sa kojom su ga verili dok je ona još bila dete.

“Dođi, majko. Idemo... Hajde da se povučemo u tvoje odaje!”

Lice mu je bilo kao na bistama od mermera, nepokretno i hladno, sve dok nije ostao nasamo sa Jelenom. Onda se bacio na njenu postelju i dugo plakao, a ona je klekla pred raspeće koje je uvek moralo da bude u sobi u kojoj je ona spavala, pa se molila na svoj način.

“Gospode svevišnji, ti koji si žrtvovao svog sina jedinca, ti ćeš shvatiti bol mog sina, shvatićeš i bol jedne majke, shvatićeš onog ko je verovao da sina mora da žrtvuje za dobro više i važnije od svoje ljubavi i sreće. Moj sin, čovek i sin čovekov, koji je od prašine postao i u prašinu će se vratiti, žrtvovao je svog sina za dobro ovozemaljskog Carstva koje mora da preuredi u Tvoju slavu, kao što si Ti svojega dao za spas sveta i duše svih nas. Zbog toga nas blagoslovi u našem bolu, a Fausti i Krispu, mom ljubljenu unuku, podaj da se nasele u carstvo nebesko...”

Konstantinovi lekari već su navikli da njihov gospodar bez jakog napitka više ne može da spava.

Crkve koje je Konstantin osnovao 326. godine još se i danas zovu “fuori le mura” – izvan zidova. To su San Paolo iznad

navodnog groba svetog Pavla, Sant’ Agnese u via Nomentana i San Lorenzo, obe podignute na grobovima tih mučenika. Na terenu na kojem je stajala carska vila u čast dva rimska mučenika izgrađena je takođe crkva ss Pietro e Marcelino. Ona je bila povezana sa velikim carskim mauzolejem okrugle osnove. U njemu je posle smrti položena careva majka, sveta Jelena. Zbog toga se taj mauzolej i danas zove njenim imenom.

Od bazilike sagrađene na mestu Jelenine palate u današnjem Triru ništa nije ostalo u izvornom obliku, jer je na delu temelja i jezgra u XI veku započeta izgradnja katedrale, koja je dograđivana sve do 1716. godine.

O susretima Konstantina i pape Silvestra nemamo nikakvih pouzdanih podataka. Postoje samo legende, među kojima i jedna istorijski neprihvatljiva, da je Silvestar krstio Konstantina još 316. godine i zauzvrat dobio na poklon Lateransku palatu. Mnogo docnije, u XVI veku, nastala je Rafaelova slika na kojoj je prikazano Konstantinovo krštenje. Tu verziju su jedno vreme naročito forsirali rimokatolički letopisci, izводеći iz te bajke

određena prava za rimskog episkopa, koji je istovremeno kao papa postao glava cele katoličke crkve, a što su poricale ostale hrišćanske crkve, naročito pravoslavna. Izvesno je da su se te dve istorijske ličnosti svakako morale sresti, pa je zbog toga mašta romanopisaca imala slobodan prostor.

Što se tiče odnosa današnje crkve prema Jeleni i njenom sinu Konstantinu Velikom, možda je ovde najpogodnije da se citira “Opća crkvena istorija” Jevsevija Popovića, nekadašnjeg profesora Pravoslavnog bogoslovskog fakulteta u Černovicima. Govoreći o Konstantinu on kaže:

“Zahvalna crkva stavila je njega i njegovu mater u red svetitelja, jer su Konstantin i Jelena oko širenja hrišćanstva stekli takvih zasluga, koje su slične zaslugama samih apostola. Zapadna crkva je tu čast, međutim, ukazala samo materi carevoj, Jeleni.”

¶

IVAN IVANJI

Dr Ristić

DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

M
MEDIGROUP
Zdravi možemo sve

01.-31. AVGUST

DERMATOLOGIJA

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ OD SADA NA DVE LOKACIJE

Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo Brdo, 011 2693 287, www.dr-ristic.com

Sin

Sin je kad se rodi muško dete; to je valjda jasno. Onda se papci i šupci strašno obraduju zato što dete nije žensko, a slično je i u Kinezi i u Crnogoraca, koliko čujem. Vlaji prave razliku: rodio se "sin" ili rodilo se "dijete" (u prevodu: žensko). E, tu će se posle gorko pokajati, ali to je druga priča.

Svaki muškarac je – treba li to još objašnjavati? – nečiji sin. Iz toga ne treba izvlačiti uveliko preuranjeni zaključak da je to neka velika sreća. Sinovi to najbolje znaju, jer se to njima lupa o glavu. Evo kako i zašto.

pođa majka počne da cepti od straha, jer da koja će upišu- lja završeti mozak njenom predragocenom sinu; otac se ne- čemu takvom nada, ali – ako ima pameti – o tome ćuti, jer će mu gospođa supruga mozak popiti zvocanjem. Pametan muškić u pubertetu zanemariće inače retke pokušaje oca da "razgovaraju kao muškarci" o Tim Nekim Stvarima, je l' da. Na ulici i među podjednako zbunjenim vršnjacima naučiće više, pa makar i raznih gluposti poput "preklapače" i ostalih urbanih legendi od kojih pubertelije spopadaju slat-

Pubertet se po pravilu pregrmi putem zatvaranja očiju i ušesa i čekanjem da se završi – ako se uopšte završi, to jest, jer često traje do smrti

Kao prvo, sin ima roditelje: prvo – na svoju nesreću – majku, a onda i oca koji je tu nekako neizbežan, mada i on zna da doprinese sinovljevoj nesreći. Roditelji su i inače svet problematičan: ne bi im tek tako mudri Duško Radović preporučio da počnu da tuku svoju decu čim primete da liče na njih. Dakle, gospođa majka, čim se uteši zato što nije rodila žensko dete, počinje da ima ideje o muškom detetu. Prvo mu tepa ženskim imenima

(u mom slučaju "Milice", od čega sam kao dete besneo); zatim joj padnu na pamet razne ambicije. Ako je već rodila muško, neka od njega barem nešto bude. A njemu, nesrećniku i mučeniku, dosta je i njegovih prirodnih i neizbežnih muka. Muškarcima je uglavnom jasno na šta ciljaj, ali – drage moje lepe, dobre i pametne žene – za to se treba i zainteresovati. Pogotovo ako postoji opasnost da postanete majke muške dece, što se nikada ne može isključiti. Lako je nama dečkićima dok smo mali; izdržaćemo i tetke koje nas štipaju za obraščice (od toga se ježim do dana današnjeg!) i prve ljubavi u prvom osnovne (bila je neka Saša iz Kneza Miloša, lepa plava... A i u učiteljicu Fatimu sam bio zacopan; posle je isto priznao i Zdravko Čolić; a bila je fakat lepotica) i prve tuče po dvorištima.

Frka nastaje u pubertetu, kao što ste i naslutili. Magareće godine, kaže Branko Ćopić, Bog mu dao rajsko naselje. Roditelji – iz mog i tuđeg iskustva – po pravilu samo misle da razumeju šta se događa dečkićima. To krene da raste, da se izdužuje, da im rastu prvo uši i noge, a posle i sve drugo, naročito ona muka s kojom teorijski znaju šta bi trebalo, ali u praksi ništa. Pubertet se po pravilu pregrmi putem zatvaranja očiju i ušesa i čekanjem da se završi – ako se uopšte završi, to jest, jer često traje do smrti. To je vreme kada gos-

foto: www.sxc.hu

ke jeze dok šapuću po čoškovima i bleje po lokalnom parkiću.

Onda se – pre ili kasnije – pojavi devočurak koji je po prirodi stvari u tim godinama već zreliji, uvati za uvo zbunjenka, odvede ga negde i uradi mu sve što zna (što tada i nije nešto, ali njemu, siromašku zagorelom, bogami jeste sve). Tu sada nastaju novi problemi u karijeri sina: a koja ti je ta? Tata ćuti i smeška se u sebi; mama već vidi sebe kao babu pre vremena i pada u nesvest

ako ume (moja je umela). Dopunska teškoća leži u tome što u te iste godine spadaju i kraj srednje škole i izbor buduće karijere. Ja sam, na primer, hteo u riječku Pomorsku akademiju (navigacija mi je baš išla) ili da budem geometar, ali moji su odlučno uzvratili da moram na fakultet, čime sam upropašćen do kraja: da sam postao pomorac ili geometar, sada bih se razbijao od para kao neki koje znam.

Od sina majka očekuje – da citiram moju – da svoga oca prevaziđe i postane neko i nešto. Čekaj majko, pitao sam tada: moj gospodin tata je redovni profesor i gostuje po belom svetu kao bogznakakav stručnjak; u SANU nije ušao, jer ga nije zanimalo (od čega su se razni uvredili); kako ja da ga nadmašim, za ime Božje? Onda sam stupio u miliciju i opet sam se prevario da tamo ne ostanem, jer bih sada bio u dugoj i debeloj penziji; pa sam otišao na televiziju i tamo mi je bilo lepo (lepe pare i pametni ljudi), ali sam bio honorarac, pa mi je falilo četiri pune godine staža za penziju, mada sam i to preživeo. Dobro: moja deca, njihova unučad, malo su ublažila napetosti. Sin je to, nije ispaio baraba, eto ga gde nešto ipak radi, doduše nije akademik, ali eto; ženi se, doduše, raznim sojkama, svako malo pravi decu, ali – sve u sve-mu – mogli smo i gore da prođemo.

Onda oni omatore, pa se sin za njih brine.

KLEVETA

Miš VREME 1179

Pošto bi bilo nepraktično da tužim svo- ga oca za klevetu, narušen ugled kao lju- bitelja malih i velikih životinja, kao i du- ševnu bol koji mi je naneo iznoseći tvrd- nju da ja ne volim miševе, molim vas da objavite ovu ispravku – protiv miševa nemam ništa, štaviše!

Bubašvabe ne volim, a komarce inten- zivno mrzim. Što se tiče Mišonje Miša, autor teksta je već uputio svoju unuku u fine detalje seckanja sira i serviranja istog malom dlakavom prijatelju i ona jedva čeka da ga upozna.

Srdačno, Maja

USPOMENE

Strast igre VREME 1179

Bio sam student pozorišne režije, tek došao u Beograd, mlad, blesav i neprila- gođen na prestonički život. Nekako, ko zna kako, zateknem se u JDP-u, i pogle- dam Čulijevu i Gordaninu Elektru. Do dana današnjeg nisam znao da li je to

bio san ili stvarnost, da li su oni gosto- vali ili nisu, niti šta sam ja to gledao... Znam da je ta predstava razorila moju provincijsku pamet, gurnula me ka po- zorištu kao ništa pre i posle toga; osv- nuo sam, sutra, kao nov. Kasnije, opet sam pao u prosek, i kad god se setim Čulija i Gordane Kosanović, meni srce zaigra i vrati mi poverenje u pozorište a, pomalo, i u ljude. Eto, to je to, ništa na- ročito, više kao – hvala za ovo podseća- nje, sećanje, na veliku glumicu i velikog reditelja.

Nikola Pejaković

JAVNI SERVIS ILI ŠTA

Nacrt zakona o javnim informativnim servisima internet VREME 8. avgusta 2013

“Prema Zakonu, Savet RRA je dužan da ponovo raspiše javni konkurs, izuzev ako Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija ne odluči da mrežu K5, ugašene tv Avala, ustup- pi za proces digitalizacije Republike Sr- bije, što znači da bi trebalo promeniti Plan raspodele radiofrekvencija”, piše u podtekstu “RRA nije dodelila dozvolu za mrežu K5”.

Potreban uslov – strateška odluka na najvišem nivou vlade odavno je doneta, ali je niko ne pominje niti poštuje. U Od- luci o izmenama Strategije za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje ra- dio i televizijskog programa u Republici

Srbiji u tački 3. utvrđeno je: “Ukoliko pre prelaska na digitalno emitovanje dođe do oslobađanja frekvencija u odgova- rajućim opsezima, Inicijalna mreža se može proširiti.”

Dovoljan uslov – Plan raspodele radio- frekvencija je takođe pripremljen; treba ga samo potpisati. Odavno (9. aprila 2013) su završene javne konsultacije o Nacrtu pravilnika o izmeni Pravilnika o utvrđi- vanju Plana raspodele frekvencija/loka- cija za terestričke analogne FM i TV radi- odifuzne stanice za teritoriju Republi- ke Srbije, koji obuhvata i Aneks 4 – plan raspodele frekvencija/lokacija za potre- be formiranja Inicijalne mreže za testi- ranje emitovanja digitalnog televizijskog signala.

Dejan R. Popović, dipl. inž.

MAHNUO JE RUKOM

Komad skrivene istorije: Majls Dejvis u Beogradu VREME 1179

Bio sam na jednom od ova dva koncerta, ne sećam se na kom, prvom ili drugom. Ni pre ni kasnije nikada nisam doživeo takvu muziku. Od osmorice muzičara čini mi se da su čak četvorica bili sa bub- njevima. Počeli su da sviraju i nisu više stajali do kraja koncerta kada je Majls mahnulo rukom i to je bio kraj čarolije – čudesne muzike. Kao da je vanzema- ljac došao, malo se poigrao s nama i oti- šao. Publika je bila spontana, deo mu- zike. Naše novine su sutradan prenele Majlsovu izjavu da je prezadovoljan jer je iz trube izvukao neke zvuke koje ni- kada pre nije uspeo da odsvira.

Miško Kaluderović

autonomni ženski centar

REAGUJMO DOK NE BUDE KASNO

SOS TELEFON +

011.266.2222

Autonomni ženski centar • www.womenngo.org.rs

www.vreme.com

pošaljite svoj komentar Vremenu

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

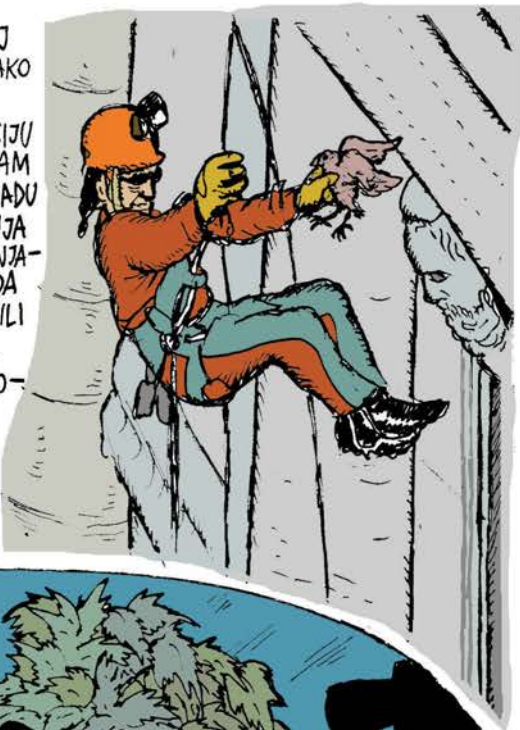
Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

WIEN 2013

ALEKSANDAR ZOGRAF.

U PRIRODNJAČKI MUZEJ U BEČU SAM POŽURIO KAKO BIH VIDEO NJIHOVU SPEKTAKULARNU KOLEKCIJU METEORITA. KASNIJE SAM SAZNAO DA SE UZ ZGRADU TOG VELELEPNOG ZDANJA PENJALA GRUPA PRIRODNJAKA, KOJI SU ZAPAZILI DA SU BAŠ TU GNEZDO SVILI SOKOLOVI-VETRUSKE, KOJI SU ZATIM PRSTENOVANI I REGISTROVANI. TE PTICE ŽIVE U PARALELNOJ SVETU, KOJEG STANOVNICI MODERNOG GRADA I NE PRIMEĆUJU...

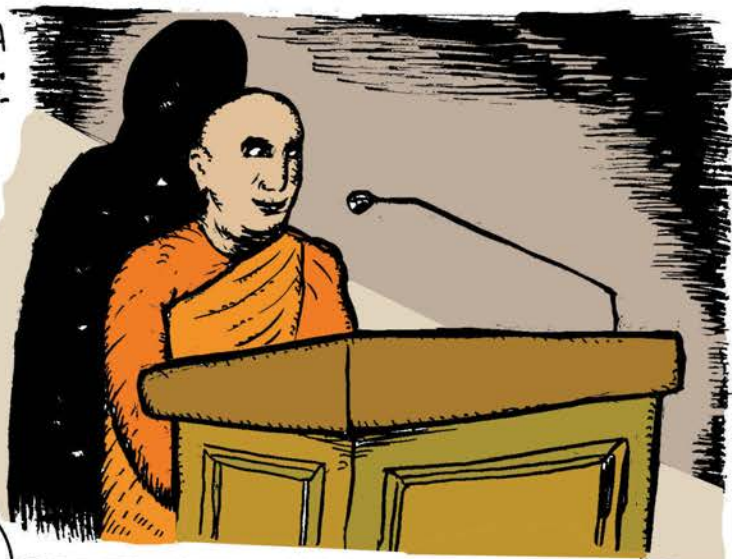
ZATEKAO SAM SE ZATIM I NA KONVENCIJALNIJEM MESTU GDE MOŽETE DA POSMATRATE ŽIVOTINJE, U **SCHÖNBRUNN** ZOO VRTU, U TRENUTKU KADA JE PANDA RUČAO, A POSETIOCI SVE DO DETALJA BELEŽILI SVOJIM KAMERAMA... OSIM ŠTO SU NAJVEĆE ZVEZDE OVOG VRTA, PAR PANDI (YANG YANG I LONG HUI) SU SE NAŠLI I U SPOLJNOPOLITIČKOJ RUBRICI NOVINSKIH IZDANJA PROŠLOG MAJA, KINA, KOJA JE PANDE POZAJMILA NA DESET GODINA, A ZATIM POZAJMICU PRODUŽILA NA JOŠ DESET, JE PRIPRETILO POVLAČENJEM OVIH ŽIVOTINJA, NAKON ŠTO SE AUSTRIJSKI KANCELAR SASTAO SA DALAJ LAMOM, KOJI JE OPTUŽIVAN DA RADI PROTIV INTERESA KINE...

KONTRAVERZE JE IZAZVAO I JEDAN OD PLAKATA KOJI REKLAMIRAJU ZOOLOŠKI VRT, REČIMA: "UPOZNAJTE AFRIČKE KRALJEVSKE PORODICE U BEČU". UDRUŽENJA AFRIKANACA SU SE POBUNILE, TVRDEĆI DA TAJ OGLAS IZJEDNAČAVA LJUDE SA ŽIVOTINJAMA. UPRAVA ZOOLOŠKOG VRTA SE PRAVDALA DA JE INSPIRACIJA BIO DIZNIJEV "KRALJ LAVOVA".

BEČ JE JEDNA OD EVROPSKIH PRESTONICA U KOJIMA SE SUSREĆU KULTURE I NACIJE. TU IMA PROSTORA I ZA POKLONIKE BUDIZMA, ČIJE POTREBE OPSLUŽUJE KALUĐER KOJI JE NEDAVNO U JEDNOJ OD BEČKIH PALATA OBELEŽIO SVOJ ŠEZDESETI ROĐENDAN. TOM PRILIKOM **BHANTE SEELAWANSA** (DOSELJENIK IZ ŠRI LANKE) JE IZJAVIO: "JA ZAPRAVO NE PROSLAVLJAM ROĐENDAN. ROĐENJE JE PATNJA, PA ZASTO BI SE TO PROSLAVLJALO"?

MEĐU NAJBROJNIJIM DOSELJENICIMA SU TURCI. U VREME ANTI-VLADINIH PROTESTA U TURSKOJ, U BEČU SU, PAK, ORGANIZOVANE VELIKE DEMONSTRACIJE U ZNAK PODRSKE PREMIJERU ERDOGANU. BEČKI REP MUZIČAR TURSKOG POREKLA, **GJANA KHAN**, U SKORAŠNJEM INTERVJU JE IZJAVIO: "AKO PITATE 10 TURAKA, ONI ĆE VAM NA OVU TEMU IZNETI 15 MIŠLJENJA. U OVOM GRADU POSTOJI ČITAV SPEKTAR - OD MODERNISTA DO RELIGIOZNIH KONZERVATIVACA".

TERASA
PREDSJED-
NIČKOG
APARTMANA

PA IPAK, BEČ JE OVOG LETA NAJVIŠE BRUJAO NE O POLITIČKIM TEMAMA, VEĆ O GOSTOVANJU JEDNE POP ZVEZDE. PEVAČICA **RIHANNA**, KOJA JE OKUPILA 16 000 FANOVA, JE IZNAJMLA SOBU U PREDSEDNIČKOM APARTMANU HOTELA **SACHER**, PO CENI OD **5 380** EVRA PO NOĆI... VRIŠTEĆA GOMILA OBOŽAVAOKA JE ZAKRČILA PUT DO HOTELA, A KRITICARI JOJ ZAMERILI ŠTO JE VEĆI DEO NASTU-PA IZVELA NA PLEJ-BEK... DEKADENTNO, ZAR NE?

Porcelan

Negde u prvoj polovini osamdesetih minulog veka, dok su još svi koji su nešto značili u već uzdrmanoj Jugoslaviji nosili na reveru, kao značku, faksimil poznatog Titovog potpisa, došla je u zvaničnu posetu Jugoslaviji jedna u najmanju ruku čudna delegacija. Došao je svrgnuti pa napola rehabilitovani suveren Kambodže, princ Norodom Sihanuk, sa suprugom Monikom i sa predstavnicima dve ekstremne struje u njegovoj zemlji: komunistom Kije Sampanom, koji je trebalo da popravi loš utisak koji je na svet ostavio diktator Pol Pot, i sa jednim predstavnikom tvrde desničarske struje. Jedino što im je bilo zajedničko bilo je poštovanje Jugoslavije i nje-

ne međunarodne uloge u kojoj su videli jedinog mogućeg posrednika u kambodžanskom nacionalnom pomirenju. Ta uloga pomiritelja pripala je tadašnjem iskusnom diplomati i visokom partijskom rukovodiocu Lazaru Mojsovu. Danima je on vodio duge i mučne razgovore sa svom trojicom u potrazi za nekim ide-

ološkim i političkim kompromisom, menjajući ambijent, od Beograda do Ohrida, ne bi li lepotama zemlje domaćina koliko-toliko omekšao tvrde stavove sve tri strane u sukobu.

U to vreme još je bilo vrlo isplativo pisati knjige o Titu: Tito i omladina, Tito i lov, Tito i sport, a neke šaljivdžije su već nagoveštavale i naslov: Tito kroz vekove. Jedan poznati novinar tog vremena nije odoleo izazovu pa je i sam krenuo u sakupljanje materijala za još jednu knjigu o Titu. Ispostavio je intervju s princom Norodomom i obasuo ga pitanjima o njegovim susretima s Titom. Nesretni princ je kitnjastim rečenicama hvalio Titovu ulogu u Pokretu nesvrstanih dok je novinar nestrpljivo cupkao očekujući neku "caku", neki detalj zbog kojeg bi se njegova buduća knjiga i kupovala i čitala, a ne samo poklanjala ili čamila na policama. Najzad nije izdržao: "Vaše veličanstvo, sigurno se sećate nekih zanimljivih, dramatičnih trenutaka iz tih susreta, gde je Tito pokazao hrabrost, hladnokrvnost, i izvan politike, na primer u susretu s divljim životinjama, s nekim tigrom, tako nešto..." S kraljevskom uzdržanošću sagovornik pogleda na sat i izvini se novinaru: moraće da se pridruži princezi Moniki, svojoj supruzi, protokol je neumoljiv i – ode. Novinar je do kraja posete trčkarao od jednog do drugog člana jugoslovenske delegacije, uključujući i prevodioce i policajce, konobare, vozače, ne bi li od njih izvukao neku zanimljivu pojedinost o Titu ako bi je princ kojim slučajem nekome spontano ispričao.

Poslednji dan kraljevske posete odvijao se na obali Ohridskog jezera. Ručak je upriličen na otvorenom prostoru, na samoj obali jezera. Duž ulica kojima je delegacija stizala na jezero narod je pozdravljao princa Norodoma kome odavno niko nije klicao u njegovoj zemlji. Kad bi se pojavio automo-

bil s nasmejanim prinčevskim parom, deca bi klicala "Ene go princot!", a jedan stariji policajac je tiho korio mladog pripravnika republičke službe protokola: "Ajde, begaj, vrska nemaš so protokol..."

Na jezeru je princu predao šaljivi raport neki pukovnik na odmoru u obližnjem vojnom odmaralištu, u kupacim gaćama i s kutlačom vojničkog pasulja u ruci: princ je morao da proguta jednu kašiku tog vojničkog gastronomskog čuda i pohvali standard junačke JNA. "Eto, mi se brčkamo i gustiramo pasulj, a oni nam zavide, likovao je razdragani i razgačeni pukovnik pokazujući rukom na albansku karaulu s koje je neki albanski oficir dvogledom osmatrao krkljanac na revizionističkom delu jezera s one strane hermetičke državne granice.

Svečana trpeza u obliku ćiriličnog slova P postavljena je tik uz jezero. U burićima se dimila ohridska pastrmka. Sve je bilo u znaku pastrmke: bela čorba od pastrmke, pa topla tek izdimljena pastrmka, pa pržena pastrmka, pa pastrmka s povrćem i pirinčem... I divna rashlađena kavadarska ružica. Razgaljeni princ je odlučio da ispriča nešto iz svog života.

"Njegovo veličanstvo moj otac i njeno veličanstvo moja majka voleli su se vrlo nežno. Ali, Njeno veličanstvo moja majka bila je vrlo impulsivna žena. Kad bi se, kao svaki normalan bračni par, nešto sporečkali, Njeno veličanstvo moja majka bi polupala sav naš kraljevski porcelan. Ja sam to iz prikrajka posmatrao i govorio sebi: Norodome, kad se ti budeš ženio, izabraćeš princezu koja će te voleti kao moja majka mog oca, ali koja neće lupati naš kraljevski porcelan kupljen novcem naših poreskih obveznika. I zaista, dame i gospodo, sudbina je u moj život dovela ovde prisutnu princezu Moniku (spontani aplauz), koja je oličenje dobrote, nežnosti i smirenosti, koja nikad nije povisila glas niti bilo šta slomila (spontani aplauz, princeza skromno obara pogled i osmehuje se). Ali, dame i gospodo, sudbina ipak nije poštediti naš kraljevski porcelan. Godine 1970, za vreme jednog mog putovanja u Moskvu i Peking, predsednik vlade gospodin Lon Nol izvršio je puč i – porazbijao sav naš kraljevski porcelan...". Neki su već bili raskrtili šake da zapljeskaju prinčevom pripovedačkom daru, ali nečiji strogi pogled ih je zaustavio u tom naumu: neko bi mogao pomisliti da se aplaudira jednom pučisti koga podržavaju SAD!

U Beograd se vraćamo mi, treći ešalon delegacije – prevodioci, višak policajaca, niži nivoi protokola, starim elisnim vojnim avionom s bočno postavljenim klupama umesto sedišta i bez zvučne izolacije. Dovikujemo se i dodajemo jedni drugima plastične čaše s viskijem koji je jedan službenik protokola vraćao za Beograd. Onaj novinar kome sam prevodio intervju sa Sihanukom, guta treću čašu viskija i vajka mi se: "Izradio me princ za cake o Titu, a očekivao sam od njega neke prave, rekli mi u SIP-u da se on s Titom šetkao po nekim njihovim džunglama... Dobro sad, ni ova priča o porcelanu nije loša, sačuvaću je za neku drugu knjigu, de podseti me, kako se zvaše onaj što mu je polupao porcelan?"

VLADIMIR PAVLOVIĆ

EUNET HOSTING PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

 EUnetHosting

VIKEND BRANČ 1.199 RSD

RESTORAN
CONTINENTAL

SUBOTA / NEDELJA 13 - 17H

Bife sto bez ograničenja količine
za 1.199 dinara

Za decu do 10 godina besplatno

Nedeljom igraonica i
animatori za decu

TELEFON ZA REZERVACIJE
+381 65 242 11 20

Njegoševa 2, 11000 Beograd, Telefon: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

*Welcome to
the Brand New Park*

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec